

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

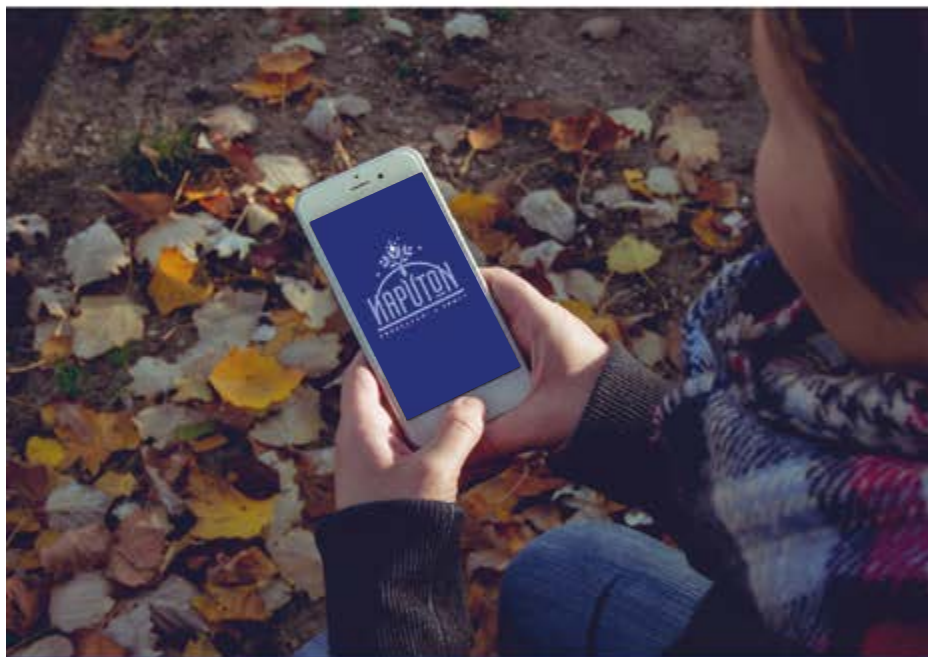
A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

NAPÚTON

ÉBRESZTENI A FÉNYT

LÉPJ BE VIRTUÁLISAN IS HOZZÁNK!

TÖLTSD LE A
NAPÚTON APPLIKÁCIÓT
ÉS VIDD HAZA AZ ÉLMÉNYEIDET!

naputon.hu

Nemzeti
Művelődési
Intézet

Nemzeti Művelődési Intézet
a tudásátadás szolgálatában

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2020. augusztus – 25/2.

HORIZONT

A vidéki Magyarország kultúrája ősi gyökerek megmaradt értékeit hordozza	3
Interjú Professor Dr. Kásler Miklós miniszterrel	4
Tradíció és innováció	
Beszélgetés Fekete Péter kultúráért felelős államtitkárrel	6
Szellemi és lelki nemzetegyesítés	
Beszélgetés L. Simon Lászlóval	10
Aranykort érlelő szolgálat	
Interjú Lezsák Sándorral	18
Életem mindig a közösségi életben való részvételről és a művelődésről szól	
Interjú Lezsák Sándornéval	22
Ember a számok mögött	
Interjú dr. Bathó Ferencsel	25
Digitális kihívások a közművelődésben	
Interjú Dr. Lengyel Györgyivel	28

HÁZAT, HAZÁT ÉPÍTÜNK

Házat, hazát építve	
Részlet a Grátz Antallal készített interjúfilmből	31
Közvetítsük az életet!	
Makoldi Gizellával beszélgettünk	35
A Napút, amit járni kell	
Vojtkó Ferenc értékmentő médiamunkássága	39
Közösségépítés a mozgókép eszközeivel	
Interjú Mikulás Ferencsel	43
A tüzet parazsanként kell továbbadnunk!	
Beszélgetés Boros Anikó grafikusművésszel	48
Az elődök tisztelete	53
Nemzeti művelődés, nemzeti művészet	
Beszélgetés Mihály Gábor szobrászművésszel	55
A környezet egy vidéki kúria hangulatát idézte fel	
Interjú Szabó Jánossal	59
Nyolcszáz ember munkája egy épületért	
Villáminterjú Laczkó Józseffel és Karsai Lászlóval	63
Érezni kell a környezet fontosságát, erejét	
Interjú Szemes Istvánnal	66
Mulandó trendiség helyett időtálló értékmentés	
Interjú Popovics Istvánnal	69
Gondolattól a megvalósulásig	
A Nemzeti Művelődési Intézet székháza	72

HÁLÓZAT

Az emberi lét alapja a közösség	
Beszélgetés Domokos Lászlóval, az Állami Számvevőszék elnökével	74
Tárgyi anyanyelve: népi kézművesség	
Interjú Pál Miklósnéval	78
Marketing célú eszközökkel történeteink fennmaradásáért	
Interjú dr. Erdész Ádámmal	83

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Felavatták az Emlékezet-tornyát és a Magyarság Harangját

A Nemzeti Összetartozás Napján, 2020. június 4-én délután avatták fel az Emlékezet-tornyát és szentelték meg az abban elhelyezett „Magyarság Harangját” Lakiteleken, a Nemzeti Művelődési Intézet

székházának tetőteraszán. Az eseményen beszédet mondott Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a Népfőiskola Alapítvány elnöke és Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője. A harangot Dr. Kiss-Rigó László Szeged-Csanád Egyházmegye püspöke és Bagi Ferenc plébános szentelte meg, áldást mondott Kókai Géza református lelkipásztor.

Felsőoktatási felvételi eredmények szakterületünkön

Július 23-án ismertté váltak a 2020-as általános felvételi ponthatárok. Közösségszervezés alapszakon 12 felsőoktatási intézménybe jelentkezhettek a felvételizők. Kulturális mediáció mesterszakot 5, közösségi művelődés tanári mesterszakot 4 felsőoktatási intézmény

hirdetett. A ponthatárok alapján közösségszervezés alapszakon országosan 644 fő, közülük nappali tagozaton 480 fő, levelező tagozaton 164 fő kezdheti meg a tanulmányait.

Durkó Mátyás Konferencia Online

2020. szeptember 3-4-én kerül megszervezésre a Durkó Mátyás emlékkonferencia, amelynek fő témája idén a „Hálózatok a művelődés és felnőttképzés világában”. A konferencia minden páros évben kerül megszervezésre Debrecenben, idén már hetedik alkalommal biztosít szakmai találkozási lehetőséget a közművelődés, kultúra, valamint képzések, felnőttképzések területén dolgozó tudományos és gyakorlati szakemberek számára. Az eddigiektől eltérően idén a konferencia az online térben kerül megszervezésre, tekintettel a kialakult járványügyi helyzetre. A konferenciáról további információk a www.durkokonferencia.hu oldalon olvashatók.

Közösségépítő kultúránk

Kéthetes program-sorozatot indított a Nemzeti Művelődési Intézet Közösségépítő kultúránk elnevezéssel. Az amatőr művészeti csoportok, civil közösségek, településvezetők,

önkormányzati munkatársak, kulturális intézményvezetők és munkatársaik számára szervezett program keretében a résztvevők színházi előadásokat tekintettek meg, bejárták a lakiteleki Hungarikum Ligetet, valamint megismerhették a Nemzeti Művelődési Intézet új székházát. A július 23. és augusztus 5. között megvalósuló programsorozat élményekben naponta 800-860, előadásokként 430-450, a közösségépítő munka iránt elkötelezett szakember és érdeklődő osztozhatott. A két hét alatt az ország 240 településéről közel tizenkétezer ember vesz részt a programon.

Állami kitüntetések és miniszteri kulturális díjakat adtak át

Március 15. alkalmából és augusztus 20., államalapító Szent István király ünnepe alkalmából adományozott állami kitüntetések és kulturális díjakat adtak át augusztus 19-én Budapesten, a Pesti Vigadóban. Az ünnepségen a Magyar Bronz, Ezüst és Arany Érdemkereszteket, a Bánffy Miklós-, a Bessenyei György-, a Csokonai Vitéz Mihály-, a Martin György-, a Móra Ferenc-, a Pauler Gyula-, a Sára Sándor-, valamint a Szinyeyi József-díjat vehettek át a díjazottak. Bessenyei György-díjban részesült: Gábor Klára nyugalmazott népművelő, Kiss Edit tagintézmény-vezető, közművelődési szakember, Laknerné Brückler Andrea, a Kulturális Központok Országos Szövetségének egykori elnöke, nyugalmazott igazgató, Molnár Lajos Milán, a szolnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központ Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója, Nevada Amália Márta, az Agóra Veszprém Kulturális Központ igazgatója, valamint a Kulturális Központok Országos Szövetségének alelnöke.

100 év, 100 fotó, 100 élet

A Nemzeti Művelődési Intézet több kategóriában meghirdetett felhívása időutazásra hív mindenkit. A felhívás célja: képekben bemutatni az elmúlt 100 éven átnyúló emberi kapcsolatokat, elődeink történeteit az 1920-as évektől napjainkig. A Nemzeti Művelődési Intézet a felhívásban szereplő kategóriákat úgy állította össze, hogy azok is lehetőséget kapjanak, akik inkább a családtörténet iránt érdeklődnek, azok is, akik az elmúlt száz esztendő fotóiból önálló kreatív alkotást akarnak létrehozni, valamint mindazok, akik inkább a most pillanatainak megőrkítésére vállalkoznak. A képek beküldési határideje: 2020. október 11.

GONDOLATOK EGY SZÉKHÁZAVATÁS ELÉ

Különleges lapszámot tart a kezében az olvasó, mely különleges és felemelő alkalomra készült. Egy intézmény, egy szakma és a Kárpát-medencei magyarság közösségeit megszólító Nemzeti Művelődési Intézet székházának felavatására.

Művelődéstörténetünk meghatározó pillanatai ezek, hiszen a 2020. év jelentős változást hozott a Nemzeti Művelődési Intézet életébe és feladatellátásába, hosszú évek hanyattatásai urán végre otthonra lelt a Hungarikum Ligetben. Ezzel szimbolikus értelemben, és a mindennapi szakmai tevékenységek, módszertani fejlesztések, együttműködések viszonylatában is a Kárpát-medence meghatározó értékközpontjának részévé vált az intézmény.

A magyar kormány támogatásával megvalósuló, több mint négyezer négyzetméter alapterületű klasszicista jegyeket hordozó székház homlokzatán – Makoldi Sándor műve alapján – szalagszerű díszítőelemek, frízek mutatják be a teremtésmítosz és magyar őstörténet legfontosabb pillanatait. Ezek a történetek hitet és erőt sugároznak minden magyar embernek, egyben irányítúként szolgálnak a magyar nemzet gyökereinek, küldetésének megértéséhez, valamint segítenek, hogy tetteinkkel magunk is hozzájáruljunk az egyedülálló magyar kultúránk megőrzéséhez, átörökítéséhez és gyarapításához.

Az új székház ünnepélyes átadása 2020. október 3-án a kulturális ágazat számos szereplőjét és szervezetét megszólító székházavató eseménnyel valósul meg. Ezen a napon adjuk át az épület „Emlékezet-tornyában” elhelyezett „Magyarság Harangja” testvérharangjait is öt külföldi kulturális szervezetnek.

Október 3-án ünnepre gyűlünk össze. Ez a nap a teremtő munka ünnepe – gondoljunk bele, hány szakember, munkás és hány szorgos kéz mindennapos erőfeszítése kellett e gyönyörű épület létrehozásához!? Az épület a Közös Jövők szimbóluma, ahol a hagyomány és a modernség nem kioltja, hanem kiegészíti és erősíti egymást.

Ünnep lesz ez a nap azért is, mert a szakmánkat ünnepeljük, hiszen a Kárpát-haza és az egész világ magyar közösségeinek kulturális szakmai központját, megújuló szakmánk szívét adhatjuk át a köz hasznára, művelődésére és a magyar nemzet közösségeinek épülésére.

A harmadik ünnep az ünnepben, az alkotó, a teremtő magyar gondolat ünnepe, amely mégis fontosnak tartja gyarapodó nemzetünk közösségi kultúráját, fontosnak tartja közösségeinek múltját, elődjei erőfeszítéseit, örökségük megőrzését, gyarapítását és átörökítését, azok továbbadását, identitásának megerősítését!

A székházavatóra mi magunk is ünnepi hangulatban készülünk, s apró figyelmességként szeretettel nyújtjuk át a Szín Közösségi Művelődés folyóirat idei második lapszámát, melyben állami vezetők, az építési folyamatban részt vállaló szakemberek és partnereink osztják meg az olvasókkal a kultúra és a közösségek iránt elkötelezett gondolataikat, s avatják be önöket egy-egy munkafolyamat műhelytitkaiba.

Az általuk megfogalmazott gondolatok megerősítenek bennünket abban, hogy virágzó közművelődést csak a nemzet teljes körű bevonásával teremthetünk, melyben mindenkinek szerepe, feladata és küldetése van.

Az eredetileg egy lapszámra tervezett tematika túlnőtte magát, mint a népmeséinkben szereplő égig érő fa. Érdekes, elgondolkodtató és inspiráló írások születtek, melyből bármelyiket kihagyni, vétek lenne, ezért nemcsak mostani, hanem következő lapszámunkat is e témának szenteljük.

A közösségi identitás léte vagy nem léte a következő húsz év Európájának legfontosabb kérdése lesz.

Kulturális közösségeink önazonosságának fenntartása pedig a magyar létezés megőrzésének egyik fontos kulcsa volt és most is az. Lapszámunk így most nem válaszokat keres, hanem szerzőink és interjúalanyaink személyes példáin keresztül utakat mutat a közösség megtartó erejére.

Závogyán Magdolna

A vidéki Magyarország kultúrája ősi gyökerek megmaradt értékeit hordozza

Interjú Professzor Dr. Kásler Miklós miniszterrel

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma több ágazat munkáját irányítja, többek között a kulturális ágazatot is. A Nemzeti Művelődési Intézet forgatócsoportja 2020 nyarán az Emberi Erőforrások Minisztériumában kereste fel a miniszter urat egy személyes interjúra. Beszélgettünk vírushelyzetről, a magyar kormány kulturális fejlesztéséről, valamint arról, hogy miért tartja fontosnak a kultúra támogatását.

Hévízi Róbert: Tisztelt Miniszter Úr! Az elmúlt időszakban, 2015–2020 között számos kulturális beruházás történt Magyarországon: vidéki színházak újultak meg, mint a kaposvári Csiky Gergely Színház, vagy a debreceni Csokonai Színház, múzeumi projektek valósultak meg, és több más beruházás is sikerrel zárult, összességében több mint 700 milliárd forint keretösszegben. A beruházások között található a Nemzeti Művelődési Intézet új székháza is. Miniszter úr,

miért fontos az Ön megítélése szerint, hogy a vidéki kultúra ekkora szerepet és ekkora támogatást kap a kormányzattól?

dr. Kásler Miklós: A kormányzat a magyar történelemben rendkívül ritkán látott figyelmet és pénzt fordít a magyar kultúra ápolására. Egyszerűen azért, mert ez a kormány a nemzet kormánya, és mindent, ami a nemzeti identitást, öazonosságát erősíti, azt feladatunk, hogy támogassuk. Támogatjuk a magyar nyelvet, támogatjuk a magyar történelemtudományt, az eredetkutatást, támogatjuk a magyar kultúrát, támogatjuk a népi kultúrát, a magas kultúrát, ha úgy tetszik. Nyilvánvalóan a vidéki Magyarország kultúrája a rendkívül ősi gyökerek megmaradt értékeit hordozza tovább, tehát ahhoz, hogy a nemzet megmaradjon, és élje azt az életét olyan életszemlélettel, ahogy azt az őseink tették, ezt a kultúrát, ezt a hagyományt meg kell őrizni és tovább kell vinni.

H. R.: Az elmúlt hónapokban a koronavírus-járvány miatt kialakult helyzet az élet minden terüle-

tén jelentkezett, így a kultúrában is. Mekkora kihívást jelentett ez az ágazatnak?

dr. K. M.: Ez a helyzet mindenki számára rendkívül nagy kihívást jelentett. Elsősorban a magyar egészségügy vizsgázott, és én úgy gondolom, hogy nagyon jól vizsgázott. Bármilyen összevetésben megállta a helyét a népegészségügy, a járványügy, a kórházak, a járóbeteg szakrendelők és az azokban dolgozó orvosok, nővérek egyaránt. Nyilvánvalóan megterhelte a rendvédelmi szerveket, megterhelte a katasztrófavédel-

met, a szociális ágazatot, és sok más tevékenység mellett, természetesen megterhelte a kultúrát is. Ugyanakkor azt tudom mondani, hogy abból a nemzeti összefogásból, amely a járvány megelőzésére, megfékezésére vonatkozó intézkedések betartása során alakult ki, a magyar kultúra is kivette a részét: a kulturális intézmények fegyelmezetten reagáltak az eseményekre, és mindenki a lehetőségeihez mérten próbálta az emberek társadalmi érintkezését ezek között a körülmények között is fenntartani a kultúra területén is. Kinyíltak a gyűjtemények, a digitális tartalmakat minden jelentősebb kulturális intézmény feltette a világhálóra, hozzáférhetővé váltak mindenki számára, és ha nem is tudtak az emberek elmenni személyesen a múzeumokba, de az internet segítségével mégis csodálatos múzeumi gyűjteményeket lehetett látni, meg lehetett nézni a klasszikus, nagy magyar filmeket. Hozzá lehetett férni a történelmi anyagokhoz, forrásmunkákhoz. Ennek alapján úgy gondolom, hogy a saját helyén mindenki sikeresen helyt állt.

H. R.: *Beszélgetésünk során említette már a Nemzeti Művelődési Intézet új székházát. Az épület a magyarság hagyományaihoz illeszkedő jelképeket hordoz, és mutat be Makoldi Sándor festőművész, néprajzkutató művei nyomán. Mennyire tartja fontosnak a magyarság eredetének, a magyarság kutatásának, a magyar nemzeti hagyományoknak a továbbvitelét?*

dr. K. M.: Nemzetfenntartó tevékenységnek gondolom. Utaltam már rá, hogy a magyarság történelme messze, mély múltba nyúlik vissza, ami azt jelenti, hogy körülbelül az 1100 év ismert történelem mögött sok száz és ezer év nem pontosan feltárt történelmünk van. Azonban ennek a korszaknak is megvannak a hagyományai, a nyomait fel lehet lelteni arab, bizánci, latin nyelvű krónikákban

Magyarországon és Magyarországon kívül is, élt a dinasztia hagyománya, a dinasztia hagyományából le lehetett vezetni a népek, majd később a nemzetnek a hagyományát, ami az egész világon páratlan érték. Páratlan érték a kultúrának minden egyes észlelése, minden egyes motívuma, minden egyes színe, páratlan a zenekincsünk, páratlan a népművészetünk. Ezeknek a gyökereknek a feltárása azért lényeges, hogy tudjuk azt, hogy kik vagyunk, miért voltunk a világon, mit tettünk az emberiségért, mi volt a küldetésünk, a keletebbre fekvő kontinenseken, vagy akár a Kárpát-medencében.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet állami közfeladatot ellátó intézmény, amely a közművelődés módszertani támogatásában játszik kiemelt szerepet 19 igazgatósággal és egy központi szervezeti egységgel. Mi a véleménye az intézményünk munkájáról?*

dr. K. M.: Nagyon régóta figyelem az intézményt és rendkívüli szimpátiával és nagyrabecsülésel tekintek az ott folyó szakmai munkára. Lezsák elnök úr többször meghívott előadást tartani a magyar múlt egy-egy mozzanatából, tehát volt alkalmam betekinteni abba a munkába, ami ott folyik.

Csak a legnagyobb elismerés hangján tudok erről beszélni.

H. R.: *Megkérdezhetem, hogy magánemberként a kultúrának melyik ágát kedveli a legjobban?*

dr. K. M.: Ami az értékeket illeti, azt mondhatom mindenevő vagyok. Nagyon lényegesnek tartom azt, hogy az ember mit olvas, mivel találkozik. Ilyen értelemben szerencsés embernek mondhatom magam, mert vidéken felnőve, a klasszikus pedagógiai elveken nevelkedett tanáraink azt mutatták fel, azt mutatták meg és azzal ismertettek meg bennünket, ahogy Vörösmarty Mihály is írja a Gondolatok a könyvtárban című versében, hogy *Ment-e a könyvek által a világ élőbb?* Ami tulajdonképpen a mai kornak is az egyik legnagyobb dilemmája, hiszen az információözönben nagyon nehéz megtalálni az értéket. Úgy látszik, hogy ennek a nyomait már Vörösmarty is észlelte.

H. R.: *Miniszter úr, nagyon szépen köszönjük, hogy fogadott bennünket. Köszönjük szépen, hogy válaszolt kérdéseinkre. További munkájához sok erőt és nagyon jó egészséget kívánunk!*

dr. K. M.: Köszönöm, hogy itt voltak, és nagyon sok sikert kívánok a lakiteleki székházban a Nemzeti Művelődési Intézetnek.

PROF. DR. KÁSLER MIKLÓS Széchenyi-díjas magyar onkológus, tanszékvezető egyetemi tanár, az orvostudomány kandidátusa, 2018-tól az Emberi Erőforrások Minisztériumának minisztere.

HÉVIZI RÓBERT agrármérnök, történész, tanár, közművelődési szakember. Évekig vezette a Békés Megyei Jókai Színház Programirodáját, majd a kondorosi Dérczy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény igazgatója. Szülőfalujában huszonnégy éve települési képviselő. 2019. április 1. óta a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa, jelenleg a Partnerségi Központ vezetője.

Tradíció és innováció

Beszélgetés Fekete Péter kultúráért felelős államtitkárral

Egy nyári eseményt követően Fekete Péterrel, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkárával beszélgettünk értékről, nemzetről, elhivatottságról és a közösségek személyiségformáló erejéről. A Nemzeti Művelődési Intézet lakiteleki székházában megvalósult interjú során arra is kíváncsiak voltunk, melyek azok a személyes motivációk, amelyek Fekete Péter életpályáját a kultúra irányába terelték.

Hévízi Róbert: *Mindenkinek mást jelent az első kulturális élmény, és másként határozza meg a további életét. Önnek mi volt ez az első élmény?*

Fekete Péter: Egy vidéki polgári családban születtem és nevelkedtem. Édesanyám iskolaigazgató, nővérem ugyanannak az iskolának az igazgatója lett később. Ha a családfámat végignézem, akkor hetedízigenig, hét generációra visszamenőleg falusi tanítók voltak az én őseim. Mondhatni, hogy genetikailag hordozom magamban a kultúrához, a közösséghez, a közösség szervezéséhez való po-

zitív hozzáállást és viszonyt. Ha a gyerekkoromra visszagondolok, akkor talán az éneklés, a dal és a zene szeretete volt az első, amit fel tudok idézni. Zenei általános iskolába jártam, és már az általános iskolás időszakban a közösségte-remtés, a közösségben való aktív szereplés hatotta át az életemet. Középkoromban, 16 évesen már ifjúsági klubot vezettem, a helyi közösségi ház klubvezetője voltam. Nagyon hamar az élére álltam azoknak a szerveződéseknek, azoknak a rendezvényeknek, ahol az emberek megszólításával kis közösséget lehetett alapítani és létrehozni. Ez azóta is végigviszi az életemet; megtanultam értékelni, fontosnak tartani, hogy a közvetlen környezetünkben a kis közösségeknek, a valamiféle értékrend alapján való összeszerveződéseknek milyen szerepe, milyen rendkívüli súlya van.

H. R.: *Pályafutásának meghatározó eleme a folyamatos tanulás, az új ismeretek elsajátítása iránti igény. Több diplomával rendelkezik. Hogy is van a sorrend?*

F. P.: Nos, van nekem egy népművelői diplomám. Tehát itt, ahol a magyar népművelés, a magyar

közművelődés fellegvárában ülünk, büszkén mondhatom, hogy a négy diplomám közül az egyik diplomát a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán szereztem, ahol akkor még népművelőnek hívták ezt a szakot. Van mellette egy előadó-művészi diplomám, egy színházi rendezői diplomám, egy színházi bölcsész diplomám és Kijevben szereztem egy színháztudományi bölcsész színházzervezői diplomát is. Nagyon bízom benne, hogy hamarosan be tudom fejezni a PhD-t is, de az államtitkári feladatok most egy picit eltántorítanak tőle. Igyekszem valamikor kivenni hosszabb szabadságot, amikor meg tudom írni a disszertációt.

H. R.: *Mint úr említette, nagyon fiatalon bekapcsolódott a közművelődési tevékenységbe. Hogyan ítéli meg államtitkárként a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai feladatellátását?*

F. P.: Hosszú évek óta figyelem azt az előkészületi folyamatot, amelyet a közművelődés- és hálózatszervezés kapcsán az intézet kifejti, és hogy a törvényalkotási folyamatokban, a megyei hálózatokban, szakemberképzésében milyen építkezés folyik. Ma, hogy itt lehetünk ebben a tényleg csodálatos, építészeti és tartalmilag is fantasztikus központban, olyan, mintha hazaérkeztem volna. Kicsit olyan, mint hogyha egy mives, tartalommal teli, szíve, agya, központja született volna meg az ágazatnak Magyarországon. Nagyon hálás vagyok, hogy az az előkészületi folyamat, amely először a belbecsben teljesedett ki, most a székház megépülésével a külsőségeiben is megerősödött. Az épület „otthont ad”, szakmai megerősödési lehetőséget kínál azoknak a szakembereknek, akik a végeken, a legkisebb falvakban, nagyvárosainkban vagy a megyékben közösségszervezéssel foglalkoznak. Azoknak, akik élethivatásukká választották, hogy embertársaik számára az érdeklődési körüknek megfelelő közösségi eseményeket szervezzenek; akik hajlandók gyökereinknek, nemzeti múltunknak az ápolásával erőt és hovatartozást biztosítani Magyarországon lakosságának. Az épülettel a hálózat szellemi központja született meg.

H. R.: *A kulturális ágazat nagyon összetett terület. Hol foglal Ön szerint helyet a kulturális élvonalban a közművelődés? Mi a szerepe a mai magyar társadalomban?*

F. P.: Amikor kulturális ágazatokat osztunk fel, van egy olyan kategorizálás, amelyik „kulturárcsinálókra” – létrehozókra, művészekre, alkotókra –, befogadóira és közvetítőire osztja fel a kultúrát. Ez egyfajta kulturális megosz-

Fekete Péter kultúráért felelős államtitkár és Dr. Juhász Erika szakmafejlesztési igazgató a Közösségépítő kulturánk rendezvénysorozat zárónapján az önkéntesek gyűrűjében

tás. Ha ebből indulunk ki, akkor a kultúra megteremtői, az egyének, az egyéni művészek és a kulturális közösségek, az alkotóközösségek termékét valamilyen módon el kell juttatni a közönséghez, azokhoz az emberekhez, akik az otthonukban ülve még nem is tudják, hogy melyek azok a kulturális értékek, amik az életüket nap mint nap meg kellene, hogy határozzák.

Itt van nagy szerepe a kultúraközvetítőknél. Annak, aki a kultúra közvetítésére adta a fejét, annak mind a két másik oldallal százszázalékos ismertségi, élő kapcsolatokkal rendelkező szakmai viszonyban kell állnia. Tudnia kell a kultúra létrehozóinak minden csínját-bínját, ismernie kell az ágazatokat a zenétől a színjátszástól és a népművészetektől az irodalomig. Ugyanakkor tudnia kell a befogadó oldalnak is szinte minden szegmensét, életkor, társadalmi viszony és műveltség függvényében, hiszen a hároméves gyerekek, a nyolc általánost végzett munkásnak, a habilitált professzornak is egyaránt el kell juttatnia a mások által létrehozott kultúrát. Ezért ez a fajta kultúraközvetítés egy rendkívül különleges, különlegesen ki-művelt szakmaiságot igényel annak a végrehajtójától.

De a kultúraközvetítőnek van egy sokkal erősebb feladata, hogy a kultúrának a létrehozói és a kultúrát fogyasztók között hozzon létre egy olyan kapcsolatot, amely közösségeket teremt. Ezeknek a közösségeknek bizony a befogadók és az alkotók is részesei. Talán a legfontosabb eredménye a kultúraközvetítőnek, hogy ilyen közösségek létrejöjjenek, hiszen ezek fogják alkotni aztán a kis és nagyobb közösségeket, majd ezeknek a hálózatán keresztül a nemzetünket. Ezek fogják alkotni és meghatározni, hogy mely értékek azok, amelyek alapján mi összetartozunk, mik azok, amiknek alapján mi magyarnak, magyar nemzeti érzelmű polgárnak érezhetjük magunkat.

H. R.: *Nagyon sok rendezvényen találkozhatunk Önnel országszerte. Mit tapasztal az utazásai során, hogyan ítéli meg a hazai kulturális hálózat helyzetét? Beérett a gyümölcs?*

F. P.: Nem tudjuk, egyszerűen fel sem fogjuk, hogy a világban szinte egyedülálló hálózattal rendelkezünk. Honnan is tudnánk? Az a kultúrafogyasztó ember, aki elmegy színházba, elmegy hangversenyre, ő nem jár Cardiffba koncertre, vagy ha elmegy Horvátországba, akkor nyaralni megy oda,

és nem azért, hogy az ottani kulturális életet elemezze. Nincs róla információja, hogy Szlovákiában, Csehországban, Franciaországban vagy Angliában annak a kulturális kínálatnak a töredéke sincs, mint ami Magyarországon létezik.

Olyan nincsen, hogy a kisvárosoknak saját színháza legyen, hogy a kisvárosaikban zenekarok működjenek. Olyan nincsen más országban, hogy a legkisebb településen is közművelődési színtér alakuljon ki. Sőt az sem valószínű más országban, hogy a legkisebb falunak is legyen legalább egy olyan terme, ha más nem, akkor a polgármesteri hivatalban vagy az iskolában vagy az óvodában, amelyik közösségi színtérként befogadja az abban a faluban, az abban a településen együtt gondolkodó, együtt alkotni kívánó közösségeket. Ebben egyedülállók vagyunk.

Nem becsüljük meg eléggé, nem hiszünk benne eléggé, hogy ez micsoda érték. Ha az emberek jobban hinnének ebben, akkor merénék jobban sáfárkodni ezzel, merénék ezt jobban használni. Akkor úgy élnék meg, hogy ez egy csoda, ami nekünk megadatik, büszkék lennének rá, és többen eljárnának a színjátszó körbe, vagy többen járnának a dalárdába, és nem mosolyognának meg a nótaörösöket. Hogy csak egy példát mondjak, nagyobb tisztelettel viseltetnénk a népi fafaragók iránt, akik szabadidejükben a fának megművelésével, alakításával foglalkoznak. Azt gondolom, hogy többek között ez a feladata a Nemzeti Művelődési Intézetnek, hogy hitet adjon, információkat biztosítson Magyarország értékgazdagságáról, közösségeiről: hogy merjünk büszkék lenni arra a rendszerre, ami nekünk itt Magyarországon van.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet az anyaországi feladatelátáson túl Kárpát-medencei tekintéssel, együttműködésekkel is rendelkezik. Miért fontos, hogy egy-*

ségben, nemzetben gondolkodjunk a közművelődés területén is?

F. P.: Van erről egy érdekes történetem. 2007 környékén Szabadkán, a Szabadkai Népszínházban rendeztem. Ez egy olyan időszak volt az életemnek, amikor folyamatosan, hosszú hónapokon keresztül határon túli magyar közösségekben éltem és alkottam, csak a hétvégeket töltöttem otthon a családommal. A vasárnapi asztalnál az éppen akkor középiskolás gyermekeimnek a leves és a második fogás közben kezdtem el mesélni arról, hogy *tudjátok, a határnak a másik oldalán is élnek magyarok és ők is magyarul beszélnek, és képzeljétek el, hogy vannak olyan iskolák, ahova a szomszédos országbeliek is járnak meg magyarok is járnak.* És amikor itt tartottam, akkor egyszer csak megakadt a szó, és azt gondoltam magamban: hogy ha én Angliába elviszem a gyerekeimet azért, hogy egy idegen kultúrát megtanuljanak, akkor határon túlról miért csak mesélek a vasárnapi asztalnál. Majd nyomban föltettem a kérdést nekik, *hogy gyerekek, mi lenne, hogyha hétfőn már nem mennétek gimibe, és mi lenne, ha csomagolnátok és jönnétek velem Szabadkára?*

És hát nem kellett egy 15 meg egy 16 éves gyereknek kétszer mondani. Másnap reggel bementem az iskola igazgatójához, bejelentettem, hogy a két gyerekemet most én három hónapra kiveszem a gimnáziumból. Kértem az engedélyt, hogy elvihessem magammal őket. Beültettem őket az autóba, és meg sem álltam Szabadkáig, ahol bekopogtam a helyi gimnáziumba, és elmondtam, hogy *tisztelt uram, én itt fogok most élni három hónapig, itt fogok rendezni, az én két gyerekemnek ott a helye, ahol az apjuknak a helye van, kérem, hogy fogadja be őket ebbe a gimnáziumba.*

És onnantól kezdve az én gyerekeim Szabadkán jártak iskolába.

És onnantól kezdve nem kellett nekem mesélni az ebédlőasztalnál, hogy milyen a határon túli magyar lét, hiszen ők ezt megtapasztalták, ők megélték azt, hogy milyen egy gimnáziumba járni határon túli magyar gyerekekkel úgy, hogy a pad másik oldalán a szerb fiúk vannak. Megélték ennek a konfliktusát, nehézségét, történetiségét, mindenét.

Nem tud mindenki egy vasárnapi asztalnál ilyen döntést hozni. És nem tudja a hóna alá kapni a gyerekeit. Tehát van dolgunk nekünk, hogy akik ezt nem tudják megtenni, azoknak elmagyarazzuk, hogy milyen is határon túli magyarként élni. És a magyar kultúra szempontjából elengedhetetlen, hogy amikor kultúráról beszélünk, akkor össznemzetben, az elszakított nemzetrészekkel teljesen együtt gondolkozzunk, és ne a közigazgatási, ne a földrajzi határok határozzák meg a gondolkodásunk korlátait.

A Nemzeti Művelődési Intézet ilyen irányú vállalásai, ilyen irányú felelősségvállalása nemzetmentő értékű, köszönöm a szakembereknek, hogy amit én akkor a vasárnapi asztalnál meg tudtam hozni döntésként, azt ők pótolják azzal, hogy a határon túli kultúrát elhozzák Magyarországra, és a magyarországi kultúrát pedig a határon túli intézetek számára biztosítják.

H. R.: *A közelmúltban elkészült a Nemzeti Művelődési Intézet székháza, melyet a koronavírus-járvány miatt csak ősszel avatnak fel hivatalosan. Milyen érzések, milyen gondolatok fogalmazódtak meg Önben, amikor belépett a székházba?*

F. P.: Szakrális tér. A szíve az országnak. A szíve egyfajta ágazatnak. Jó ide bejönni. Jó itt megállni egy pillanatra, és jó végiggondolni, hogy kik is vagyunk. Mindezt magam is megtettem. Mikor először beléptem az ajtón, akkor körülnéztem, megdöbbant

Kilátás a Nemzeti Művelődési Intézet mindig nyitva álló előterére

a szívem, és azt mondtam, hogy ez egy templom, ez egy kulturális templom. Akárhonnan érkezik valaki, Szombathelyről vagy Békéscsabáról, Budapestről vagy Kétegyházárról, talál magának egy kapaszkodót arra, hogy a saját életének a történelmi pillanatait, a saját életének a tartalmi szeleteit összegezze és helyére tegye, hogy van hová tartoznom, hogy ehhez a nemzethez tartozok, és minden, amit az életem során a magyar kultúrából, a magyar nyelvből, a magyar népművészetből, a magyar művészetből megtanultam, az ebben a templomban, ebben a házban összegzésre kerülhet.

H. R.: *Az országban működő kulturális intézmények és civil szervezetek működése több forrásból biztosított, de azért elengedhetetlen a kérdés, hogy a jövőben is lesz-e annyi támogatási lehetőség, mint ami eddig is biztosította számukra a különböző programok megrendezését, illetve a kiegyensúlyozott működést.*

F. P. A közfeladatellátást közpénzből kell végrehajtani. Az emberek azért dolgoznak, és azért fizetik be az adójukat, hogy az alaptörvényünk alapján megválasztott parlamentünk és kormányunk jól

döntsön ezeknek a közpénzeknek a felhasználásáról. Egészen biztos vagyok abban, hogy amíg polgári nemzeti kormányzás van, addig ezeket az értékeket a kormányzat értékelni fogja, és a közpénzek elosztásánál figyelembe fogja venni, hogy ezeket a közfeladatokat, amelyet a Nemzeti Művelődési Intézet is ellát, ezeket támogatni kell, ezeket finanszírozni kell, hiszen azok az adópénzek, amelyek ennek a háznak a működésére, a dolgozók bérére mennek, azok a nemzetünk túlélését, nemzetünk felemelkedését szolgálják. Jó helyre jönnek ezek a források, amíg nemzeti kormány lesz, addig ezek biztosítva is lesznek.

H. R.: *Köztudott, hogy egyre inkább felgyorsult világban élünk, ahol a változások minden téren igen gyorsan követik egymást, folyamatosan alkalmazkodni kell a körülményekhez; ez a kulturális életre is jellemző. Ön hogyan képzei el a kultúra jövőjét?*

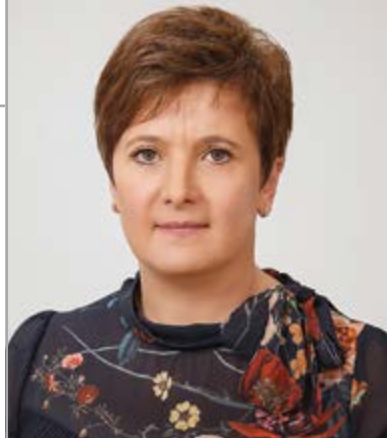
F. P.: Tradíció és innováció. Az elődeink által főlhalmozott értékek megőrzése, azoknak a folyamatos életben tartása és a fiatalok újfajta gondolkodásmódja. Ez a kettős szemlélet kell hozzá. Itt vannak azok a fiatalok, akiknek a gondolkodásmódjában, akiknek a kezében lévő okostelefonjukban, akiknek a

fejében és a lelkében lévő felgyorsult gondolkodás fogja majd aztán megtermékenyíteni azt, amit a szüleink leraktak nekünk alapköként. Tehát hogyha meg tudjuk valósítani, hogy őrizzük a múltat, őrizzük a múlt értékeit, de átadjuk a stafétát a fiataloknak és teret adunk nekik, hogy ők döntsenek és ők irányítsák a kulturális életünket, akkor szerintem van jövőnk. Mindenképpen kultúravirágzást látok a jövőben és én is azt tervezem, én is azt építem. Nagy felelősség, hogy az utóda- im, a mögöttem jövők, a fiatalok át tudják mindezt a felelősséget és irányítást venni az ötleteikkel és gondolkodásmódjukkal.

H. R.: *Bízunk a jövőben! Köszönjük még egyszer, hogy eljött és hogy időt szakított a beszélgetésre!*

F. P.: Kell, hogy egy gratuláló szóval fejezzem be, és kell, hogy köszönet szóval fejezzem be ezt a beszélgetést. Azok, akik kitalálták, kigondolták, belevágtak, megtervezték, kiviteleztek és most működtetik ezt a központot, azok egy olyan sarokkővet raktak le a magyar kultúra fennmaradása érdekében, nemzetünk fennmaradása érdekében, mely egy köszönöm szóval nem elintézhető. Legyen ez egy csupa nagybetűs, csupa arany-nyal kicirkalmazott nagyon szép szó: KÖSZÖNÖM!

FEKETE PÉTER Jászai Mari-díjas magyar színházi rendező, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára. Nemzetközileg elismert művelődési szakember, a cirkusz mint előadó-művészeti ág megújítója. A pályáját Németországban és Nagy-Britanniában kezdő rendezőt 2002-ben a Nemzeti Színház vezetése csábította haza, a kapcsolatok vezetésével, oktatási igazgatási feladatokkal bízták meg. 2005–2006 között Szabadkán, a Szabadkai Népszínházban rendezett. 2007-ben hívták Békéscsabára, ahol előbb a színház mellett működő iskola, majd a színház igazgatását bízták rá. Az itt eltöltött nyolc év alatt létrehozta a Szarvasi Vízi Színházat, a Jókai Porondszínházat és a Magyar Teátrum Díjat. 2015-től miniszteri biztosként készíti elő a Nemzeti Cirkuszművészeti Központ építését, valamint vezeti a Nemzeti Artista- Előadó- és Cirkuszművészeti Központot.

Szellemi és lelki nemzetegyesítés

Beszélgetés L. Simon Lászlóval

Kápolnásnyéken, gyönyörű környezetben ülünk a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola központjában, ahol L. Simon László országgyűlési képviselővel, az Emberi Erőforrások Minisztériuma egykori kultúráért felelős államtitkárával beszélgetünk a kultúrának a nemzetépítésben betöltött szerepéről. Valamint arról, hogy mi lehet a kultúránk szerepe a közeljövőben, mit értünk el eddig, s milyen feladatok elé kell még néznünk az elkövetkező évtizedekben.

Závogyán Magdolna: *Indítsuk távolabbról a beszélgetésünket: mi alakította nemzetünk kultúráját a rendszerváltás után? Az egyik legmeghatározóbb kultúrpolitikusként hogy látod az elmúlt évtizedeket?*

L. Simon László: Nem állíthatjuk azt, hogy a rendszerváltás időszakában ne lett volna rendkívül színes és pezsgő kulturális élet Magyarországon, s ne lettek volna nagyszerű alkotók, jól működő intézmények, és a magyar kulturális intézményrendszerre madártávlatból rátekintve ne tűnt volna úgy, hogy az ne lenne rendkívül gazdag és változatos. Közelebbről már látszott, hogy voltak hiányosságok,

amiket az azóta eltelt évtizedekben orvosolnunk kellett. Az egyik ilyen a határon túli magyarság szellemi és lelki integrálása – részben a nemzet szövetébe, részben pedig kulturális értelemben –, és ez az óriási feladat nem volt magától értetődő. Ugyanis a határon túli magyarságnak a mindennapjairól, az egzisztenciális viszonyairól, problémáiról, kulturális állapotáról viszonylag keveset tudtunk. A rendszerváltás előtt évtizedekig alig lehetett erről beszélni, a „baráti” szocialista országokban élt határon túli magyarok problémáját szőnyeg alá söpörték. Az első, az egész anyaországi közvéleményt megrázó vagy megrendítő mozzanat az erdélyi falurombolások híre volt. Ekkor szembe kellett nézni azzal, hogy hány milliónyi magyar anyanyelvű él a határainkon túl, és hogy milyen atrocitások érik őket, milyen konkrét cselekményekkel próbálták meg még a szocializmus utolsó évtizedében is az identitásuktól megfosztani őket. Ez egy olyan sorsfordító időszak volt, amikor egyik pillanatról a másikra súlyos kérdések kerültek elő, az elhallgatott trianoni traumának az ügye, a határon túli magyar kisebbségnek a sorsa, amikor is a „baráti” szocialista orszá-

gokban egyik pillanatról a másikra megláttuk a kisebbségeket elnyomó többségi nemzeteket. Ezen a területen nagyon komoly adósságunk volt, s a diktatúra bukása utáni törlesztés első szimbolikus lépése az volt, amikor Antall József miniszterelnök lélekben 15 millió magyar miniszterelnökének nevezte magát. Ez akkor óriási felháborodást váltott ki, aminek az okaival egyáltalán nem tudok azonosulni. Ráadásul Antall szép gesztusa semmilyen konkrét gyakorlati lépést nem jelentett, de úgy látszik, már ez a gesztus is félelmet váltott ki nem csupán a szomszédos államok többségi nemzeteiben, hanem az itthon egyre erősödő liberális táborban. Ilyen nehézségek közepette kellett elindulnunk, mi-

közben igyekeztünk a határon túli magyarsággal egyre szorosabbra fűzni a szálakat. Láthatólag nem mindenki számára volt ez egyértelmű a rendszerváltozás után, sőt ma sem mindenki számára az, hogy ez erkölcsi kötelességünk és felelősségünk. A 2010-es politikai fordulat után elfogadott új Alaptörvényben már egyértelművé tettük: a magyar államnak kötelességei vannak a határon túli magyarsággal szemben. Nagyon hosszú volt az az út, amíg eljutottunk odáig, hogy a magyar állampolgárságot önkéntesen felvehetik a határon túli magyarok. Ez egy lelki rehabilitációs munka is volt, de emellett nagyon fontos kulturális mozzanatai is vannak.

A szocialista kormányzás 2002 utáni nyolc esztendeje például az 1998 és 2002 között kiépített határon túli magyar kulturális támogatási rendszert is lerombolta. 2010-ben szinte előről kellett kezdenünk a munkát. Részben a határon túli magyar politikai partnerekkel, részben a történelmi magyar egyházakkal. Különösen Erdélyben fontos az egyházak szerepe, ahol a református, az evangélikus, az unitárius vagy a római katolikus felekezetek alapvetően a magyarsághoz kötődnek, hiszen a többségi román nemzet javarészt ortodox, kisebb részben görögkatolikus vallású. Ezekkel az intézményekkel együttműködve sokat lehetett a nemzet kulturális egyesítése terén is előre lépni. Tehát ez az egyik fontos dolog szerintem, ami a rendszerváltozás utáni 30 évben feladatként és kihívásként jelentkezett.

A másik feladat a civil világ újratemtése volt. Ez a közművelődéshez is köthető, ugyanakkor azon túlmutató kérdés. 40 év kommunizmus leszoktatott bennünket a civil aktivitásról. Leszoktatott bennünket a valódi önszerveződésről és öntevékenységről: álcivil szervezetek, a kommunista hatalom által létrehozott struktúrák, főállású szakszervezeti bizalmik uralkodása jellemezték a rendszerváltozáskori

hazánkat. Gyakorlatilag 40 év kommunizmus minden egykori valódi civil aktivitást elpusztított vagy maga alá gyűrte, ami óriási nagy vesztesége az országnak, mai napig nem tudunk ebből sem kilábalni.

A civil önszerveződésen túl a magánmecenatúrának a rendszere is hiányzott a rendszerváltozás időszakában. Az a magánmecenatúra, amely a két világháború közötti Magyarországot jellemezte: rangos művészeti díjak, ösztöndíjak magán támogatásokból jöttek létre, intézmények magán támogatásokból működtek, irodalmi, szellemi, kulturális műhelyek sora kizárólag magánmecenások forrásaiból léteztek. A feltörekvő polgárság tagjai, az iparos és kereskedőréteg tagjai, nemesi családok tagjai, egyházi vezetők a patriotizmus jegyében fontosnak tartották, hogy a magyar kultúra ügyét szolgálják és segítsék. Nem létezett volna a Nyugat folyóirat Hatvany báró nélkül, de sorolhatnánk számtalan további példát. Akkor polgári erénynek számított adakozni, ezt mindenki a maga szintjén tette meg. Egyesek a falujukban a saját katolikus legényegyletüket támogatták. Az én nagyapám például a református színjátszókört segítette, sőt aktív tagja is volt. A módos főszolgabírótól a gazdag iparmágnásokig hosszú a sor: szinte kötelességnek számított az egyébként sok-sok verejtékes munka árán megtermelt pénzből valamennyit a közösség számára visszaadni. Ezt a szemléletet ölte ki a kommunizmus, a helyettünk gondolkodó, a rólunk gondoskodó állam nehezen volt összeegyeztethető a függetlenségre és szabadságra, az önszerveződésre és öngondoskodásra építő közösség világával. Nyilván az is cél volt, hogy csak az tudjon élni és létezni, akinek és amire az állam pénzt adott. Ezen a szemléleten három évtized alatt sem tudunk túllépni. Ebben az értelemben Magyarország egyértelműen posztiszocialista

jegyeket mutat. Sajnálatos, hogy miközben a magyar vállalatok sora nőtt ki az elmúlt évtizedekben – javarészt állami megrendeléseknek, közbeszerzéseknek köszönhetően –, ezen vállalatok nagy része úgy érzi, hogy nem kötelessége segíteni másoknak, vagy ha segítenek is, elsősorban az egészségügyre, vagy a gyermekeik iskolai sportéletére, esetleg az oktatási infrastruktúra fejlesztésére áldoznak. A magyar kultúrát magánpénzből támogatni nem divatos dolog. Ráadásul a 2010 előtti szocialista kormány által kitalált, az előadó-művészeti intézmények finanszírozását szolgáló modell sem segítette a magánmecenatúra erősödését. Hiszen ebben az azóta egyébként megszüntetett rendszerben az állam lemondott arról a társasági nyereségadóról, amivel az eredményesen gazdálkodó vállalatok a színházak és zenekarok működését „támogatták”. Ez még inkább leszoktatta a tehető embereket az adakozásról, mert akik a társasági nyereségadójukból jelentős forrásokat biztosítottak előadó-művészeti szervezeteknek, színházaknak, táncsoportoknak, zenekaroknak, azok úgy gondolták, hogy ők már adakoztak sok száz millió forintot is akár, elfelejtve azt, hogy valójában nem a saját pénzüket adták oda, hanem megengedte az állam, hogy az adójuk egy részéről ők rendelkezzenek ilyen módon.

Továbbá probléma az irigység kultúrájának a széles körben való hódítása. Ebben megint nagy a szocializmusnak a felelőssége. Az a kicsinyesség, ami a kádárizmust jellemezte sokféle szempontból (például vizuálisan, építészetiileg stb.), kitörölhetetlen nyomot hagyott az emberek lelkében. A szabadságnak a kis körei, amiről a kádárizmus kapcsán szoktak beszélni, egyúttal béklyót is jelentettek, mert a rendszer azt megengedte, hogy legyen a tsz dolgozóknak háztájijuk, megengedte, hogy a falusiak kalákában házat építsenek, a városiaknak kis

vityillóik legyenek a vidéki hegyekben és vízpartokon, de nem engedte meg, hogy az egyéni ambíció egy szintnél erősebb legyen. Ennek az eredménye, hogy az emberek nem mertek, sőt sokan ma sem mernek nagyot álmodni, ráadásul a szomszédai, a barátaik, az ismerőseik merész álmait, jelentős sikereit, látványos szellemi és anyagi gyarapódását gyanakvással és irigységgel nézik. Ha valaki mégis adakozik a sajtójából, sokan nem is tartják dicséretre méltónak, hanem azt mondják, úgyis lopott eleget, adjon csak, van miből adnia. Még csak véletlenül se a jószándékot nézik, az irigység kultúrája nagyon sok mindent behálóz. Ez egy súlyos kulturális és szocializációs probléma, amin egyszerűen képtelen a posztkádári társadalom túllépni.

Z. M.: *Valóban így van, nem is tekinthetünk el ettől.*

L. S. L. Egyáltalán nem, ez egy adottság, amivel számolnunk kell. Itt a kápolnásnyéki kulturális központunkban is megtapasztaljuk ezt. Évtizedekig dolgoztam azért, hogy legyen egy modern művészeti bázisunk, ehhez sok kiváló partnert és kollégát találtam. Szerencsére nagyon sokan örülnek ennek a közös sikernek, így nem tudják elvenni a kedvünket és a lelkesedésünket a fejlődést csak irigy és buta megjegyzésekkel illető személyek. Tehát haladni kell előre, újabb és újabb produkciókkal, művészeti alkotásokkal, kiállításokkal, zenei, színházi rendezvényekkel, eseményekkel kell bizonyítanunk azt, hogy amit csinálunk, azt komolyan gondoljuk, a közösséget is szolgáló értéket teremtünk, mindezt nem állami vagy önkormányzati bázison, hanem sok-sok magán forrást felhasználva, magántulajdonú ingatlanban. Az Orbán-kormány ezt a munkát, az eddigi eredményeket ismerte el azzal, amikor jelentős forrásokkal segíti a művészeti népfőiskola fejlődését, ingatlanvásárlását. A magyar kultúra szolgálata

mellett nem lehetünk álszerények, ezért fontos, hogy a munkatársaink meg legyenek fizetve, hogy a kulturális élet munkásai is rendes bért kapjanak, és hogy minél szebb környezetet varázsoljunk magunk köré. Ugyanakkor a kistérségünkben azt is meg kell értetnünk a polgárokkal, hogy mi a különbség egy állami, egy önkormányzati és egy magánalapítványi formában működő intézmény között. A nyilvánosság előtt is igazolnunk kell a létjogosultságát a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskolának, illetve az immár másfél évtizede működő Velencei-tavi Kistérségért Alapítványunknak. Ez egy nehéz, ugyanakkor szép nevelési vagy önnevelési folyamat is. Azal is meg kell küzdenünk, hogy sokan szeretnének inkognitóban maradni, több okból nem vállalják a nevüket. Vannak olyanok, akik azt mondják, hogy a támogatóinkat feltüntető réztáblára ne írjuk ki a nevüket. A Kápolnásnyéken látható közéleti panteonunkat úgy próbáljuk meg kialakítani, hogy minden egyes műtárgy elkészítéséhez, ami egy Fejér megyéhez kapcsolódó jelentős közéleti személyiségnek állít emléket – Fekete János egykori főjegyzőtől Prohászka Ottokár katolikus püspökön át Bory Jenő szobrászművész portréjáig –, megpróbálunk magántámogatót találni. Ez nem egyszerű dolog. Számtalanszor előfordult, hogy azt mondták, hogy jó-jó, segítünk, de ne mondjátok, hogy mi segítettünk. Vagy egy másik példa: amikor általam jól ismert komoly magángyűjtőket próbálok meg rábeszélni arra, hogy itt, az alapítványunk kastélyában, ahol egyébként minden műtárgyvédelmi feltételt biztosítunk, rendezzünk kiállítást a gyűjteményükből, udvariasan elutasítanak. Sokszor pusztán azért, mert nem akarják, hogy az irigyeik megtudják, hogy milyen gyűjteményük van. Kevés gyűjtőt sikerült rábeszélnem arra, hogy mutassák be a

gyűjteményeiket, miközben régóta gondolkodom arról, hogy hogyan lehetne a lappangó gyűjteményeket abban az értelemben közkinccsé tenni, hogy mások is lássák a műtárgyakat, ne csak a tulajdonosaik.

Z. M.: *2020-at írunk, és azért a rendszerváltás óta eltelt már 30 év. Kultúrpolitikusként hogyan látod, a kultúrában, a közművelődésben melyek az elmúlt 30 év mérföldkövei?*

L. S. L.: Minthogy állami vezetőként dolgoztam a közigazgatásban, és másfél évtizede foglalkozom kultúrpolitikával, ezért a közigazgatásilag is értelmezhető szempontokat figyelembe véve határozom meg, hogy mi fontos. Az intézményrendszer alakulása, változása meghatározó, a magyar kulturális élet egyébként is erősen intézményközpontú. Hiszen az állami, önkormányzati és magánintézmények biztosítják a hátteret az alkotóknak: a művek megszületését, nyilvánosságra hozatalát, a közönséghez való eljuttatását szolgálják. Innen közelítve a rendszerváltás utáni időszak első fontos mérföldköve a Nemzeti Kulturális Alap létrejötte. Ami azért is jelentős fegyvertény, mert mind a mai napig működik. Kisebb-nagyobb átalakításokkal, átszervezésekkel, sok-sok, ma már aktuálisan fölvethető kérdéssel, de mégis egy lassan három évtizede létező intézményről van szó. Az összes többi rendszerváltás utáni kultúrafinanszírozó szerv vagy megszűnt (mint a Magyar Könyv Alapítvány), vagy átalakult, vagy jóval fiatalabb, s még nem bizonyította az időtállóságát. Léteznek olyan intézmények is, amelyek vagy hiányoztak, vagy nagyon nehéz helyzetbe kerültek a szocializmusban. Ezek megteremtése, rehabilitálása, megfelelő ingatlanvaló ellátása lényeges állomásai az intézménytörténetnek, s nem meglepő módon szinte mind a konzervatív kormányoknak köszönhető. Az első Orbán-kormánynak köszönhető az új Nemzeti Színház felépíté-

se. A Hevesi Sándor téren ugyan korábban is működött a Nemzeti Színház utódintézménye, de saját székház nélkül maradt a Nemzeti. Először egy épületet kellett megalkotni, majd egy új társulattal ezt fölépíteni. Legalább ilyen fontos a Művészetek Palotájának a megépítése, szintén az első Orbán-kormány idején. Ami európai rangú és színvonalú művészeti intézménnyé vált. A vidéki infrastruktúrafejlesztések közül kiemelkedik a pécsi Kodály Központnak a megépítése. A 2002 és 2010 közötti szocialista időszak intézkedései közül a folyóirat- és könyvkiadás áfájának öt százalékra csökkentését emelem ki, ami ugyan nem intézményi fejlesztés, de nagyon pozitív kulturális hatásai voltak. Egy folyamatosan zsugorodó piac esetében ez is komoly segítség. Érdemes ránézni a könyves tendenciákra: a kilencvenes évek elejétől ugyan folyamatosan nőttek a megjelenő címszámok, hiszen a szabad világban már bárki kiadhat könyvet. Ám míg hihetetlen módon megnőtt az egy év alatt megjelenő könyvcímeknek a száma, aközben az egy könyvre, az egy címre eső átlagpéldányszám drasztikusan csökkent. Míg a rendszerváltozás előtt 80-100 ezer példányban is megjelent Magyarországon egy-egy kortárs írónak a regénye, addig ma örülnek, hogyha ezer példányban megjelenik és el tudják adni. Egy olyan viszonylag kicsi nyelvi piacon, amilyen a miénk, a könyves szakma mindenképpen állami segítségre szorul.

2010 után egy évtized alatt egy sor fontos dolog valósult meg. Az Orbán-kormány Európa egyik legnagyobb múzeumi beruházását indította el a fővárosban. A korábban a budai várba kényszerített Nemzeti Galéria, a Kúria épületét elfoglaló Néprajzi Múzeum új, eredetileg is múzeumnak tervezett épülettel való költöztetése óriási jelentőségű tett, hiszen több mint száz éve nem épült múzeum a fővárosban (a Ludwig Múzeum társbérlete a

MŰPA-ban semmiképpen sem nevezhető tudatos múzeumfejlesztésnek). A Magyar Zene Háza, vagy az Fővárosi Állat- és Növénykertet kiegészítő Pannon Park (közismert nevén a biodóm), valamint az Olof Palme Ház felújítása a Városligetet a kontinens egyik legvonzóbb kulturális negyedévé teszik. A 30 milliárd forintból felújított Eiffel Csarnok a Hungária körúton kívüli városrészek kulturális vérkeringésbe csatlósítását is szolgálják, egyúttal a magyar operajátszásnak adnak új lendületet az Erkel Színház már lezárt, illetve az Operaház még folyamatban levő renoválása mellett. A közművelődésben igazán büszkék lehetünk a Nemzeti Művelődési Intézet új, Lakiteleken álló székházára is, ami a Lakitelek Népfőiskola szomszédságában, azzal szorosan együttműködve tudja kifejteni a hatását.

Z. M.: *Talán mérföldkő az is, hogy a tudomány mellett a művészet is akadémiai szinten van jelen, és köztestületként tevékenykedhet.*

L. S. L.: Az intézmények épületének a felújításán vagy megépítésén túl nagyon fontosak az olyan szervezeti változások, amelyek a magyar művészek egzisztenciális körülményeit is javítják. Az sem mellékes, ha az állam által támogatott vagy életre hívott szervezetek és intézmények azt vallják, hogy a nemzeti identitás megerősítésének és kiteljesítésének a programja az nem valami avított, korszerűtlen, retrográd dolog. Ebből a szempontból a 2010–2014 közötti időszakban nagy politikai felhatalmazással, kétharmados törvénnyel létrehozott Magyar Művészeti Akadémia létezése nagy lehetőség. Az már a művészek feladata és nem a politikáé, hogy az állam által megalkotott keretrendszer és a hozzá biztosított jelentős anyagi forrásokat a lehető legmagasabb színvonalon használják, és valóban képes legyen az MMA a művészet terén arra, amire a Magyar Tudományos Akadémia – már csak a sok évszázados helyzeti előnyéből

következően is – a tudomány terén képes. Optimista vagyok: a folyamatos megújulás és tagfelvétel eredményeképpen a Művészeti Akadémiának megvan a lehetősége arra, hogy betöltse azt a küldetését, amit az alapításkor a Magyar Országgyűlés, illetve az Orbán-kormány megfogalmazott. Az elmúlt évtized fontos eredményei között tartom azt is számon, hogy a kormány számos művészeti és kulturális programot indított el. Az örökségvédelemben szimbolikus erejű programokról van szó, ilyen például a Nemzeti Kastély- és Vár Program. Büszke vagyok arra, hogy ennek az elindítója én lehettem. A Nemzeti Hauszmann Tervet is útjára bocsáthattam, s ma az utódaim működtetik a ma már Nemzeti Hauszmann Programot, aminek keretében a Budai Vár és környezetének történeti és építészeti rekonstrukciója történik meg. Bízom benne, hogy az előttünk álló évtizedekben meg fog tudni újulni a magyar nemzet egyik szimbolikus történelmi helyszíne. A Rómer Flóris Terv elsősorban a határon túli magyar kulturális örökség megóvását célozza. Illetve lényeges elem az a Népi Építészeti Program, amelyik elsősorban az anyaországi, javarészt magántulajdonban levő népi épített örökség rendbe tételéhez tud jelentősen hozzájárulni. Az örökségvédelmen túl is indultak el jelentős programok. A könnyűzenében a Cseh Tamás Program, amely ma a Hangfoglaló Program nevet viseli, amely ahhoz tud hozzájárulni, hogy minél több fiatal értelmesen töltse az idejét. A fiatalok a lakóhelyükön ne a kocsmában kössenek ki, hanem ha már nem sportolnak – bár bízunk benne, hogy az is fontos számukra –, akkor mondjuk, ifjúsági klubokban zenéljenek, álljanak össze, tanuljanak meg gitározni, zongorázni, dobolni, és jó dolgokat hozzanak létre. Ugyanakkor a könnyűzene már aktív, magas színvonalú műhelyei számára is biztosít a program számos alprogram kereté-

ben forrásokat. A Mozaik Múzeum-túra a mai fiatalokat szeretné elvinni a múzeumokba. A magyar irodalom külföldi megjelenését szolgálja a Publishing Hungary Program. Ennek keretében külföldi kiadókat anyagilag segítünk magyar szépirodalmi művek fordításában és kiadásában, illetve innen finanszírozzuk Magyarország minél intenzívebb részvételét a rangos nemzetközi könyvvásárokon, promotálva szellemi értékeinket, kincseinket. Az utóbbi évek eredménye a Csoóri Program, és emellé zárkózik fel most a Nemeskürty Program. A vidéki művelődés tereinek szellemi és fizikai értelemben való kiteljesítését is nagymértékben fogják szolgálni ezek a programok.

Lezsák Sándornak a nagy álma is kezd valóra válni, hatékony népfőiskolai hálózat is működni fog a Kárpát-medencében, amelynek vannak olyan tematikus lábai is, mint a mi Művészeti Népfőiskolánk. Ezekben az egymáshoz lazán kapcsolódó intézményekben a felnőttképzés vagy az iskolarendszeren kívüli művészeti oktatást tudjuk felkarolni. Miközben a magyar kulturális életet a folyamatos küzdelem, létharcok, mocsár- és ketrecharcok is jellemzik, amit elegánsan kultúrharcnak szoktak nevezni. Valójában nincsen olyan jelentős alkotói kör Magyarországon, nincsen olyan – akár markáns ellenzéki nézetet hangoztató – rangos alkotó vagy alkotói közösség, aki és amelyik a művének a létrejöttéhez ne tudna állami támogatást kapni. Mindez azt mutatja, hogy a szabadság – mint alapvető érték – az a rendszerváltozás után három évtizeddel érvényesül hazánkban, amire büszkének lehetünk, hiszen a rendszerváltozásnak a viharos időszakában a legfontosabb közösségi érték, aminek a kivívása az mindannyiunk számára fontos volt, és amely mögött valóságos konszenzus volt, az a szabadság. Ez az egy, amiben mind egyetértettünk, hogy

szabadságra van szükség, a nemzet és a haza szabadságára, szuverenitásának megteremtésére és folyamatos megóvására, illetve az egyén szabadságának a visszaadására. A szabad gondolkodás, a gyülekezői szabadság, a szabad alkotás biztosítására. Ami ma teljesen evidens a rendszerváltozás után született gyerekeinknek, az a mi számunkra és a szüleink számára egyáltalán nem volt az. A nagyszüleink számára pedig végképp nem, akik az '50-es évek fekete autós időszakát is megélték, ami a mi gyerekeink számára csak valami távoli történelmi téma, talán el sem hiszik, hogy ilyen létezett. Ma valóban szabadon lehet beszélni, szabadon lehet gondolkodni, szabadon lehet véleményt nyilvánítani, újságot szerkeszteni, könyvet írni stb. Ez nagyszerű dolog, és ez az egy, amihez feltétlenül ragaszkodnunk kell, mert minden másról vitatkozunk, semmi másban nem tudunk egyetérteni. Sokan érezzük úgy, hogy a rendszerváltozásnak számos törekvése kudarcot vallott: valószínűleg életünk végéig vitatkozni fogunk az ügynökkérdésről, az ügynökakták nyilvánosságra hozatalának a szükségességéről, a kárpótlás sikerességéről vagy sikertelenségéről, a privatizációnak a hatékonyságáról, a nemzeti vagyon kiárusításának, a nemzeti ipar leépítésének, a magyar kiskereskedelmi hálózat külföldi kézbe adásának a katasztrofális következményeiről. Ezek mind-mind olyan dolgok, amelyek a diktatúra összeomlásának és a ránk köszönő szabadság időszakának a vitatott elemei. Ám a szabadságról, mint alapértékről, és annak a fontosságáról, kivívásáról és megőrzéséről arról nem fogunk vitatkozni, mert az egy olyan érték, amely független attól, hogy baloldaliak, jobboldaliak, ateisták vagy hívők vagyunk, bizonyosan egyetértünk.

Z. M.: *Arról már beszélünk, hogy az elmúlt 30 évben nagyon sok mindent kellett kulturális területen*

tenni azért, hogy adósságot törlesszünk. Van-e még teendő az állami vagy az önkormányzati kulturális szférában?

L. S. L.: A kulturális intézményrendszer mindig változik. Tehát azt gondolni, hogy valamit megcsináltunk, megalkottunk egy jogszabályt, létrehoztunk egy intézményt, és akkor ez így örökké változatlan formában létezni fog, finoman szólva: idealizmus. Emlékszem, amikor kulturális államtitkári működésem során elfogadtuk a magyar múzeumi intézményrendszer átalakításáról szóló törvénymódosítást, az 1997-es CXL. törvénynek a 2010 utáni első, átfogó módosítását. Ekkor a megyei múzeumi intézményrendszert szétszedtük, a fiálékat odaadtuk a településeknek, amelyeken működnek, a nagy megyeszékhelyek megkapták a megyei hatókörű múzeumokat. Hasonlóan jártunk el a megyei könyvtárakkal is. Mikor a sok erőt kívánó munkán túl voltunk és hátradőlünk, Vörösmarty szavaival mondtuk: *ez jó mulatság, férfi munka volt*. De csak egy napig lehetett hátra dőlni, mert újabb és újabb feladatokkal, kihívásokkal, problémákkal, finanszírozási gondokkal szembesültünk. Ez történt a levéltári törvény módosítása után, a megyei levéltáraknak a Nemzeti Levéltárba való integrálása egy sor új problémát generált. Ebben az évben a kulturális területen a közalkalmazotti státusz kivezetése ad újabb feladatokat, és azal kell szembe néznünk, hogy nem mindenki tud ezzel a helyzettel könnyen boldogulni és megbékélni. Ezért türelemmel kell segítenünk a kollégáknak. Ahogyan tettük ezt a közművelődési intézményrendszer átalakításakor, a megyei művelődési központok nagy részének a megszűnésekor.

Amikor még 2010 előtt a kormányváltásra készülődve Halász János iránymutatása mellett megírtuk a *Minőség a kultúrában* című kulturális programját a Fidesznek,

akkor az intézményrendszer számos eleméről mást gondoltam, mint ma. Számon is kérik rajtunk, hogy nem tartjuk magunkat a programunkhoz. Akkor például egészen máshogyan vélekedtem a közkönyvtárak jövőjéről, mint manapság. Nem arról van szó tehát, hogy elvtelenek vagyunk, hanem arról, hogy tíz év alatt hihetetlenül megváltoztak a körülmények és a bennünket körülvevő világ is. Ma hiába ragaszkodnék ahhoz, hogy még a legkisebb településen is legyen önálló könyvtár, életszerűtlen és fenntarthatatlan lenne. Az Alaptörvényben, az önkormányzati és az ágazati törvényben kötelezőként rögzített önkormányzati könyvtári feladatellátás ma már nem értelmezhető úgy, hogy azt kizárólag önálló intézményben kell megvalósítani. És nem azért, mert kevésbé fontos az emberek számára, számunkra a könyv, az olvasás vagy a könyvtár, hanem azért, mert az internet világa teljesen átalakította az olvasási szokásokat, a kommunikációt és a könyvtárba járási szokásokat is. Ezért, ha mi fontos célnak tekintjük, hogy az olvasás a következő nemzedékek számára is alapvető ismeretszerzési mód legyen, és hogy a magyar szépirodalomnak a forogtása a következő nemzedékek szocializációjában meghatározó szerepet kapjon, akkor be kell látnunk, hogy ehhez változtatnunk kell az olvasást közvetítő intézményrendszeren is. Nem ragaszkodhatunk görcsösen az elavult struktúrákhoz. Ráadásul ezt türelemmel és szeretettel kell megértetnünk azokkal a kollégákkal is, akik egy másik világban nőttek fel, még máshogyan szereztek az ismeretanyagukat, mint a mi gyermekeink és unokáink. Folyamatosan képesnek kell lennünk a változás érzékelésére és az ahhoz való – az elveinkről és értékeinkről nem lemondó – igazodásra. Azaz magunknak is folyamatosan képesnek kell lennünk a változásra. És veze-

tőként másokkal is el kell fogadtatnunk a változás szükségességét.

Z. M.: *A Nemzeti Művelődési Intézet új székházát 2020. október 3-án adjuk át. Azért elevenítsük fel, hogy 2012-ben még „halálközeli” állapotban volt ez a terület. Miért gondoltad kultúrpolitikusként akkor azt, hogy a közművelődésnek van létjogosultsága?*

L. S. L.: A politikusok és a közélet szereplői szeretnek arra hivatkozni, hogy mi az, ami Nyugat-Európában vagy Amerikában máshogyan működik, mint nálunk. Ezt valamikor a saját érvrendszerünk alátámasztására („lám-lám, Amerikában is ugyanígy van”), vagy éppen az ellenfelünk érvrendszerének a megcáfolására („lám-lám, Amerikában nincs is ilyen”) használjuk. Ez a kommunikáció hatékony tud lenni, de alapvetően a mi életünket és a mi világunkat, a mi intézményrendszerünket, a mi kultúránkat a magunk hagyományaihoz, a magunk szokásaihoz, a mi adottságainkhoz és a saját önazonosságunkhoz kell igazítani. Az nem érv, hogy Amerikában nincsen kulturális minisztérium, ezért Magyarországon se legyen. Az nem érv, hogy vannak olyan országok, amelyeknek nincsen olyan kulturális intézményrendszerük, mint amilyenek a magyar intézetek külföldi hálózata. Valamelyik ország fenntart hasonlót, van, amelyiknek meg nincs ilyen rendszere. Nekünk a magunk hagyományait kell mindig figyelembe venni. Éppen ezért, ha a közművelődésre tekintünk, ott sem lehet szempont az, hogy ez a rendszer ebben a formában a szocializmusban jött létre. Ezért még nem dobhatjuk ki. Sok dolgot egyébként sem dobtunk ki, ami a szocializmusban jött létre, hála a Jóistennek, mert sok értelmes dolgot is teremtettek a magyar emberek, nem ritkán a kommunista rendszer ellenében. Nyilvánvalóan az sem lehet érv, hogy például Angliában nincsenek olyan művelődési házak,

mint amilyenek nálunk működnek. Egyébként pedig ennek az egész rendszernek és a mögötte levő gondolatnak a gyökerei a klebelsbergi kultúrpolitikánál keresendők, már a népiskolai rendszer kiszélesítésének, az analfabetizmus felszámolásának a politikai programja mögött ott volt az az igény, hogy legyenek a művelődésnek olyan terei, amelyek az „alacsonyabb néprétegek” művelődését, felzárkózását és a fiatalok értelmes időöltését szolgálják. És ne felejtjük el Illyés Gyula szerepét, aki megalapította az NMI elődjét, aki a diktatúra időszakában is arra törekedett, hogy legyen magyar irodalom, magyar kultúra és erős nemzeti identitás. Mindezt az internacionalista elvtársak ellenében, sok esetben okos kompromisszumokat kötve, amit könnyű utólag kárhóztatni, de nehéz volt megcsinálni. Tehát én a magyar közművelődési intézményrendszerre értéként tekintek. Nyilván ebben az is benne van, hogy az én gyerekkoromnak is meghatározó része volt két intézmény, minthogy kistelepülésen nőttem föl, a községi könyvtár és a művelődési ház. A kettő között éltem az életemet: szakkörökre jártam, kézműves körbe, agyagozni tanultam, zenéltünk és persze mindent elolvastam, amit a könyvtárosok a kezembe nyomtak. Olyan dolgokat tanultam meg gyerekkoromban a művelődési házban, melyek bennem élnek, és amelyekhez ragaszkodom. Emiatt tudtam azt az adottságot is kezelni, hogy a sokáig népművelőnek hívott szakemberek többsége erős baloldali, elsősorban úgynevezett népi baloldali kötődésű volt. Mindennek ellenére értéként és bázisként tekintettem és tekintek ma is ezekre az intézményekre, ugyanakkor látom, hogy milyen komoly változásokra kényszerülnek. A minap éppen Nagykanizsán a Hevesi Sándor Művelődési Házban jártam, és jó volt szembesülni a vezetők, a beosztott szakdolgozók elhivatottsá-

gával, érzékelni, milyen szép feladat egy negyvezres városban a színház és a hangversenyerem hiányát pótolni, egyszerre foglalkozni az amatőr és profi alkotókkal. Nagyon komplex feladatot látnak el, s nem csökken a kedvük, pedig a látogatásom idején kellett éppen átállítani a dolgozókat a közalkalmazotti jogviszonyból a munka törvénykönyve hatálya alá tartozó munkavállalóvá. Ilyen élmények és benyomások határozták meg a gondolkodásomat és a viszonyulásomat 2012-ben is, amikor valamit kellett kezdenünk ezzel az intézményrendszerrel. Nemcsak a megyei könyvtárakhoz és a múzeumokhoz kellett hozzányúlnunk, hanem az önkormányzatok vagyonkonszolidációjának és feladataik átalakításának része volt az is, hogy náluk levő megyei művelődési központokat valamilyen módon átszervezzük. És mindeközben még egy nagyon lényeges dolog történt – amiben említsük itt meg szövetségesemnek és támogatómnak, a költségvetésért felelős akkori államtitkárnak, Naszvadi Györgynek a nevét –, újra kellett teremtenünk a szocialisták által megszüntetett kulturális normatíva-rendszert. Azaz az önkormányzatok számára az alaptörvényben rögzített kötelező feladatokhoz biztosított garantált forrásnak a költségvetési kereteit kellett újraalkotni, ami egyáltalán nem volt olyan könnyű. Valamit szétrombolni, egy tollvonással a költségvetésből kihúzni sokkal egyszerűbb, mint megteremteni. Ez óriási eredmény volt, amiért most is hálás vagyok a kultúrát szerető Naszvadi Györgynek. Ugyanakkor kaptunk még egy szövetségest, Závogyán Magdolnát, akinek átfogó koncepciója volt a közművelődés megreformálásáról. Hármunk találkozásának eredménye a Nemzeti Művelődési Intézet reformja is, amihez szintén kimagasló költségvetési forrást tudtunk biztosítani. 2012-ben a Nemzeti Művelődési Intézetbe én még a múzeumi mód-

Lezsák Sándorné, Závogyán Magdolna, L. Simon László és Fekete Péter a Nemzeti Művelődési Intézet alapkövetelési ünnepségén 2018. június 28-án

szertani feladatok ellátását is bele akartam tenni, de az idő igazolta azt, hogy nektek volt igazatok abban, hogy kifejezetten a közművelődési feladatellátásra fókuszáljon az intézet. A Nemzeti Művelődési Intézet céljának azt szántuk, hogy a magyar nemzet szellemi és lelki újraegyesítését követően az egész nemzet művelődésének érdekében folytasson szakmai koordinálást és nyújtson iránymutatást, dolgozza ki azokat a módszertani anyagokat, amelyek a szakma reformját is magukkal hozhatják. És nem mellékesen olyan programokkal tudtuk segíteni a kormány foglalkoztatáspolitikai elképzeléseit, mint a kulturális közfoglalkoztatás rendszerének bevezetése. Egy évtizeddel a munkánk kezdete után sikerült a Nemzeti Művelődési Intézetnek vidéken egy új, építészeti értelemben is jelentős színházat építeni, aminek az előzmények ismeretében állíthatjuk: tartalommal és kiválóan képzett munkatársakkal való megtöltése nem lesz nehéz feladat. Az új intézmény hosszú évtizedekre fog megnyugtató háttérrel nyújtani a közművelődési intézményrendszernek.

Z. M.: A Lakitelek Népfőiskola mellett a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai koordinációjával kezd kiépülni a Kárpát-medencei Népfőiskolai hálózat. Így elsők között kápolnásnyéki központtal valósult meg a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola is. Mi ennek a viszonylag új intézménynek a feladata?

L. S. L.: Sokáig nem értettem Lezsák Sándor népfőiskolai koncepció-

ját, azt gondoltam, amit neki sikerült megvalósítania, nem lehet rendszer szinten bevezetni. Emlékszem arra a beszélgetésünkre, amikor először voltam államtitkár, ő elmagyarázta, miként képzelem el a népfőiskolai hálózatot. Én akkor még alapvetően azon gondolkodtam, miként tudnék az államháztartási rendszeren belül minél hatékonyabb intézményeket létrehozni. És akkor úgy tűnt, a népművelésnek – és itt szándékosan használom ezt a fogalmat – már kialakultak és megszilárdultak az iskolarendszeren belüli és kívüli intézményei. Az idő és a – közoktatást, valamint az iskolarendszeren kívüli oktatás világát átalakító – kormányzati szándék ezt sem hagyta konzerválódni. Velem is sok minden történt. Egyszer beszélgettem a miniszterelnök úrral a Művészeti Akadémia létrehozásának háttéréről. Ez egy rövid, de a gondolkodásomat formáló beszélgetés volt, akkor barátkoztam meg az outsourcing fogalmával. Amikor Balog Zoltán egyik pillanatról a másikra kipenderített az államtitkárságból, és mindennek ellenére a kultúrpolitikának egyik meghatározó alakja tudtam maradni, magam számára is új utakat kellett keresnem. És így a miniszterelnöki iránymutatás az outsourcingról, valamint az a gondolat, amit számomra Lezsák Sándor megfogalmazott, egy új minőségként jelent meg. Lezsák elnök úrnak az a felvetése ragadott meg, hogyan miként tud egy nem állami kulturális intézmény úgy több lábbon állni, hogy anyagi értelemben is önfenntartóvá váljék.

Minél jobban csökkentse a kiadásait és minél inkább növelje a bevételeit. Vajon lehetséges-e ez a kulturális intézményrendszeren belül? Főleg úgy, hogy emögött az a szándék is meghúzódik, hogy ne legyen kiszolgáltatva a politikának, egy esetleges kormányváltásnak. Kápolnásnyéken eredetileg nem népfőiskolában gondolkodtunk, hanem egy műemlék-együttes felújításával első lépésként egy művészeti kiállítóhelyet hoztunk létre. És aztán emellé mindenféle kisebb egységeket alakítottunk ki. És mikor Lezsák Sándor meglátogatott bennünket, alaposan bejártuk az alapítványunk területeit, az inspirációjára elindult a művészeti népfőiskolának a szervezése. Egy olyan intézményé, aminek vidéken, a fővárosban és majd a határon túl is lesznek bázisai. A szervezésben és a fejlesztésben kormányzati partnereink, segítőink is lettek, elsősorban Fekete Péter kulturális államtitkár utódom, Krucsai Anikó helyettes államtitkár, illetve Latorcai Csaba közigazgatási államtitkár személyében. Rövid idő alatt újabb szervezetekkel, köztük nyári színházzal is gazdagodtunk. Egy nagyon komplex művészeti intézmény felépítésén dolgozunk, aminek a központja a kápolnásnyéki Halász-kastély. Ez egészül ki szabadtéri színpaddal, alkotótáborral, művészteleppel, bronzöntő és tűzománcégető kemencékkel felszerelt műhelyekkel. Mindeközben a véletlen és szerencsés emberi találkozások és barátságok is formálják a gondolkodásunkat és a lehetőségeinket. Például a térségünkbe költözött Miklósa Erika operaénekes, aki miatt nemcsak az alkotóművészetre fókuszál a formálódó, kibontakozó népfőiskolánk, hanem a szobrászat, képzőművészet és kisgrafika világán túl a helyszín alkalmas lesz énekes és zenei mesterkurzusok szervezésére is. A Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola Alapítvány kuratóriuma is a komplexitást mutatja, hiszen tagja a Kossuth-díjas operaénekes Gulyás Dénes, a WOM-

EX fesztivál szervezésében sikeres, a Hangvető művészeti igazgatójaként is tevékenykedő Liber Endre, a Munkácsy-díjas képzőművész Pető Hunor, a Pesti Broadway Musicalstúdiót megalapító Pál Gábor, aki a TEMI hálózatába tartozó, volt szakszervezeti művelődési házak egy részét is mellénk állította, illetve a kuratórium elnökeként a kastélyunkat is igazgató Rodics Eszter, akit annak idején már bevettem a Várbazár kulturális tartalommal való megtöltésébe is. A Várbazár felújításáért felelős kormánybiztosként annak idején nemcsak az volt a célom, hogy a budai városrésznek az egyik csúfságát eltüntessük és a romok helyén egy ékszerdobozt hozunk létre, hanem az is, hogy a felújítás után értékes, a közönséget megszólító tartalommal töltsük meg. A Várbazár ma már egy rangos kulturális helyszín, ennek az elindításában volt az egyik munkatársam Rodics Eszter, aki ott jól vizsgázott, nem véletlen tehát, hogy ma ő irányítja a Velencei-tó környékének legfontosabb művészeti központját. A népfőiskolánk esetében Lezsák Sándor nyomán egy önfenntartó, ugyanakkor az állami és európai

uniós közösségi forrásokra is pályázó, alapítványi formában működő intézményt hoztunk létre, amelynek alapítója a Makranczi Zsolt vezette Örökség Kultúrpolitikai Intézet. A népfőiskola alapjait leraktuk, a kormány segítségével ingatlanokat is tud vásárolni az alapítvány, így már a szakmai programon is tudunk dolgozni, valamint rangos művészeti eseményeket is meg tudunk valósítani. A harmadik lépés lesz az, amikor a képzéseket is beindítjuk, amikor már az ehhez szükséges infrastruktúra is rendelkezésre fog állni, amikor a telephelyeink alkalmasak lesznek arra, hogy fiatal művészeket fogadjunk mind az anyaországból, mind a határon túlról. És remélhetőleg a negyedik lépés lesz annak a nagy álmunknak a megvalósítása, hogy a népfőiskolánknak a határon túli magyar közegben is létrejön néhány bázisa. Olyan helyszínek, ahova egyébként csereprogramok keretében anyaországi diákokat tudunk elvinni. Olyan művészekkel és művészpallántákkal szeretnénk foglalkozni, akik a saját tehetségük révén később utat találnak az olvasóikhoz, a nézőikhez, a hallgatóikhoz. Akik továbbadják a lángot.

L. SIMON LÁSZLÓ József Attila-díjas író, költő, politikus, a Fidesz országgyűlési képviselője. Ifjúkora óta rajong az irodalomért, írásai húszéves kora óta jelennek meg. 1998-ban fiatal íróтарыával közösen megalapította a FiaI írók Szövetségét, melynek 2004-ig az elnöke volt, 2004 és 2010 között pedig a Magyar Írószövetség titkáráként dolgozott. Eddig tizenhat könyve jelent meg, emellett közel harmincéves szerkesztői gyakorlattal is rendelkezik, s jelenleg is a Kommentár folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 2006-tól Fejér megyei önkormányzati képviselőként, 2010 óta pedig országgyűlési képviselőként dolgozik. Évekig elnökként irányította az Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságát, valamint a Nemzeti Kulturális Alap elnöki, majd alelnöki tisztségét is betöltötte. 2012 és 2013 között az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkáráként, majd 2013-2014-ben a budai várnegyed, a fertődi Esterházy-kastély és a Kúria megújításáért felelős kormánybiztosként tevékenykedett. 2014 és 2016 között a Miniszterelnökség miniszterhelyettese, majd kulturális örökségvédelemért és kiemelt kulturális beruházásokért felelős államtitkára volt. 2018 májusa óta az Országgyűlés Kulturális bizottságának alelnöke, 2020 óta a Tokaji Író-tábor Egyesület elnöke.

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA felsőfokú tanulmányait a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Bölcsészettudományi Karán Művelődésszervező és Média Szakon végezte, majd a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett művelődési és felnőttképzési menedzser diplomát. 2012 júliusáig a Békés Megyei Önkormányzati Hivatalban dolgozott kulturális referensként. 2012-ben kapta megbízását a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatói posztjának betöltésére. 2015. március 1-jétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős helyettes államtitkára. 2018 júniusától a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője. 2012-ben Bánffy Miklós-díjban részesült. A kultúra és a közművelődés területén elért kiemelkedő közösségépítő és közösségszervező tevékenysége, valamint a Kulturális Közfoglalkoztatási Program és a kulturális alapellátás rendszerének kialakításában való odaadó és példaértékű munkája elismeréseként 2019. augusztus 20-án Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetését vehetett át.

Aranykort érlelő szolgálat

Interjú Lezsák Sándorral

A Lakitelek Alapítványt és a Népfőiskolát Lezsák Sándor és felesége alapította, tervezte és álmodta meg a kilencvenes évek elején. A Népfőiskola területén, a Hungarikum Ligetben épült fel 2020 tavaszára a Nemzeti Művelődési Intézet új épülete. A székházátadás előtt néhány héttel Lezsák Sándor, József Attila-díjas költő, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a Népfőiskola Alapítvány elnöke, a Nemzeti Művelődési Intézetet működtető nonprofit kft. alapítója volt a vendégünk.

Závogyán Magdolna: Üdvözlök elnök úr! A nemzeti összetartozás évében vagyunk, milyen gondolatok fogalmazódtak meg benned arról, hogy a kultúrának milyen szerepe van a nemzeti összetartozás kapcsán?

Lezsák Sándor: A kultúra, az én értelmezésemben azzal a kulcsszóval jellemezhető a leginkább, hogy gazdálkodni. Gazdálkodni a testi adottsággal, gazdálkodni a szellemi adottsággal, tehetséggel, gazdálkodni a szűkebb-tágabb környezettel, egy tájjal, egy nagyobb térséggel, egy felnevelő szülőfölddel. Gazdálkodni az ottélők kapcsolatrendsze-

rében, az értékeket felerősítve összekötni lehetőségeket, életformákat. És összetartani nemzetrészeket és a teljes nemzetet. A kultúra egy természetes kötőanyag. Olyan kötőanyag, amely évszázadokon, évezredekben is képes a mélyebb rétegeket is összekötni. A magyar ősműveltség területéről hozott ismeretek mindig képesek megújulni, ezáltal mindig újabb és újabb erőforrást jelentenek. Ez az, ami összetartja a Kárpát-medencében, vagy azt megelőzően akár az Etelközben élő magyarokat, közelebbi és távolabbi rokonainkat. Ez az a kötőanyag, ami képes arra, hogy a Szent Korona népeinek önismeretét és önazonosságát nevelje, megerősítse. A kultúra az élet minden területe, mely állandó változásban, mozgásban van, de ugyanakkor van valami a mélyén, amely állandó, és ez az állandóság biztonságot ad. Ez a kötőerő a magyaroknál a nyelv, a rendkívül gazdag szellemi örökségünk, műveltségünk, népköltészetünk vagy éppen népzenei kultúránk. Azok közé tartozom, akik lényegesnek tartják, hogy miképpen gazdálkodunk kulturális örökségünkkel és adottságainkkal. Ennek egyik legjobb közvetítő formája a közművelődés, bár magam szeretem használni a népművelés kifejezést is.

Z. M.: A kultúra egyik szegmensének tekinti a szakma a közösségi művelődést. 2020 egyrészt a nemzeti összetartozás éve, másrészt 2020 abból a szempontból is szimbolikus jelentőségű a közösségi művelődés számára, hogy május elsején került műszaki átadásra Lakiteleken a Nemzeti Művelődési Intézet székháza. Hogyan élted meg ezt az időszakot, mit jelent számodra a Nemzeti Művelődési Intézet vagy akár ez a székház?

L. S.: A kapcsolatunk a Nemzeti Művelődési Intézettel már több mint két évtizedes. Két évtizede tanuljuk egymást. A Népfőiskola rengeteg kihívással nézett szembe, sok próbatételre és változásra vagyunk már túl, de mindig tudtunk erőt meríteni és mindig kaptunk kellő

visszaigazolást az általunk indított kollégiumok, tanfolyamok, különféle programok iránt érdeklődőkből és résztvevőkből. Sokat adott nekem ez idő alatt a Művelődési Intézet, példának okáért a Látóutakkal. Elutaztunk olyan helyekre az elmúlt évtizedekben, ahol bár sokan temették a népművelést, közművelődést, de mégis az emberi képességeknek hála olyan közösségek jöttek létre, amelyek nemcsak életképesek voltak, hanem kivirágoztak, megújultak. Az elmúlt 10 évben egyre inkább azt érzékelem, hogy egy újabb aranykor köszöntött ránk, melynek alapja az Alaptörvényünk. A magyarságnak természetesen sok korszakára lehet mondani, hogy aranykorszak: Szent László utáni 150 esztendő, Mátyás ideje, vagy Bethlen Gábor kora. Most ez az időszak, amit élünk, ez is egy aranykort érlel. Megjelent az a gazdatus, hogy minden négyzetméterre be kell lakni, annak minden lehetőségét egészségesen működtetni kell, és mindez hihetetlen erővel jelenik meg a Nemzeti Művelődési Intézet programjában. Ez az, ami engem erősít. Mi egy csónakban ülünk, és nagyon jó érzés, hogy van ritmus-érzékünk, hogy nem összevissza csapong ez a csónak, hanem tudjuk pontosan, hogy merre és hogyan akarunk haladni. A Kárpát-medence majdhogynem közepén megépült ez a csodálatos épület, amely száz esztendőre épült. Nem egy átmeneti, nem ideiglenes otthon. Ezt az állandóságot, állhatatosságot tükrözi mind külsőleg, mind pedig belső tartalmában is ez az épület. Azt jelképezi, hogy itt olyan munka történik, mely érleli ennek a nemzetnek az aranykorát. A gazdatusat testesíti meg, vagyis hogy gazdálkodunk a lehetőségeinkkel. Azzal, hogy ezek a Látóutak ma is folytatódnak, keressük azokat a közösségeket, melyekből tanulhatunk, mert ők bizony erős próbatételeken, küzdelmeken keresztül érlelték ki a példázatos közösségi összetartást

Illyés Mária, Lezsák Sándor, Závogyán Magdolna 2019 novemberében az Alaptörvényről a közművelődés gyakorlatáig konferencián

és a gyakorlatban is hasznosítható tudást. Csodálatos környezetet teremtettek és megragadtak minden lehetőséget, hogy szebbé, jobbá, élhetőbbé tegyék a környezetüket. Felelősségünk a tanítók tanítása, a képzők képzése úgy, hogy közben mi is tanulunk tőlük.

Z. M.: 1946-ban alapította meg Illyés Gyula a Magyar Népi Művelődési Intézetet, mi ezt az intézményt szellemi jogelődnek tartjuk. Volt szerencséd Illyés Gyulával, Németh Lászlóval együtt dolgozni. Azt gondolom, hogy munkakapcsolat és barátság is szövődött köztetek. Véleményed szerint mit gondolhat Illyés Gyula a szellemi alapító, hogy milyen irányba tart maga a Nemzeti Művelődési Intézet?

L. S.: Túlzás, hogy együtt dolgoztam Illyés Gyulával, de az igaz, hogy ő ma is dolgoztat engem a gondolataival. Az 1979-es Lakiteleki Fiatal Írók Találkozóján, nemcsak a jelenlétével, hanem a gondolataival is sokat segített, erősített bennünket. Úgy vélem, hogy 1946-ban, amikor létrehozta a Nemzeti Művelődési Intézet jogelődjét, akkor még reménykedett abban, hogy mégsem egy gyászos rémuralom kezdődik. Németh László fogalmazta meg előtte nem sokkal, hogy az aranykort érlelő magyar nemzetet Jaltában szétrobbantották, szétütötték, szétverték, és odadozták a kommunistáknak. Előtte voltak olyan – később történelmi ábrándnak nevezett – elképzelések, mint például a Kertmagyarország. Meggyőződésem, hogy egyik legkorsze-

rűbb gazdálkodási forma, amelynek igenis van jövője. Itt is van felelőssége a Nemzeti Művelődési Intézetnek, hogy egy-egy kis településen, ahol az online térbe menekülnek az ottani gazdálkodók, visszatérjenek a valóságba. Ez a mi felelősségünk: hogy visszajöjjenek a való világba és az online térben a sajtókészítő a sajtót hirdesse, tegye vonzóbbá ezeket, és utána pedig találkozzanak az ottani szűkebb közösség tagjaival, vásárlókkal. A legfontosabb, hogy életképes emberek és közösségek legyenek. Ez is a kultúra része. Az egészséges élet kultúrája. Nem a túlélés technikáját, hanem az élet technikáját adja különféle módszertani helyzetek megteremtésével akár a Nemzeti Művelődési Intézet, akár a lakiteleki Népfőiskola. Az értékfeltáró kollégiumoktól kezdve a most induló tanyakollégiumok szociológiai felmérésein át tulajdonképpen azt készítjük elő, hogy adjunk a valóságból javaslatokat, ismereteket, felméréseket a jogalkotóknak. A Nemzeti Művelődési Intézet Pajtaszínház Programja is a helyi kisközösségek virulását segíti. Magam is vezettem színjátszó csoportot, tudom, hogy mit jelent annak a 15-20 embernek hetente találkozni. Az ilyen közösségek adnak sikerélményeket. Ez a másik kulcsszavunk a gazdálkodni mellett: a sikerélmény. Nagyon nagy szüksége van valamennyiünknek a sikerélményre, ami egy egészséges visszaigazolása annak, hogy amit csináltam, amit teszek, az másokban is ugyanolyan érzelmeket, is-

mereteket erősít, mint amire nekem is szükségem van. Szívünk is dobban, ha a különféle megyékből ideérkező, vagy a Kárpát-medencéből ideutazó közösségek meghallják a székházban elhelyezett harang hangját. A *Magyarság Harangjának* lelke van. Évezredek visszhangja ez.

Z. M.: *A rendszerváltás óta eltelt 30 év. Mi szakemberek, akik azért ezen a területen, akár a törvényhozásban is, szakmai javaslatokkal vagyunk a mindenkori kormány iránt, nagy előrelépésként értjük meg azt, hogy 2018-ban, a szakágazati törvénybe bekerült a Népfőiskola. Hogy a közösségi művelődésnek ez a terület is az egyik formája, és ez deklaráltan Magyarország szakágazati törvényében megjelenik. A Népfőiskola Alapítvány az alapítója a Nemzeti Művelődési Intézetnek. A jövőre tekintve milyen potenciált látsz a mi közös együttműködésünkben Kárpát-medencei, akár diaszpórára irányuló kiterjesztéssel?*

L. S.: Az elmúlt évtizedek nagy kudarca bennem a népfőiskola, mert nem sikerült úgy mozgósítani, ahogy szerettem volna. 1987-ben Nagy Lászlót idéztem: „a torkon vágott forradalmak pirosát és gyászát viseljük belül.” 2010-ben pedig a torkon vágott rendszerváltás pirosát

és gyászát viseltük. Tíz esztendeje mondom azt, hogy a rendszerváltoztató folyamat beérett, és most láttunk esélyt arra, hogy ez a népfőiskolai álom, amit dajkáltak azt megelőzően különféle évszázadokban és különféle formában, legutóbb a két világháború között, ez kezd most beérni. Egyrészt kezdik érezni és megérteni azt, hogy mi is a népfőiskola. Tulajdonképpen a népfőiskola egy helyzeteket teremtő forma, ahol léleken, fizikai értelemben is üdítő lehetőséget kap ember és közösség. Másrészt pedig olyan ismereteket nyújt, amelyeknek köszönhetően akár a sajtókészítést, majd a termék értékesítését is meg lehet tanulni. Ahol akár a szellemi képesség különféle játékok segítségével való karbantartása is megvalósulhat, vagy annak erősítése, a pedagógiai és egyéb ismeretek átadása, vagy a példaadó családmodelleket is lehet érzékeltetni. Ebben látok nagy lehetőséget, ennek jött el végre az időszaka. Azzal, hogy itt a Népfőiskola területén, a Hungarikum Ligetben, a Kárpát-medence kellős közepén van a Nemzeti Művelődési Intézet, jelzi, hogy az értéknek, a minőségnek a hungarikumok környezetében kell lenniük. A napi munkában a Kárpát-medencében pedig meg

kell találni azokat a társakat, szövetségeseket, közösségeket, akikkel együtt – ott helyben és összességében is – egy összetartozó nemzet következő éveit segítjük életre újabb lehetőségek megteremtésével. Nagyon nagy jövője van ennek a száz esztendő múlva is álló épületnek.

Z. M.: *2016-ban az állami kulturális háttérintézményeknél egy átalakulás történt, és akkor teljesen elkeseredve megkerestelek téged, hogy kérlek, segíts abban, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet 2012 óta elindított hálózatépítési folyamata ne váljon semmivé. Ne kerüljön be olyan helyekre, ahol gyakorlatilag nem kap táptalajt. És azt a kockázatot vállaltátok a feleségeddel, hogy talán első kérésre megalapítottátok az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Kft.-t, amely egyrészt egy óriási bizalom felénk, a terület felé. Óriási kihívás is ezáltal nekünk és felelősség is. És mindemellett még helyet is adtatok a területen belül, hogy ez a székház megépülhessen. Mit jelent neked a Nemzeti Művelődési Intézet, hogy erre, az akkor még azért kockázatosnak gondolt dologra rögtön azt mondtad: igen, én felétel nélkül vállalom ezt. Mert végül is ha úgy nézzük, akkor részleteiben nem tudtál beletekinteni a feladatainkba – csak az a néhány ember, akit ismertél, vagy ismerte magát a programjainkat –, honnan jött ez az indíttatás?*

L. S.: Belülről, hogy meg kell őrizze a Nemzeti Művelődési Intézet a függetlenségét, szabadságát. Ez valóban nagyfokú bizalomnak tűnik, pedig egyszerű az én gondolatom. Megismertelek, megismertem az intézetet részleteiben is az elmúlt két évtizedben. Amiben az első találkozásunk alkalmával is egyetértettünk, az visszhangzik bennem, mely tulajdonképpen ennek a Hungarikum Ligetnek, Népfőiskolának is a felelőssége, feladata, és ami a Kárpát-medencei magyar nemzetnek is, vagyis az, hogy amennyire lehet, legyen önálló,

Fekete Péter, Závogyán Magdolna, Lezsák Sándor és Dr. Kis-Rigó László leengedik a Nemzeti Művelődési Intézet épületének alapkövét

Lezsák Sándor, Závogyán Magdolna és Dr. Kis-Rigó László püspök a Magyarság Harangjának szentelését követően

álljon meg a saját lábán. Ezért fűtünk kutakat, meleg vízzel fűtünk, az üvegházban zöltséget termesztünk, ezt a zöltségfeldolgozó üzemünkben a konyhára előkészítjük, és folytathatnám az önellátást segítő példákat. Ahogyan a Nemzeti Művelődési Intézet is megpróbál bizonyos területeket pályázatok segítségével önellátóvá lenni. Másik, ami megint nagyon lényeges, a múltból a hajszályökökerekkel kell táplálkozni, kapcsolódni a múlt évezredek világához, ami ma is erősít bennünket. Itt a népművészettől kezdve, a Komátál Programon át lehetne sorolni tovább a példákat. A harmadik pedig, hogy a jelenben kell élni. A jelen valóságunk és jövőképünk egyaránt fontosak. Ez az én értelmezésemben azt jelenti, hogy nem szabad elszakadni a napi történésektől, a helyi Kárpát-medencei és európai valóságtól. Kellenek a szakmai konferenciák, képzések, mert ezek érzékeltetik, hogy mi történik a világ más részében, a közösségi művelődés területén. A legfrissebb gyakorlati ismereteket hozzuk a különféle konferenciákon, belső műhelymunkában. A Tessedik Kollégiumnál éreztem, hogy amit közösen csináltunk, az jelen van. Ugyanúgy egy Kína Kollégium, egy műfordítói tábor, most éppen itt vannak mongolok, korea-

iak, oroszok, előtte való héten a Németh László műfordítói táborban környező országok népeinek, nemzeteinek a műfordítói. Tehát jelen vagyunk a jelenben. Mert ha megéljük a jelenünket, akkor érezni fogjuk a jövőt is. Mindenki úgy csinálja a maga dolgát, hogy illeszkedik az egészhez. Tulajdonképpen ez, ami összeköt bennünket nagyon erősen.

Z. M.: A mi szűkebb szakmánk úgy tekint rád, mint közösségi emberre, mint néptanítóra. Az elmúlt években nagyon sokat dolgoztunk azon, hogy minél több településen legyen egy ember, a „kovász”, akinek megvan már valamilyen szakmai végzettsége, de fontosnak tartottuk, hogy ha lehet, akkor ez az ember egyetemi vagy főiskolai végzettséget is szerezzon. A harmadik legnépszerűbb bölcsészszak most a közösség szervező szak. Több mint 500-an tanulják évfolyamonként. Mint néptanító mit üzensz ezeknek a fiataloknak, akik most még az egyetem falai között vannak, hogy elsajátítsák ezt a szakmát?

LEZSÁK SÁNDOR József Attila-díjas magyar költő, tanár, az Országgyűlés alelnöke, a Nemzeti Fórum Egyesület elnöke, Bács-Kiskun Megye 4. számú választókerület országgyűlési képviselője. 1991-től a Lakitelek Alapítvány és Népfőiskola alapítója, a kuratórium elnöke. 2004 márciusától a Mindszenty Társaság ügyvezető elnöke. Számos elismerésben részesült, legutóbb 2019-ben Magyar Érdemrend nagykeresztje polgári tagozat kitüntetését és Petőfi-díjat vehetett át. Saját bevallása szerint: „Szellemi szülőföldem a Tisza-menti, Duna-Tisza közí táj és benne Lakitelek.”

L. S.: A '70-es évek közepén engem megütött az a gondolat, amit az akkori szocialista, kommunista kormány megfogalmazott, hogy 1750 települést szerep nélküli településnek minősítettek. Nincsen szerep nélküli település, mint ahogy nincs szerep nélküli ember sem. A legkisebb faluban is van érték, csak meg kell találni. Minden emberben van tehetség, képesség. Ezt pedagógusként mondom: nincs olyan gyerek, akiben ne lenne tehetség, képesség. Ezt kell megtalálni és kibontani. Csak tehetségtelen pedagógus van, meg tehetségtelen kormány van, amelyik nem képes áldozni erre, nem képes megtalálni a megfelelő formákat, helyzeteket. Aki most tanulja ezt a szakmát, annak azt kell végig gondolnia, hogy a saját szűkebb környezetében kik azok, akik, ha jó pedagógushoz kerültek volna, akkor talán többet tudtak volna kihozni magukból. Ha megfelelőek lettek volna a környezeti adottságok, ha lett volna egy olyan ösztöndíj, egy jó lehetőség, megfelelő iskola, pedagógus vagy éppen egy plébános, akkor többet tudott volna kihozni magából. Ezért a Népfőiskolának és az Intézetnek is felelőssége, hogy minél több olyan technikát adjunk, minél több olyan formát mutassunk, amivel mindenkiből ki lehet hozni a legjobbat, a rejtett képességeit. Ez a Kárpát-medencei magyar nemzetnek is nagy lehetősége. Ezekre a fiatalokra szükség van, hiszen 40-50 év múlva megtapasztalhatják majd a munkájuk gyümölcsét, ami nem más – harmadszor vagy negyedszerre mondom –, mint az, hogy egy aranykort érlelő nemzet közreműködői, éltetői lehetnek.

Életem mindig a közösségi életben való részvételről és a művelődésről szólt

Interjú Lezsák Sándornéval

Závogyán Magdolna: *Melyek az első kulturális élményei, hogyan került kapcsolatba a kultúrával, a közösségi művelődéssel?*

Lezsák Sándorné: Mint minden ember, én is beleszülettem egyfajta kultúrába, élethelyzetbe. Édesapám művelt, intelligens ember volt, a 40-es évek végén jegyzőnek készült, de a Rákosi-rendszer ellehetetlenítette. Könyvek közt nőtem fel, sokat olvastam. Az általános iskolában mindig részt vettem a közösségi életben, az ünnepségeken szavaltam, az énekarban énekeltem, úttörő-vezető voltam, sportszakkörökre, versenyekre jártam. A gimnáziumi éveket Kecskeméten töltöttem, színházbérletem volt a Kecskeméti Katona József Színházba. Érettségi után beléptem a lakiteleki Színjátszó Körbe. Férjhezmenetelem után – mivel a férjem, Lezsák Sándor a lakiteleki Művelődési Ház népművelője volt másodállásban, ahol rendszeresen író-olvasó találkozókát szervezett – háziasszonya, vendéglátója voltam íróknak, költőknek, közéleti személyiségeknek. Részt vettem az MDF

szervezésében, munkájában, majd a 90-es évek elején elindítottuk a lakiteleki Népfőiskola Alapítványt. Elmondhatom, hogy életem szinte mindig a közösségi életben való részvételről, a művelődésről szólt.

Z. M.: *Az Ön számára mit jelent a kultúra, a közösségi szerepvállalás? Milyen szerepet játszik az életében?*

L. S.: Hitet, reményt, szeretetet, családot, munkát, tudást, ismeretátadást.

Kultúránk, az ősi magyar múltban, a kereszténységben gyökerezik, melynek hármasság tanítása: hit, remény, szeretet. Hit kell, lelkesedni tudó emberek, akik le akarnak tenni valamit a közös asztalra. Hit az önzetlenül végzett munkában, remény, hogy e munkával olyan közösségeket hozunk létre és támogatunk, melyeket nem a gyűlölet, hanem egymás tisztelete, a szeretet vezérel.

Ahhoz, hogy nemzetünk és kultúránk fennmaradjon, szeretetben és hűségben élő családok kellenek és olyan éltető közösségek, melyeknek gyökerei a múltunkból, gazdag

kultúránkból táplálkoznak. Fontosnak tartom a hagyományainkban rejlő többszáz éves tudást, a hit- és hiedelemvilágban fellelhető értékrend átörökítését. A magyar népzene és néptánc megőrzését, ápolását. Az utóbbi százötven évben a népzene gyűjtők közel negyedmillió népdalt, táncdallamot rögzítettek, ekkora katalógizált dallamanyaggal egyedül mi rendelkezünk a világban. Az anyag a Zenetudományi Intézetben található, Kodály és Bartók gyűjtései még gramofonról szólnak. Magam is aktív néptáncos vagyok: 1993-ban

Kösöntyú Néptáncsoport fellépése az I. Kárpát-medencei Önkéntes Tűzoltózenekari Találkozóán

megalapítottam és Fantoly Gyula szakmai vezetésével irányítjuk a Népfőiskola Kösöntyú Néptáncsoportját, vezetjük az élőzenés táncházakat. Járjuk a csoporttal Kárpát-medence magyarlakta településeit, táncoljuk táncaikat, ismerjük viseletüket, hagyományörzők tanítanak nyári táborainkban. 2000 óta tagja és táncosa vagyok a többszörösen kiválóra minősült Kecskeméti Kurázi Táncműhelynek is, mellyel számos nemzetközi fesztiválon képviseltük Magyarországot táncos kultúráját.

Z. M.: *Mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet munkájáról? A szakmai feladatai közül melyeket érzi meghatározónak, irányadónak, követendőnek?*

L. S. A Művelődési Intézet több mint hetvenéves intézmény. Mai arculatát három olyan személyiség határozza meg, akiket jól ismerhettem, akik személyes barátaink voltak. Az alapító Illyés Gyula, aki 1946 júliusában megalapította a Magyar Népi Művelődési Intézetet,

majd a rendszerváltás utáni egykori igazgatók, Halász Péter néprajzkutató és Beke Pál, akiknek munkáját a Nemzeti Művelődési Intézet mai vezetői folytatják Závogyán Magdolna igazgató asszony irányításával.

Az intézmény alapfeladata a közösségi művelődés szakmai, módszertani fejlesztése, a nemzet kulturális hagyományainak továbbvitele, a helyi közösségek kulturális, társadalmi aktivitásának támogatása. Az elmúlt évek alatt az intézmény létrehozta megyei irodáit, rendszeresen megjelenik folyóirata, folyamatban van a Kárpát-medencei hálózat kialakítása. Munkája színes és sokrétű. Kapcsolatot tart a helyi értéktár bizottságokkal, útnak indította Kapunyitogató Programját, illetve a Komatál Programot, amely feleleveníti az édesanyák szülés utáni segítségét, a keresztlők hagyományát. A Pajtaszínház Program az amatőr színjátszókat támogatja, egy másik programjuk a bábcsoportok újraélesztését tűzte

ki célul. A kulturális közfoglalkoztatási programjukban több mint 30.000 ember fordult meg az öt év alatt. A sikeres Lázár Ervin programban pedig az előadó-művészetet szerető és értő generáció kinevelése érdekében színházi látogatásokra és a felkészítő képzésekre várják a pedagógusokat.

Z. M.: *Hogyan jellemezné a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány és a Nemzeti Művelődési Intézet kapcsolatát?*

L. S. A Kormány döntése alapján 2016. december 31-én megszűnt a Nemzeti Művelődési Intézet költségvetési szervként. Az állami közfeladatot és szakmai tevékenységét 2017. január elsejétől nonprofit kft. formában látja el. A működéshez kapcsolódó támogatást az Emberi Erőforrások Minisztériuma finanszírozza, a nonprofit kft. felügyeletét 2017-től, a vele hosszú évek óta szakmai partnerségben álló, a kft-ét alapító Népfőiskola Alapítvány kuratóriuma látja el.

Lezsák Sándorné a Komatál Program díjátadóján 2019 áprilisában

A Népfőiskola 1991-es alapítása óta együtt dolgozott a Beke Pál által vezetett intézettel. Együtt indítottuk azt a képzési formát a Népfőiskolán, többek között a Karácsony Sándor Kollégiumot, a Wesselényi Kollégiumot majd később a Tessedik Sámuel Kollégiumot, melynek hallgatói segítették a szakmai változtatás módszertani előkészítését.

Együttműködésünk azóta is folyamatos. Közös feladatunk a Kárpát-medencei hálózat kiépítése, ennek előkészítése történt az elmúlt hat évben. A Népfőiskola Alapítvány a Művelődési Intézet oktatási tevékenységének, konferenciáinak, számos kiállításának

helyszíne kulturált oktatótermeivel, szállodájával, valamint a résztvevők étkezésének biztosításával. Gyógyvizünk, lovardánk, sportolási lehetőségeink pedig a pihenést, kikapcsolódást biztosítják.

Z. M.: A közelmúltban készült el a Nemzeti Művelődési Intézet székháza Lakiteleken. Milyen gondolatok fogalmazódtak meg Önben az épület kapcsán?

L. S. A Népfőiskola Alapítvány mint tulajdonos kiemelt kormányzati beruházásként megépíttette a Nemzeti Művelődési Intézet országos székházát Lakiteleken a Hungarikum Ligetben, ahova az intézet 2020 májusában be is költözhetett. A Závogyán Magdolna

által megálmodott és Szabó János tervei alapján épült székház az alföldi tájba illő, gyönyörű épület. Külsőjében, mind belső tereiben őrzi, és meg is jeleníti a magyar kultúra kiemelkedő értékeit. Munkájában viszont a XXI. századi technikát használja. Mind építészetben, mind munkában követendő példát mutat.

Z. M.: Mit gondol a közösségi művelődés társadalmi szerepéről, megítéléséről? Milyen helyzetben van most a közművelődés? Hogyan képzeli el a terület jövőjét?

L. S. A közösségi művelődés a társadalmi előrehaladás egyik biztosítója. Segíti az emberek cselekvőképességének, együttműködésének, ítéletalkotásának fejlesztését. A Nemzeti Művelődési Intézet jó úton halad. Szükségesnek tartom a fiatalság és a Kárpát-medencei magyarság minél szélesebb körű bevonását a nemzetépítő munkába. Az ismeretbővítést és a munkába, a magyar kultúrába vetett hit erősítését. Egy elbeszélés szerint megkérdezték a kínai császárt, hogy mi kell ahhoz, hogy valaki megnyerjen egy háborút. Három dolog, mondta a császár: fegyver, élelem, és a nép hite. Ha a három közül kettőt oda kellene adnom, gondolkodás nélkül oda adnám a fegyvert és az élelmet. Mert ha elvesz a nép hite, akkor elveszett az ország. Az önzetlen munkába vetett hitet tartom a legfontosabbnak, s akkor él nemzet e hazán.

LEZSÁK SÁNDORNÉ a Népfőiskola Alapítvány egyik alapítója, 1995 óta ügyvezető igazgatója. 1993-ban megalapítja, és Fantoly Gyula szakmai vezetésével irányítja a Népfőiskola Kösöntyű Néptáncsoportját, vezeti az élőzenés táncházakat, viseletbemutatókat. A Néptáncsoport 2017-ben felvételt nyert a Bács-Kiskun Megyei Értéktárba. Projektvezetője a 2013-ban elindult 30 milliárd forintos kiemelt kormányzati beruházásnak, melynek során több épület mellett 2020 májusára felépült a Nemzeti Művelődési Intézet országos központja Lakiteleken a Hungarikum Ligetben. A Népfőiskola Alapítvány 2003-ban Magyar Örökség díjat kapott.

Ember a számok mögött

Interjú dr. Bathó Ferencsel

Hévizi Róbert: A 2015-2020 közötti időszakban számos kulturális beruházás történt Magyarországon. Ezek költségvetési hátteréről kérdezzük mostani beszélgetésünkben dr. Bathó Ferencet, az Emberi Erőforrások Minisztériuma gazdasági ügyekért felelős helyettes államtitkárát. Örülünk, hogy eljött a Nemzeti Művelődési Intézet közelmúltban elkészült székházába. Megosztana velünk néhány, az országos szervezet költségvetésével kapcsolatos információt?

dr. Bathó Ferenc: Mindenekelőtt nagyon köszönöm a meghívást. Megtiszteltetés számomra, hogy itt lehetek, hiszen hosszú évek óta figyelemmel kísérem a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységét. Az az időpont, amikor megismerkedtem az intézet vezetőjével, 2012-re tehető. Hadd osszam meg egy személyes élményemet ebből az időszakból.

Az első találkozásunk alkalmával a főigazgató asszony arról próbált meggyőzni, hogy higgyem el, hogy a vidéki emberek is nagyon vágnak a kultúrára, a közösségi együttlétekre, és szeretnék, hogy visszaálljon az a rendszer, amelyben az emberek a közösséggel, hagyományaikkal harmóniában éltek. Példának hozta fel többek között a

hímezőköröket, amelyek felvirágoztatására 2012-ben az intézet egy érdekes mintaprogramot is elindított. Akkor én persze nagy, kerek szemekkel néztem, hogy van még rá igény, hogy hímezőköröket hívjanak életre a falvakban!?

Akkor bezártuk ezt a beszélgetést, és most, hogy itt vagyok, megtapasztalhattam, hogy nem csak igény van rá, hanem nagy érdeklődés is. Az igazgató asszonytól tudom, hogy több mint 400 ilyen hímezőkör jött létre a program során. Ez a tény, valamint más hasonló programok azt támasztják alá, hogy az intézmény kormányzat által meghatározott feladatellátása, a kistélepülések kulturális alapellátásának támogatása nagyon jól működik a gyakorlatban is. Oda kell vinni a kultúrát, ahol az emberek vannak, határon innen és határon túl, ott kell helyben a helyi közösségeket megerősíteni.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma hat ágazat tevékenységét fogja össze, az egészségügyi, az oktatási és a kulturális terület is a minisztériumhoz tartozik. E területek finanszírozásáért én vagyok felelős költségvetésért, gazdálkodásért felelős helyettes államtitkárként.

Nagy örömmel számolhatok be arról, hogy míg 2010-ben a kor-

mányzat 170 milliárdot költött a kultúra finanszírozására az államháztartás egészét nézve, most az elfogadott 2021-es költségvetésben ez az összeg 470 milliárd forintra nőtt.

Azt szoktam mondani, hogy nekünk az értékteremtő kultúrára van szükségünk, és az értékteremtő kultúra alatt nemcsak azt értem, hogy szép festmények születnek, meg műalkotások, meg szobrok, hanem arra a fajta értékteremtésre van most nagy szükség, amit a Művelődési Intézet csinál. Programjaival, fejlesztéseivel a kultúrát a legkisebb településekre is eljuttatja, ahol erre igény van. E tevékenységekkel a tudásátadást, a szemléletformálást is felvállalják: az emberek megismerik a település értékeit,

hagyományait, a magyarság kulturális gyökereit. A történelem és a történelmi folyamatok, összefüggések ismerete nélkül gyakorlatilag egy nép, egy nemzet nem lehet teljes és egész.

A célok elérése érdekében a Nemzeti Művelődési Intézet nagyon komoly erőfeszítéseket tesz, és ezeket az erőfeszítéseket a kormány honorálja is. Nemcsak azért, hogy felépülhessen ez a csodaszép székház, hanem egyre nagyobb összeggel azért támogatja – a 2021. évi költségvetésben már 1,8 milliárd áll rendelkezésre –, hogy megszervezzék, elindítsák azokat a programokat, képzéseket, amelyek a közösségépítés legkülönbözőbb formáit szolgálják.

H. R.: *Most, hogy személyesen is látja az értékkeremtő kultúra egyik új helyszínét, az épületbe lépve milyen gondolatok fogalmazódtak meg először Önben?*

dr. B. F.: Megdöbbenéssel vettem tudomásul ezt a csodát, ezt az építészeti remekművet, amiben most itt vagyunk. Nemcsak azért, mert nyitott az emberek felé, hanem azért is, hogy olyan kiváló építészeti megoldásokat rejt, amelyek szinte egyedülállóak az ilyen típusú intézményeknél. Sokfunkciós fogadótérrel rendelkezik, variálható termekkel és irodákkal, fényárban úszó könyvtárral, ahol most is vagyunk és amely természetesen nyitott a lakosság felé. Nemcsak a helyiek, hanem az egész országból érkeznek ide látogatók, hogy megismerjék, felfedezzék az épületet. A kikapcsolódást, feltöltődést a Lakitelek Népfőiskola egyre bővülő és korszerű létesítményei szolgálják, a szakmai látogatók természetesen meglátogatják azokat is.

H. R.: *Államtitkár úr szemléletesen foglalta össze, hogy milyen lehetőségeket kínál az új székház és a Hungarikum Liget. Az életében milyen szerepet játszik a kultúra?*

dr. B. F.: A kulturális beruházások még közelebb vittek egy-egy

művészeti területhez, de a kultúra mindig fontos része volt az életnek magánemberként. Nagyon szeretem a színházat, a balettet és az operákat. Az építészet mint művészet igen közel áll hozzám, mert a feleségem építész mérnök, így itthon és külföldön is felkeressük a meglátogatott város nevezetes – új vagy éppen régi, de mindenképpen izgalmas építészeti megoldást alkalmazó – épületeit.

H. R.: *Mint kultúrát kedvelő ember hogyan ítéli meg az ágazat jövőjét?*

dr. B. F.: Az ágazat jövője szempontjából alapvető cél a kulturális intézményrendszer fejlesztése. A közművelődés, a muzeális értékek és a magyar hagyományok megtartása érdekében új kulturális létesítményekre is szükség lesz. A Liget Budapest Projektben csodálatos épületeket fogunk építeni, és azok mind-mind a kultúra terjesztését és népszerűsítését fogják szolgálni. Sok ilyen beruházás valósul meg a színházak, könyvtárak, levéltárak tekintetében is.

H. R.: *Az Emberi Erőforrások Minisztériumának igen nagy a portfóliója, szerteágazó a tevékenysége. Hogyan épülnek egymásra az egyes ágazatok? Miért fontos, hogy*

mindennek Kárpát-medencei kitekintése is legyen?

dr. B. F.: Azt szoktam mondani, talán már többen hallották tőlem, hogy ez a minisztérium elméletileg jól van összerakva. Sokan támadják, hogy ennyi ágazatot nem lehet rendesen menedzselni. Ez nem így van. Hiszen, ahogy megfogalmaztam egyszer egy nyilvános sajtó fórumon, ez a minisztérium a bölcsőtől a koporsóig végigkíséri az ember életét. És ezek az ágazatok egymásra épülnek. Amikor megszületik a gyermek, vagy amikor nyugdíjba megy egy állampolgár, az életútját végig lehet vezetni a minisztérium által felölelt ágazati területeken: az oktatás, az egészségügy, a családi és szociális, illetve a nyugellátások rendszere, mindmind hozzánk tartoznak. Ezek az ágazatok egymásra épülnek és a kultúra pedig gyakorlatilag kövazza ezeknek az ágazatoknak. Elképzelhetetlen lenne, hogy egy köznevelési államtitkárság ne lenne közvetlenül kapcsolatban a kulturális államtitkársággal, vagy, hogy egy család- és ifjúságügyért felelős államtitkárság ne támaszkodna a kultúra mindennapjaira.

A magyarság összetartását, a magyarság létét minden erőnk-

kel támogatni kell, akár az oktatás, a sport, akár a kultúra vagy az egészségügy területén: a külföldi nemzettársaink számítanak ránk.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai feladatellátása révén a hazai és a Kárpát-medencei*

közösségeknek is egyaránt kínál szolgáltatásokat. Ez költségvetési szempontból is biztosított lesz a jövőben is?

dr. B. F.: A Nemzeti Művelődési Intézet költségvetése 600 millió forintról fejlődött fel 1,8 milliárdra.

A székházba költözésre külön 320 millió forintot különített el a kormányzat, hogy kiegyensúlyozottan tudjon működni, biztosított legyen a forrás a bérletekre és az épület fenntartásához kapcsolódó rezsire. Tehát 600 millióról 2021-re elértük az 1,8 milliárdot.

Véleményem szerint ez egy olyan összeg, amely alkalmas arra, hogy jól működjön az Intézet. Egy hónappal ezelőtti kormánydöntés alapján az intézet 5,5 milliárd forint extra támogatást kapott egy foglalkoztatási és képzési programra. Ez az összeg viszonylag nagynak tűnik, de ha azt nézzük, hogy az intézménynek minden megyében van egy jól működő megyei igazgatósága, és ha azt is figyelembe vesszük, hogy az intézmény gyakorlatilag a falvak többségében jelen van a tevékenységével, akkor ez egy méltányos összeg ahhoz, hogy a feladatait tovább el tudja látni. Óriási perspektívája van az intézménynek minden területen, én így látom, és sok sikert kívánok ehhez a nemzetépítő munkához.

DR. BATHÓ FERENC tanulmányait a Nehézipari Műszaki Egyetem mérnöki és a Budapesti Műszaki Egyetem gazdasági fakultásain végezte. A Szent István Egyetem és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem címzetes docense, valamint a Selye János Egyetem igazgatósági tagja. A Pénzügyminisztérium főcsoport főnöke, majd helyettes államtitkára, később az Emberi Erőforrások Minisztériumának helyettes államtitkára. E tisztségében feladata az oktatás, kultúra, egészségügy, szociális, család és sport költségvetésének elkészítése, figyelemmel kísérése, finanszírozása. Jászberény díszpolgára, a Magyar Köztársaság Tisztikeresztjével kitüntetett, több könyv és közpénzügyi publikáció szerzője. A Magyar Olimpiai Bizottság felügyelő bizottságának tagja, valamint a Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség alelnöke. Dr. Bathó Ferenc nős, három gyermek édesapja és öt unoka nagyapja.

Digitális kihívások a közművelődésben

Interjú Dr. Lengyel Györgyivel

Hévizi Róbert: *A Nemzeti Művelődési Intézet forgatóstábjá az Innovációs és Technológiai Minisztériumba is ellátogatott, ahol Dr. Lengyel Györgyi miniszteri biztos asszonnyal beszélgetünk. Az első néhány év meghatározó minden gyermek életében, kedves miniszteri biztos asszony, Önnek mi volt az első kulturális élménye, hogyan emlékszik vissza?*

Dr. Lengyel Györgyi: Ének-zene tagozatos általános iskolába jártam első-második osztályos koromban, majd költözés miatt iskolát váltottam, és egy sporttagozatos iskolába kerültem. Hat-hétévesen kaptam az első magyar népzenevel, néptáncsal és hagyományörzéssel kapcsolatos impulzust, a Kodály-módszer eszmei és gyakorlati talaján az alapképzést. Erre az időszakra nagyon szívesen emlékezem, bántott, amikor kiírtak a szüleim ebből az iskolából, mivel így a hangszeres tanulás kimaradt az életemből.

H. R.: *Az ön számára mit jelent a közösség, a közösségi művelődés? Van szerepe az életében?*

Dr. L. Gy.: Most természetesen felsorolhatnám, hiszen közigazgatási államtitkár voltam hat éven

keresztül az Emberi Erőforrások Minisztériumában, az 1997. évi CXL. törvényt és más jogszabályokat, hogyha nagyon ide akarnám idézni. A közösségi művelődés lényege az, hogy a kultúra iránti igényt ébressze fel az embereken. Magyarországon a településszerkezetből adódóan a 3100 önkormányzathoz 1700 település 1000 fő, és plusz 900 település 3000 fő alatti, ahol nagyon-nagyon fontos, hogy legyen közösségi tér. Igaz ez persze a nagyvárosokra is, de ott több szakember tudja segíteni ezt a munkát, kisebb településeken nehezebb ezt a kérdést kezelni. Kistelepüléseken a közösségi művelődés, a közösségi tér biztosítása az egyik legjobb kovásza a település életének. Tehát számomra a hagyományörzéstől kezdve, az igény felébresztésén keresztül, az emberek közösséggé kovácsolásának az egyik legfontosabb szereplője a közösségi művelődés szakembere. Ebben látom az egyik legnagyobb szerepét a Nemzeti Művelődési Intézetnek, hogy ehhez a munkához módszertani, mentori, koordinációs és egyéb segítséget nyújt, annak érdekében, hogy ennek a feladat-

nak egy-egy település meg tudjon felelni.

H. R.: *Hogyan látja, a közművelődésnek, a kultúrának milyen szerepe van a nemzeti összetartozás területén?*

Dr. L. Gy.: Számomra ez evidens, mint a tápláló gyökér nagyon nagy szerepe. Az anyanyelv és az egyház jelentőségét kiemelve az amatőr művészet életben tartásától kezdve a népművészetten át, a közösségformálásig határon innen és túl tagadhatatlan, hogy óriási szerepe van abban, hogy megéljük a magyarságunkat. Az identitás megélése a kisebbségi létben még fontosabb, mint ahogy gondoljuk.

Két évvel ezelőtt az akkori ausztrál nagykövet, Gruber Attila meghívására Ausztráliában jártam több március 15-i ünnepségen, ahol hat vagy hét városban is volt szerencsém megfordulni, és láttam az ott élő magyar közösségek életét. Volt olyan város, Sydney, ahol két közösségi magyar ház is volt, a délvidéki magyarok és az anyaországból bevándorolt magyarok közösségi háza, de együtt és méltóképpen megünnepelték a március 15-i forradalom évfordulóját. Természetesen magyar nyelven verssel, énekkel, néptáncsal, sok gyerekprodukcióval. Tehát nem kérdés, hogy ezt az ünnepet hogyan éljük meg a világ legtávolabbi csücskében is. Egy-két héttel ezelőtt a televízióban láttam egy érdekes és gondolatébresztő dokumentumfilmet, amely egy dél-kelet-brazíliai kisvárosban (Jragua do Sul) játszódott, ott forgatták, egy magyar néptáncsoportról szólt, amit fiatalok alkottak. Ha jól értettem, az őseik – mintegy ezren – Veszprém megyéből vándoroltak ki 1890 körül a jobb élet reményében. Végül kiderült, hogy nem is magyarok voltak tulajdonképpen, hanem magyar svábok, mert az a magyar nyelv, amit átörökítettek a dédunokáikra, jobban hasonlít a németre, mint a magyarra. De őrzik magyar kulturális gyökereiket, magyar hagyományokat tisztelnek, magyarul énekelnek, magyar néptáncot lejtenek és nagyon büszkék a magyarságukra.

H. R.: *Az elmúlt években szakmai kapcsolatban állt a Nemzeti Művelődési Intézettel. Milyen kép rajzolódott ki Önben, hogyan ítéli meg a Nemzeti Művelődési Intézet feladatellátását?*

Dr. L. Gy.: A Nemzeti Művelődési Intézet, azt gondolom, hogy alapításától kezdve az összmagyarság és a nemzet szolgálatában kiválóan végzi a közművelődést támogató munkáját. Ennek egyik nyilvánvaló alkotóeleme a kulturális alapszolgáltatások biz-

tosítása, illetve módszertani segítése. Ehhez minden szükséges eszközzel, infrastruktúrával, szakemberállománnyal rendelkezik az intézmény. A településeken módszertani segítséggel próbálták elindítani a megújuló hagyományok érdekében a különféle programokat, erősíteni a közösségeket, még ott is, ahol csak csírájában létezett a közművelődési munka. A legtöbb településen ez hiánypótló tevékenységként jelentkezett, újrászerveződtek a közösségek és segítségükkel a megtartó értékeink gondozása része lett a hétköznapoknak. Számos hagyományos és értékteremtő program meghirdetői és lebonyolítói, gondolok itt az amatőr színjátszó programokra vagy a néptáncsoportokra, hímzőkörökre stb. Tehát a közművelődési munka szakmai támogatása biztosított a Művelődési Intézet részéről. Ez példa nélküli, és minden eszközzel megéri ezt a minőségfejlesztő munkát támogatni.

H. R.: *Ön volt a gondolat elindítója, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet új székháza Lakiteleken épüljön fel. Hogyan emlékszik vissza erre az időszakra?*

Dr. L. Gy.: Ez egy összetett kérdés, hiszen messziről kell indulnom. Az előző kormányzati ciklusban volt olyan törekvés, hogy Budapestről egy-egy államtitkárság, vagy intézmény kerüljön vidékre. Így került például a vidékfejlesztési államtitkárság Kecskemétre. Másrészt egybeesett azzal a másik elképzeléssel, hogy a központi hivatalok és háttérintézmények létjogosultságát meg kellett vizsgálnunk. A Budai Vigadó felújítása kapcsán pedig ki kellett költöznie a Nemzeti Művelődési Intézet irodáinak, és a tervek nem tartalmazták a Nemzeti Művelődési Intézetnek a visszaköltözését. Éppen ezért komolyan felvetődött, hogy hogyan tovább.

2003-tól a Polgári Magyarországiért Alapítványnak voltam az

igazgatója – akkreditált képzési programjaink voltak: országgyűlési képviselőknek, választókerületi elnököknek, önkormányzati képviselőknek, polgármestereknek –, és a képzési helyszínünk gyakran Lakiteleken, a Népfőiskolán volt.

Abban az időben a Nemzeti Művelődési Intézet szintén a Lakitelek Népfőiskolán tartotta a konferenciáit, képzéseit, szakmai tréningjeit. A két szervezet Kárpát-medencei küldetése, értéktárában betöltött szerepe, közösségépítő tevékenysége több ponton találkozott. A szervezetek vezetői aktív munkakapcsolatban álltak egymással, ismerték a helyszínt.

A székház nélkül maradt Nemzeti Művelődési Intézet elhelyezésére hosszú távú, megnyugtató megoldást kellett találni. Olyan megoldást, amely minden szempontból a szakma megerősítését szolgálja, amely további külföldi partnerkapcsolatokat generál, szellemiségében a nemzeti kultúrát erősíti, s egyben olyat, amelynek feltételeit költségvetési szinten is hosszú távra meg tudjuk teremteni. A két szervezet között fennálló szinergikus feladatellátás és évtizedes együttműködés okán Lezsák Sándor elnök úrral és Závogyán Magdolna főigazgató asszonnyal, akkor helyettes államtitkárral, közösen javasoltuk a Kormánynak, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet székháza Lakiteleken épüljön fel.

H. R.: *Munkájánál fogva, mint ahogy említette, rálátott több területre is. A Nemzeti Művelődési Intézettel is többször kapcsolatban volt, többször segítette a munkáját. Melyek voltak ezek?*

Dr. L. Gy.: Az összes ágazat, az összes háttérintézmény munkáját segítenem kellett. Két erőt próbáló feladatot emelnék ki, a közművelődési szakemberek képzése, illetve a kulturális közfoglalkoztatás elindítása, olyan volumenű munkák voltak, amelyeket a sikerre vitelhez teljes szívvel kellett támogatni.

Nekem kellett biztosítani minden feltételt a munkájukhoz. Ez is a közigazgatási államtitkár feladata. Ugyanolyan fontos intézmény volt a Nemzeti Művelődési Intézet, mint a többi minisztériumi háttér-intézmény. Örülök, hogy a rendelkezésre álló eszközeimmel és szakmai tudásommal támogathattam őket mind a hétköznapi munka során és az extra kihívást jelentő feladataikban is.

H. R.: *Ha a székházra visszatérünk, a gondolat mára megvalósult, 2018. június 28-án megtörtént az alapkövetétel, és 2020 tavaszán pedig birtokba vették a szakemberek az új székházat. Milyen gondolatok fogalmazódnak meg önben ezek után, hogy ott az új székház?*

Dr. L. Gy.: Az első, ami eszembe jut, hogy jó úton járunk, hiszen az ötletem tulajdonképpen már megvalósult. Tavaly október végén voltam utoljára Lakiteleken, akkor még az épületet kívülről, félkész állapotban láttam. Szívesen emlékszem vissza arra, hogy pont délután kezdődött a Művelődési Intézet egy programja, mintegy 200-250 pedagógus továbbképzése valósult meg a Lázár Ervin program keretében. Lezsák elnök úr megkérdezte, hogy van-e kedvem beülni az előadásokra. Mivel akkor már az Innovációs és Technológiai Minisztériumban dolgoztam, és kicsit távolabb kerültem ettől a területtől, hiányzott a kultúra és a közművelődési légkör, örömmel mondtam igent. Kiváló előadásokat hallgattam végig, hiszen Lezsák elnök úr, Vidnyánszky Attila, Fekete Péter államtitkár úr és Závogyán Magdolna főigazgató asszony előadását is végighallgattam, és nagyon jó érzés volt egy kicsit beleszippenni, visszacsippenni újra ebbe a világba.

H. R.: *Magánemberként a kultúrának melyik ágát kedveli a legjobban?*

Dr. L. Gy.: Mindenevő vagyok, olyan iskolákba jártam Szegeden,

ahol ezt az igényt felébresztették bennem. Amikor iskolás voltam, sokan hajlamosak voltak az ének-zene, a rajz – de még a testnevelést is idesorolhatnám – tantárgyakat átlagjavító jegyként fölfogni. Sokszor megesett, hogy egy elmaradt matematika órát, dolgozatot az énekóra terhére pótolták be az iskolában. Nem tartom helyesnek ezt a megoldást, mert felnőttként az is befolyásolja életminőségünket, hogy a gyermekkorunkban felébresztették-e az igényt a művészet, a zene, a kultúra iránt. Ha az emberben kialakul az igény az éneklés, a koncertek, a rajzolás, a képzőművészet, a színház, az olvasás és a sport iránt a pedagógusok és a szülők segítségével, akkor gazdagabb lesz az életünk. Sokat olvasok, nagyon sokat járok színházba, ha lehet – sajnos ebben az évben ezt nem mondhatom – koncertekre, illetve a képzőművészet is a szívem csücske. A járvány miatt most az interneten követem ezeket az eseményeket, mint ahogy sokan mások. Remélem, ha a helyzet normalizálódik, akkor újra találkozhatunk a színházakban, koncerttermekben, kiállításokon és azt gondolom, hogy erre nagyon sokan várunk.

H. R.: *Egy folyamatosan változó világban élünk, alkalmazkodni*

kell a körülményekhez. Milyennek képzeled el a magyar kultúra, a közművelődés jövőjét? Milyennek szeretné látni?

Dr. L. Gy.: A XXI. században nyilvánvaló, hogy a közművelődésnek is formálódnia kell. A digitális technológia rohamos fejlődésével a közművelődés is átalakul. Erre fel kell készülni, hiszen ami a XX. század közepén vagy végén igaz volt, ma már nem az. Ebben a rohamosan gyorsuló, fejlődő világban új szokások honosodnak meg. A fiataloknál látom, hogy mennyire fogékonyak az új megoldások iránt, és azt gondolom, hogy a közművelődés előtt az egyik legnagyobb kihívás, hogy erre választ adjon. A szakemberképzésnek is olyan irányba kell eltolódnia, amely a XXI. századi igényeket kielégíti. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ebben elkötelezett, de a Nemzeti Művelődési Intézetnek is kihívás, hogy ezekre a kérdésekre is próbáljon megfelelő szakmai válaszokat adni, hiszen a digitális technológia rohamos fejlődése előbb-utóbb a legkisebb településen is olyan változásokat hoz, amely azt gondolom, hogy mindenképpen alapvetően módosítja a közművelődésnek a megszokott sztereotip irányait.

DR. LENGYEL GYÖRGYI orvos, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának volt kabinetfőnöke, a Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány szervezési igazgatója, később annak igazgatója. 2011-től 2012-ig a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal kormány megbízottja. 2012-től kezdődően hat évig az Emberi Erőforrások Minisztériumának közigazgatási államtitkára, jelenleg az Innovációs és Technológiai Minisztérium miniszteri biztosa.

Házat, hazát építve

Részlet a Grátz Antallal készített interjúfilmből

Sétálunk a stábbal a lakiteleki székház körül, a nap délutáni fényében ragyog, így a homlokzat és az épület oldalán elhelyezett vakolathímezések mindig új arcukat mutatják. A beszélgetőpartner nem más, mint Grátz Antal építész, aki tervezte, részben kivitelezte a Nemzeti Művelődési Intézet épületén található vakolathímeiket. Mi több, betűre is lefordította a Makoldi Sándor által rajzolt üdv-történeti képfolyamokkal együtt a *Házat, hazát építünk az egyetemes magyar műveltség örök értékeivel* című, hamarosan megjelenő könyvbe. Sétálunk, beszélgetünk, olykor meg-megállunk egy vakolatba faragott életfa előtt: interjúfilm készül, melyből néhány gondolatot most megosztunk az olvasókkal.

Hévizi Róbert: *Fel tudja még idézni, hogy mi volt az első élménye, ami a művészetek és a kultúra irányába terelte gyermekkorában?*

Grátz Antal: Talán a nem látható, mégis létező Valakivel való kapcsolatra nevelés. Hiszen a jó művészet célja is hasonló: nem a láthatót másolni, hanem a nem láthatót láthatóvá tenni, a nem hallható hangokká – zenévé és beszédé – lefordítani. De öreganyám munkás szigora is befolyásolha-

tott. Ő volt ezen a téren a negatív mester, a „fordított bódhiszattva”, ahogyan a buddhizmus mondja. Nála ugyanis tanulás után olvasni nem lehetett. Előbb munkára fogott, s csak azután mehettünk játszani. Ezért én tanulás közben a legnagyobb iskolai munkafüzet védelme alatt lopva kiolvastam az iskola könyvtárából a nekem való. Előbb a népmeséken kezdtem, majd a gyermekirodalommal folytattam. Mikor ez elfogyott, nyolcadik osztályban újra a magyar népmeséket vettem elő, a magyar tanárno gúnyos megjegyzése dacára. De nem bántam meg. Egyrészt, mert már akkor megéreztem a magyar népmesék kerek harmóniáját, „teljességügyi értesítőjét” a más népek sokszor döcögősnek, töredékesnek, magánügynek érzékelt meséi mellett. Az Ezeregyéjszaka meséi például, többnyire egy szerencsés kincstalálóról szólnak, lásd Ali babát. Ők ezt a szerepet kívánták maguknak, és meg is kapták a talpuk alatt a köolajkincs formájában. A magyar népmesék hőseinek mi-tudata ennél sokkal, de sokkal tágabb horizontú. Ezzel ma már én is foglalkozom, mert az egyetemi évek alatt, a 80-as években az építész kollégiumban Pap Gábor értő tolmácsolásán keresztül népmesé-

ink képi beszéde addig nem ismert világot nyitott meg számunkra. Molnár V. Józseffel együtt a magyar műveltség, benne népművészetünk egyetemes, örök értékeire hívták fel figyelmünket. Észre sem vettük, világnézet helyett ők vilásképet adtak nekünk. Aztán később, e világrépre alapozva Kaposváron már magam is népfőiskolát szerveztem, ami még ma is működik.

H. R.: *Miért tarja fontosnak a helyi közösségeket? Kell, hogy tartozzunk valahova?*

G. A.: A helyi közösségek a mi-tudatunk nélkülözhetetlen fejlődéséhez járulnak hozzá. Az ember feladata itt a Földön, hogy mi-tudatát cselekvően növelje. Tehát nem horgonyozhatunk le a család körénél. Ezt eleink úgy fogal-

mazták meg, hogy gyermeket a hazának nevel az ember. Miért? Mert mind a családnak, mind a hazának áldozathozatalra van szüksége. Ha azonban nem tesszük magasra a mércét, a haza s az emberiség szintjére, akkor, – mivel az ember általában alulteljesít – a családért szükséges áldozathozatal szintjét sem érjük el. A kisközösségek szerepe ezért elengedhetetlenül fontos, de csak akkor, ha ők sem maradnak zárt kör, gittegylet, hanem állandóan magasabb szintre törekednek. Ha nem ezt teszik, akkor e képi beszéd mutatja, nem lesznek képesek a szorult helyzetben levő-

kért lehajolni és őket felemelni. Akkor a közösség nem családokra esik szét, hanem még egyet zuhan: mint oldott kéve, egyénekre esik széjjel. A társadalom legkisebb egysége azonban nem az egyén, hanem a legkisebb közösség, a család. A családok felemelésében jut szerep a kisközösségeknek, és az ő segítségükben pedig a művelődési intézeteknek is, ha jól teszik a dolgukat.

H. R.: *Szóba került a közművelődés. Adja magát a kérdés, hogy megkérdézzem, mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet munkájáról? Miért döntöttek úgy, hogy a szellemiség, ami most megjelenik*

az épületen, ez határozza meg az intézetünket?

G. A.: Mivel a kapott „felfedezéseimnek” köszönhetően már egy ideje az író ember barlangba húzódtott helyzetében vagyok, nincs rálátásom az intézet működésére. Elvben viszont, nyelvünk képi képességeiből adódóan, nem nehéz meghatározni a Nemzeti Művelődési Intézet stratégiai szerepét. Minden intézet és intézmény, legyen világi vagy egyházi, olyan, mint a mag körül a maghéj, a csonthéj. Bárki, mikor magára mutat, azzal a keblére, vagyis személyisége magjára, a lelkére mutat. Ennek állapota a fontos, mert ez a mag. A test a jármű, azt sem hanyagoljuk el, de az utasa, a lélek a lényeges benne, nem a járgány márkás mivolta. Így tehát az intézmények létjogosultsága, szerepe is az emberi társadalom magjának, a lelkes emberi kapcsolatok minőségének fenntartása és jobbítása. Hiszen e minőség tesz bennünket Emberré. Az ember nem statikus mivoltában az, ami, hanem emberi, emberséges viszonyai teszik Emberré. Ezért a Nemzeti Művelődési Intézet stratégiai szerepe – véleményem szerint – a közösségekhez, vagy azok vezetőihez eljuttatni azokat a nélkülözhetetlen lelki-szellemi tápanyagokat és persze személyesen, a gyakorlatban is segíteni, mellyel a nemzet magjait, a közösségeket és a családokat egyaránt éltetik, úgy, mint ahogyan ezt a gyümölcsben a mag körüli szövet is teszi. Először táplálja, majd csonthéjként óvja és védi azt. Így az elvetett magból új élet támadhat, s ha ez hasonló átszellemült lelkeséggel épül be az intézményekbe, akkor nincs baj. Baj viszont mindig van, mert adott a belső ellenségünk, a kényelemszeretetünk, illetve a külső ellenségeink, a háborúk, a trianonok, a globalizáló gyarmatosítások. Emiatt az emberségünkért mindig meg kell küzdenünk. Erről szól a belső, emberi fejlődésünk és a történelmünk

Épületrészlet vakolathímeikkel

Vakolathím a nagyszentmiklósi kincs 2. kancsójának részletéről

is, helyesebben, ahogy Mátyás király mondotta, az üdvtörténelmünk. Mi ezt a külső-belső üdvtörténelmet igyekeztünk megjeleníteni a Nemzeti Művelődési Intézet új székházának homlokzatán.

H. R.: *Milyen előzményei voltak az építkezésnek? A szakmai feladatok közül melyeket érzi meghatározónak, irányadónak?*

G. A.: Kétségtelenül, léptékében is – majd a jövő eldönti, vajon jó hatásában is – a Nemzeti Művelődési Intézet új épületének homokzatképzése a legnagyobb munkám. Nem minden korban épül a teljes magyar nemzetnek szánt művelődési intézet. Ez persze még nem elegendő ok a nem mindennapi öröme. Itt, a kegyelemből kifolyólag több összetevő is szerencsésen találkozott. Először a magas szintű építetói igények; majd a vezető tervező által megtervezett épület; aztán a homlokzatra tervezett, a festőművész számára csupán címükben megadott üdvtörténelmi folyamatok; azután e kereteket kitöltő, Makoldi Sándor által megrajzolt és a leánya vezetésével kivitelezett képfolyamok; végül, ha nem szerénytelenség állítani, a vakolathímek zarándokútja. Ezek mind egybetalálkoztak és megva-

lósultak. A jövő majd megmutatja, hogy ez teljességügyi értesítő lett, avagy sem. De az örömünk mindenképpen fokozott, mert globális világunkban a nem divatorientált, hanem határozottan magyarul megfogalmazott építetói igények sem mindennapiak. Nem kis meglepetésünkre, itt ezzel találkozunk, s ez önmagunkra találásunk intézményes szinten is kifejezésre juttatott igényét és igényességét jelzi. Mi építészek is igyekeztünk e házat a legjobb tudásunk szerint magyarul megfogalmazni. Közöségi, nemzeti önismeretünk egyre gyorsabban bővülő világát ismerve, a húsz évvel utánunk jövők bizonyára már több mindent másképpen terveznének, mégis, örömünknek elévülhetetlen jelentősége van.

Ugyanis a Nemzeti Művelődési Intézet új székháza, éppen a trianoni boszorkánykonyha által kifőzött „lakoma” utáni századik esztendőben készült el. Hogy mi ebben az örömhír? Aki ismeri a népmeséinket, az ismeri a boszorkány magabiztos jóslatát is: „*Kilencvenkilenc legénynek már karóban a feje, tiéd lesz a századik!*”

Az örömhír az, hogy a boszorkány számítása nem vált be. A trianoni gyalázat századik esztende-

jén, a századik karón nem károg varjú, és emberfej sem szárad rajta. E századik karó Isten kegyelméből és a magyarok véretől, verejtékétől, szorgalmas és áldozatos munkájától öntözve kihajtott, s az Élet fája lett. Zöldül, virágzik és gyümölcsöt terem. A szívekben és elmékben, s az emberi értékek művelésében. A Nemzeti Művelődési Intézet székházának létrejötte ennek ékes példája.

H. R.: *Mióta foglalkozik vakolathímekkel? Fontos, hogy minek nevezzük ezt a díszítőelemet? Mi a művelődéstörténelmi szerepük?*

G. A.: A vakolathímzés népi építészetünknek hasonló műfaja, mint az asszonyok hímzése, varrottása. Eredetében mindegyik magas szintű képírás. Pap Gábor művészettörténész már régen megfogalmazta a következőket: a magyar irodalmat, illetve a magyar zenét népdalaink nyelvezetén, illetve zenéjén keresztül Petőfi, illetve Bartók és Kodály emelték be a világirodalomba, illetve a világszínvonalú zenei életbe. De a képzőművészetünk felől a vizuális népművészetünkhöz vezető utakat az elmúlt rendszerben gondos kezek beszántották, vagy elfalazták, s emiatt a világszínvonalú és egyetemes szintű magyar képzőművé-

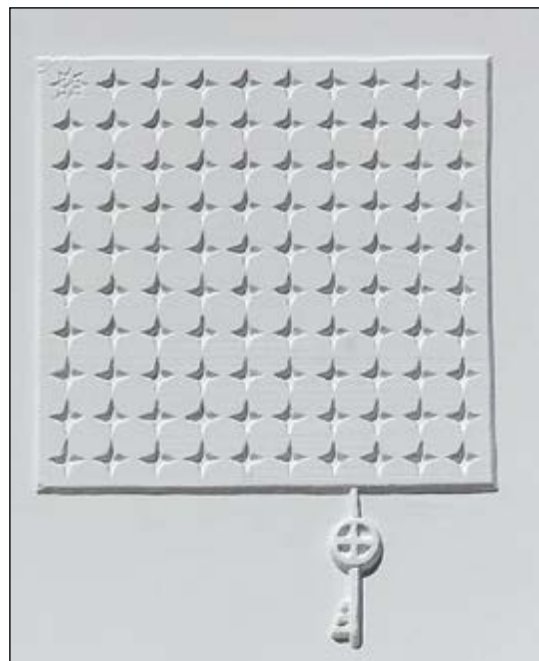
Közele felvétel az épület egyik visszatérő motívumáról

„Lelkemből lelkezett gyönyörű magzatom” – Arany János

szetet még nem ismeri a világ. Ez nem sértettség, ellenben olyan érték, melyre a világnak, ha gyógyítani szeretnénk, nagyon is szüksége van. Molnár V. Józsefnek, Pap Gábornak, és idefókuszálva Makoldi Sándornak, ebben (is) elévülhetetlen szerepe van. Természetesen más, csendben, de annál szívósabban dolgozó képzőművészek mellett, és itt hosszú névsor jönne, de ez Pap Gábor illetékessége. Magam pedig a homlokzatképzések terén igyekszem mindezt művelni, a hivatásom kezdete óta. Legyen szó akár a – kizárólag fehér alapon fehér – vakolathímezésről, akár fűrészelt deszkaoromzatokról, ez nem díszítgetés, hanem képirás (igyekszik lenni). Üzenet és egyben fehér mágia, ráolvasás, a bennlakóknak és az utcán elhaladóknak egyaránt. Ehhez persze újból meg kell tanulnunk a képi beszédet. Ezért például a családi házak tervezése mindig egy kisebb fajta továbbképzés is. Misszió. Az épületornamentikának ugyanis egyik értelme az, hogy ne mesítsen. A másik feladata az, hogy visszaolvasható legyen, különben üres sminkké, a részletgazdag élet illúziójává züllik csupán. Nem vé-

letlenül „verte le” ezeket a modern építészet, de főleg azért, mert így „ócsón” lehet építkezni. Én e levert arcú, durva arckifejezésű modern homlokzatok helyett kedves és ugyanakkor értelmes „arckifejezéssel” üzenő házakat szeretek létrehozni. Népdalhimnuszok képesek ily módon a házaink faláról üzenni, mivel nyelvünk, ez az áldott magyar nyelv képi nyelvezet. Szeretek családi házakat tervezni, középületeket is, azoknak, kik értékelik e hallatlan örökségünket. Túl magas házakat elvből nem vállalok, mert leszűkítik a látókörünket. Szellemi értelemben is. Társasházakat, azaz munkaerő-sorozatvetőket sem tervezek, mert nincs kötelezővé téve bennük a közösségi tér, és az em-

„99 legénynek már karóban a feje, tiéd lesz a századik” – kulcs a magyar népmesékhez

berhez méltó méretű lépcsőház létesítése.

A Nemzeti Művelődési Intézet új épületével a magyar képzőművészet többszöri nekifutás után remélhetőleg végleg napvilágra küzdi magát. Nem a metropolisz katakombáiból, mert annak kifizási lehetőségeit sajnos ismerjük. Hanem azért, hogy a Bartók-i tiszta forrásból fakadó bűvópataként, a felszínre jutva, az egész emberiséget éltető fényfolyammá váljon. Éppen úgy, mint ez épület homlokzatán a Makoldi-képfolyamon az úgynevezett „Emese-álma” jelenet, mely krónikáink szerint az egész világra kiterjedő fényfolyamot áraszt. Aki nem hiszi, járjon utána. Köszönöm a riportot.

GRÁTZ ANTAL 1962-ben született Pécsen. A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki karán szerzett diplomát. Dolgozott Makovecz Imre műhelyében. Sokat tanult Molnár V. Józseftől is. Legnagyobb mesterének Pap Gábor művészet- és irodalomtörténészt tartja, emellett folyamatosan képezni kívánja magát Makoldi Sándortól, mint mennyező képirótól és gondolkodótól. Somogyi falvaknak dolgozott tervezőként sokáig, Kaposváron pedig az Örökség Népfőiskola előadásait szervezte tíz évig. Szerves műveltségünk témakörben tanított a kaposvári Iparművészeti Szakközépiskolában és a Magyar Hagyomány Műhelyében. A helytelenül Grünewaldnak nevezett festő isenheimi oltárának Remete Szent Antalt és Remete Szent Pált megidéző oltárképéről írt felfedező tanulmányt. A magyar népi építészet és a népművészet kapcsolatán túl foglalkozik a középkori magyar és külföldi kőfaragások képirásainak, és imádságainak képi beszédének magyarra történő „műfordításával” is.

Közvetítsük az életet!

Makoldi Gizellával beszélgettünk

A Nemzeti Művelődési Intézet székháza a szerves magyar műveltség számos elemét vonultatja fel az épület külső homlokzatán és közösségi tereiben. Az épület megjelenésének egyediségét a homlokzaton látható, három darabból álló fríz határozza meg, amely Makoldi Sándor festőművész, néprajzkutató rajzai alapján készült. A sgraffito kivitelezését lánya, Makoldi Gizella vezette. A székházátadás előtt néhány héttel a fríz kialakításáról, kultúráról és családi művész hagyományokról beszélgettünk.

Hévízi Róbert: *Hogyan alakult ki a vonzalma a művészet iránt?*

Makoldi Gizella: Azt hiszem, nagyon szerencsésnek mondhatom magam, mert beleszülettem egy olyan családba, ahol a szüleim alkotóművészek mind a ketten. Édesapám és édesanyám is festő és néprajzosok is, illetve édesapám tanított is. Úgyhogy eleve egy olyan közegbe születtem, ahol nagyon sokrétű kapcsolat élt a kultúra minden részével tulajdonképpen.

Szerencsésnek mondhatom magam, mert amikor én megszülettem, a szüleim azt vallották, az ember a teljességbe születik. Amikor elkezdtünk rajzolni a testvéreimmel, mindig úgy rajzoltunk,

hogy apu odajött, kérdezett, hogy mi történik, miért rajzoltuk ezt vagy azt, és hogy mely rajz mit ábrázol. De egyszer sem fordult elő az, hogy ő felnőttként azt mondta volna, hogy ezt nem így kell rajzolni, én jobban tudom, vagy hogy kijavított volna, mindig azt éreztette velünk, hogy mi egy kerek világot rajzolunk meg vagy festünk le, ábrázolunk valamilyen módon, és ő erre kíváncsi. Ennek köszönhetően nagyon-nagyon sokat tudtunk tanulni egymástól.

H. R.: *Milyen technikával készült a rajzokról később a sgraffito?*

M. G.: A fríz kivitelezését sajnos édesapám már nem érthette meg. Ahogy a fríz rajzai, úgy az elkészült sgraffito is három részre tagolódik. Ha az épülettel szemben állunk, akkor láthatjuk, hogy a baloldali rész a Biblia történeteit meséli el, a jobb oldali elem a magyarság történetét és közepén, a tympanon alatt egybeforr a keresztény kultúra a magyarsággal. Mindhárom elem folyamatot ábrázol, annak képei egymással összefüggenek, egymásból következnek.

A homlokzati fríz kivitelezése sgraffito technikával készült, ennek lényege egy kétrétegű vakolat. Tehát jelen esetben kétrétegű, lehet több rétegű is egyébként. Színezett

vakolatra kell gondolni, és a felső rétegből vágjuk vissza gyakorlatilag azokat formákat, amik a háttérből érvényesülni fognak a végén, illetve a vonalakat. Így van egy kontrasztja is, és van egy picit plasztikája is az egésznek. Tehát nemcsak festésről beszélünk, hanem térben a két réteg el is üt egymástól.

H. R.: *A fényképekről és a felvételekről látjuk, hogy többen készítették. Mennyi ideig tartott ennek a munkának az elkészítése?*

M. G.: Nagyjából négy-öttagú csapattal dolgoztam együtt. A technikából adódóan kellett egy nagyszerű kőműves csapat is, Oláh Attilának elődolgoztak nekünk. Frissen kell felvinni minden nap mind a két réteg vakolatot, megfelelő száradás után, és addig tudunk

rajta dolgozni, amíg meg nem szárad. Ez egy hagyományos, több évszázados technika, és olyan kötés működik benne, mint a freskókötés, tehát teljesen hagyományos anyagokkal dolgoztunk. Így viszont napi varratokban kell dolgoznunk, és mindig egy-egy jelenetet tudunk megcsinálni, addig, ameddig meg nem száradt a vakolat, ezért napról napra csak szakaszosan haladhattunk. Hetekbe, hónapokba tellett. Pontosán már nem is tudom megmondani.

H. R.: *Hosszú idő volt mindenestire. Most, hogy ideérkeztek és felnézett a homlokzatra, milyen érzések töltötték el?*

M. G.: Egyrészt nagyon-nagyon hálás vagyok, hogy ebben a munkában részt vehettem. És szerintem ez az épület lenyűgöző lett. Maga az épület is az, és a szellemiség is, amit itt meg kívántak jeleníteni. Továbbá nagyon jó érzés az, hogy ezt az egészet édesapám tervezte meg, és tulajdonképpen az ő álmát segítettem megvalósítani. Tehát nagy öröm felnézni a homlokzatra és körbejárni az egész épületet.

H. R.: *Nemcsak édesapja álmát, hanem saját álmát is megvalósította, hiszen a díszteremben az ön által készített festett fríz látható. Erről mit kell tudni?*

Makoldi Sándor rajzai alapján, sgraffito technikával készült bibliai történeti fríz az épület bal oldali homlokzatán

M. G.: A kérés az volt, hogy tervezek egy olyan díszítést, ami összefüggő. Már akkor tudtam, hogy ez egy nagyon érdekes, és komplex feladat, mert Szabó János, az építész, úgy tervezte meg ezt a termet, hogy az tulajdonképpen három részre osztható, mozgatható falakkal, ami egy XXI. századi megoldás a többfunkciós terek kialakítására. Ennek megfelelően a díszítésnek egyben, és a különböző szakaszoknak külön-külön is érvényesülni kellett. Ez volt a kezdeti felvetés, hogy ehhez a többfunkciós díszteremhez találjunk valami odaillő témát. Végül is ezt a kérdést úgy oldottam meg,

hogy az évkört jelenítettem meg, alapvetően azért, hogy az egész élet és a vegetáció is benne legyen. A napi egyenlőségi pontot az a tengely adja meg, ahol a folyosó is elhelyezkedik. Ha behúzzuk a két falat, akkor a napfordulók képviselik a hosszanti oldalakat, és úgy, hogy a téli az észak felé van, dél felé, ahol a kert is van és a hatalmas üvegfal, ott pedig a nyári napforduló helyezkedik el. Ez volt az alapötlet.

H. R.: *Itt mellettiünk nagyon szép batik függönyök vannak, és ezek is az ön alkotásai. Hogyan készülnek ezek? Meséljen kicsit ennek a technikájáról.*

M. G.: Batikolással a magyar hagyományban a tojásfestésnél lehet találkozni, amikor az ember a forró viasszal felviszi a mintát a tojásra, és utána hagymahéjban festi meg. Vannak olyan tájegységek, ahol több rétegben is festik és viaszolják több színnel. Sárközben például tényleg a szó legkomplexebb értelmében batikolt tojásokat festenek. Ebben az esetben egy fehér anyagot kell elképzelni, amelyen tulajdonképpen kitakarom azt, amit meg szeretnék jeleníteni, tehát forró viasszal viszem fel a körvonalakat, és a különböző rétegeket egymásra festem. Mindig meg kell várni a száradást, és utána ki lehet takarni megint egy

Makoldi Gizella és csapata a sgraffito munkálatai közben

A díszterem

részt a következő rétegből is. És nyilván, amit először kitakarok az fehér lesz, aztán a világos színektől haladhatunk a sötétebb színek felé. Nagyon-nagyon sok rétegben, több napon, igazából több héten keresztül dolgozom egy-egy ilyen függönyön. De azt gondolom, hogy ez egy nagyon festői technika, és rendkívül szabadon lehet vele dolgozni. És nagyon sok lehetőség rejlik benne. Jól fejleszhető.

H. R.: *Ezek a függönyök a Nemzeti Művelődési Intézet új székházát díszítik a Beke és a Balipap teremben. Honnan indult a kapcsolata a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

M. G.: Az épület tervezésekor Grátz Antalon keresztül indult ez az együttműködés. Szabó János, az épület tervezője felvállalta, hogy egyszerre tervez egy XXI. századi épületet, de ugyanakkor a hagyományos alapokra helyezi azt. És úgy tervezte meg az egész épületet, mint ahogy régen is terveztek egy-egy épületet a világmodell alapján: van egy lábazati rész, övpárkány, koronázó párkány, egy padlástér, azaz a világ szintjei megjelennek rajta. A Nemzeti Művelődési Intézet Grátz Antal építészrt kérte fel a külső homlokzatot díszítő vakolatdíszek tervezésére. Az épület minden homlokzata máshogy néz ki, mert a Nap járása gyönyörűen kiadja a vakolatdíszeket. Ugyanakkor

ezzel a technikával az északi oldalon egy kicsit bajban voltak, mert ott és a főhomlokzaton surló fényt kevésbé kap az épület. Kerestek tehát egy olyan embert, aki képes ekkora léptékben gondolkodni, megvan hozzá a megfelelő mondanója és elképzelése, és ki tudja tölteni ezt a homlokzatot valami olyannal, ami ide illik. Így találtak rá édesapámra, aztán az édesapámon keresztül kapcsolódtam én is ehhez a munkához.

H. R.: *Ilyen jellegű munkákat más beruházásoknál is alkalmaznak?*

M. G.: A sgraffitót magát?

H. R.: *Igen, azt is, de inkább azt a vezérelvet, hogy egy épület szellemisége az építményen megjelenik.*

M. G.: Erre több részben válaszolok. Én festő restaurátorként is dolgozom, és maga a sgraffito mint technika, megjelenik, hogy ha a Kárpát-medencét nézzük, akkor a reneszánsz kastélyokon, a szecesszióban nagyon erősen megjelenik és előjön, ott is a magyar hagyományokhoz kapcsolódik. Édesapám Vókonyán egy pástorszentélynek a tervezésében vett részt, illetve majdnem, hogy az ő álma volt az egész. A pástorszentély kupulájának kifestésében én is segítettem neki. A másik példa az épület szellemiségének közvetítésére Virágoskúton, a Biocsárda, amit Makovecz Imre kezdett el tervezni, utána a tanítványa, Dózsa Papp Tamás folytatta az épületet. Annak a belső kivitelezési munkáiban is nagyon nagy részt vállalt édesapám. Ő festette meg a kazettákat, de az egész épület belső tervezésében benne van egy kicsit az ő keze vagy a szelleme, inkább úgy mondanám.

H. R.: *Milyen feladatai vannak mostanában, milyen munka tölti ki most a napjait?*

M. G.: Jelenleg restaurátorként dolgozom Győrben, a Bencés templom egyik oldalkápolnájának a restaurálásában veszek részt Fodor Edinával és Karácsony Zsoltal, illetve Bodrogeresztúron egy

Makoldi Gizella munka közben a dísztermi fríz festésekor

Részlet a díszterembe álmódott frízről

Makoldi Gizella egyik batik függőnye a munkafolyamat idején

középkori templom kutatásában és feltárásában is. Ott pedig Boromissza Péter és Nemessányi Klári vezető restaurátorokkal dolgozom együtt.

H. R.: *Egy restaurálás során mi az első lépcső, hogyan tudják visszaállítani az eredeti formákat, alakzatokat?*

M. G.: Minden munka más. Nincsenek ilyen egyforma sémák. Attól függ, hogy milyen korszaknál járunk, és hogy mennyi maradt meg az adott felületből. Tehát ezt mindig, minden esetben külön kell eldönteni. A munka mindig nagyon izgalmas, amikor kutatunk egy épületet, akkor az épület egész történetén végigmegyünk,

több évszázad összefüggéseit kell feltárni és megmutatni. Még akkor is, ha mindez a feltárás végén már kevésbé érvényesül, de mi látjuk az összefüggéseket, és dokumentáljuk azokat. Természetesen mindig művészettörténészekkel, régészekkel dolgozunk együtt, egy ilyen munkánál több társterület egészíti ki egymást. Így ez mindig

nagyon komplex és izgalmas csapatmunka. Mindig is élveztem ezt, amikor egy ablak nyílik a múltra, és ahogy a múlt így visszaköszön nekünk. Vagy mi köszönünk neki, nem tudom.

H. R.: *Igen, nézőpont kérdése. Képzőművészként a kultúra egyik meghatározó ágát képviseli, milyennek szeretné látni a jövő magyar kultúráját?*

M. G.: Talán onnan indulnék ki, amit édesapám is képviselt, hogy az alkotónak fantasztikus dolog megmutatni, hogy a világ egészének és teljességének részei vagyunk. Hogy az élet csak egy egységben képzelhető el, és úgy él szervesen. És azt gondolom, hogy ezt felismerni nemcsak a képzőművészek feladata, hanem tulajdonképpen minden ember ezzel születik, ez a képesség akkor még bennünk van. Hogy az életünk során mennyire tudjuk működtetni ezt a képességet, az természetesen változó. De én is azt gondolom édesapámhoz hasonlóan, hogy minden ember alkotóként születik erre a világra. Ez nem azt jelenti, hogy mindenki képzőművész lesz, erre a legjobb példa a népművészetünk, és azokat az alkotásokat, amelyek így ránk maradtak, illetve amelyek így születnek, nem szabad elsíratni, vagy régmúltnak tekinteni, látjuk, hogy ezt ma is éltetik helyben, és ezért olyan hiteles és eleven minden alkotás. Szeretném azt gondolni, hogy nagyszerű dolog ehhez a folyamathoz csatlakozni, és ezt az igazán ősi tudást éltetni és továbbadni, hiszen mindenki élni szeretne. Szóval szerintem egyszerűen fogalmazva: közvetítsük az életet!

MAKOLDI GIZELLA festő-restaurátor, textilművész tanulmányait textil szakon a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában folytatta, majd egyetemi tanulmányait a Magyar Képzőművészeti Főiskola Restaurátorképző Intézetének festő-restaurátor szakán végezte, ezt követően vizuális nevelőtanár szakon is diplomát szerzett a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. A hágai Királyi Szépművészeti Akadémia festőszak-ösztöndíját 1994-ben nyerte el. Debrecenben és Tokajban nőtt fel. Családjával jelenleg Budaörsön él, két felnőtt fiú édesanyja.

A Napút, amit járni kell

Vojtkó Ferenc értékmentő médiamunkássága

A Nemzeti Művelődési Intézet új székháza a szerves magyar műveltség több elemét felvonultatja. Ennek a tudásátadásnak része a Napút is, amely az aulából kiinduló kerengő padlóburkolatán látható, onnan vezeti a látogatót égi és lelki magasságokba. A Napúttal kapcsolatban egy hiánypótló applikáció is készült, melynek szellemi atyja Vojtkó Ferenc, akit nagy szeretettel köszöntünk ezen a beszélgetésen.

Vojtkó Ferenc: Köszönöm a lehetőséget. A szellemi atyja az egy kicsit erős kifejezés.

Hévizi Róbert: *Igen, miért?*

V. F.: Az új székháznak már önmagában a megjelenése rendkívül inspiráló. Nem beszélve arról, hogy a vakolathímezésekkel, azok üzenetével pedig olyan küldetést vállalt fel – a tervezők, a megálmodók, az intézet vezetői –, ami azt gondolom, hogy rendkívül hiánypótló.

Gondoljunk csak bele, a XXI. században egy ilyen rendkívül meghatározó, a köz javát, a magyar művelődést szolgáló intézmény felvállalja a szerves magyar műveltség hirdetését, újra felemelését! Sőt, a helyre tételét. Azt nem lehet eltagadni, hogy sokféle kísérlet volt már arra vonatkozóan, hogy mindazt, amit szerves, magyar műveltségnek, tudásnak nevezünk, megpróbálták eltüntetni, a jelentőségét alaposan csökkenteni, sőt! Persze időről időre elénk tárult, ha az építészetnél maradunk, gondoljunk csak Kós Károly munkásságára! És most itt van ez a csodálatos épület, meghatározó, belső, szakmai tartalommal; adta magát – hogy a kérdésnél maradjak –, a látogatóknak adni kell valami plusz ajándékot, amit magukkal vihetnek, és annak segítségével akár át is élhetik az élményeiket. És az ajándék mi lehet? Mi az, amit magával tud vinni? Persze ezek lehetnek tárgyak, lehetnek olyan eszközök, amelyeket örömmel kitesz a nappalijába az ember, az irodájába, az asztalára, akárhova, sorolhatnám. De mi az, amit mindig magával hordoz? Hát nyakláncot nem lehet mindenkinek adni. Vagy nem lehet mindenkinek egy karperecet vagy egy órát adni. De azt, hogy kezünkben van a XXI.

század adta lehetőség, technológia, az okostelefonok, adta magát az ajándék applikáció gondolata. Ne egyszer élhesse át az élményt az, aki ide betért, hanem többször. Persze utólag már otthon, virtuálisan lép a Napútra. De visz magával egy emléket, nemcsak a saját fényképeiből fogja visszaidézni, milyen volt itt, hanem újraélheti, az applikáció újra vezetheti, újra meghallgathatja, újra beleláthat egy picit abba az örökségbe, amit úgy hívnak, hogy szerves magyar műveltség.

H. R.: *Mi okozhatta azt, hogy ez az egyébként olyan természetesnek tűnő szerves magyar műveltség háttérbe szorult?*

V. F.: Ez egy olyan mély, nagyon komoly kérdés, amire én nem vagyok hivatott válaszolni. De azt tu-

Vojtkó Ferenc és Hévízi Róbert az interjú felvételén

dom, és érzem, és látom a barátokkal, képzőművészekkel, történészekkel, néprajzkutatókkal való beszélgetéseim során, hogy ez egy olyan unikális érték, amit szerettek volna uniformizálni. De ezt a magyar örökséget nem lehet uniformizálni. Ehelyett kellett hozni valami nagyon nyugatit, amivel talán közelebb lehet kerülni Európához. Vagy pedig csak el kellett tüntetni az erős magyar identitást, merthogy ennek valós, mély tudáshoz vezető gyökerei vannak. A szerves magyar műveltség a gyökere annak az erős identitásnak, amivel ki lehet állni Európa színpadára, és azt mondani, hogy igen, mi különbözünk mindenkitől, van saját arcunk, saját tudásunk és sokáig lehetne sorolni. Nem illünk bele egy nyelvcsaládba sem. Kultúránk ábrázolt és verbális örökségében, énekeinkben mi nem illünk bele ebbe a körbe. De mi itt élünk, több mint ezer éve részei vagyunk Európának. Az uniformizálás már a XIX. században elkezdődött, ehhez pedig az kellett, hogy eltüntessék az ősi örökségünket, tudásunkat, emlékeinket.

De nem tűntek el! A szülők, nagyszülők, dédszülők vitték tovább magukkal, nem lehetett kifordítani a lelkeket, a közösségi tudatban rejlő szellemi és lelki erőt, mint valami paplanhuzatot a négy sarkával. A szerves magyar műveltség üzenetei, jelei ott voltak díszítésként a stelázsain egy-egy terítő formájában, vagy a falon hímzett üzenetként, vagy a hímzett párnaként, vagy éppen egy hétköznapi használati eszközön, amit

még a dédpapa faragott, vagy épp a szomszédtól megvett, az edényen, amiben megfőtt a töltött káposzta. Sorolhatnám még, hogy milyen formában élt tovább, de cifraszűröket, vagy a kazettás mennyezeteinket nem lehet eltagadni, eltüntetni, csak félre lehetett magyarázni. Az alkotások értelmezéséhez kapcsolódó tudást megpróbálták eltüntetni, látjuk, de már nem tudjuk, vajon mit üzennek. Például mi az, hogy keleteltség? Ez talán még meg is maradt, de sokan nem tudják, hogy egyébként a fényjáték, a nap járása értelmezi a kazettás mennyezetet, hogy a napjárás hozza szemünk elé és magyarázza a „Világ világossága” bibliai üzenetet. Azt már úgy igyekeztek eltüntetni, hogy az ne legyen része, ne legyen értéke a magyar gondolkodásnak és magyar mentalitásnak. Tehát ez lehet a válasz kérdésére, ezért szorulhatott háttérbe a szerves magyar műveltség.

H. R.: *A kultúra tág fogalom, nagyon széles palettával rendelkezik és kikerülhetetlen, hogy ne érintse meg az embert valahol, valamikor. Neked milyen élményeid vannak, mikor találkozottál először a kultúrával?*

V. F.: Szerintem minden ember, amikor kicsi gyermekként eszmél, akkor találkozik a családban rejlő és megélt kultúrával, az ottani örökségével. És persze aztán szépen tágul a kör. Először az iskolai környezet, majd baráti környezet, és eljut az ember odáig, amikor esetlegesen lehetősége van felsőfokú tanulmányokra, de még arra sincs szükség, elég kimenni a Hor-

tobágyra egy pásztor mellé, leülni beszélgetni. Ősi tudás lakozik ott! Az például, hogy mi az a csillagösvény, a pásztoember hamarabb tudja a választ, mit is jelent. Napút? Ő erre is tudja a választ, és még azokat a jeleket, rovás formájában a botjába talán bele is karcolja, vagy éppen a bicskatartójára, vagy a borotvatartójára talán, odavési. Mert ő még tudja, mit jelentett a cifraszűrt leteríteni. Annak miért az a formája, ami. Miért adja ki tökéletesen ugyanazt a formát kiterítve, mint egy templomi szentély. Kultúrával találkozni nagyon egyszerű: csak figyelniünk kell a körülöttünk lévő életet, az örökségünket, az abban rejlő kincseket. És beszélgetni kell a körülöttünk élőkkel. Sokat! Az ember előbb-utóbb hajlandó elindulni abba az irányba, hogy kutatgassa a múltját, jelenét, vagy éppen jövőképét. Ebben is van egyfajta kulturális örökség és üzenet. De mondok talán egy még profánabb dolgot, hogy az ember csak egy jó bor mellé leül, és abban is micsoda és mennyi üzenet van. Hiszen ne felejtjük, ott van benne a spiritusz, és nem az alkoholra gondolok

H. R.: *Jelenleg a Debreceni Televízió munkatársa, többek között egyházi jellegű műsorokat is szerkesztett. Hogyan vezetett az út idáig?*

V. F.: Ez egy misszió. A Teremtő húsz évvel ezelőtt, most már inkább huszonegy, megengedte, hogy Debrecenben, abban a rendkívül színes felekezeti környezetben megszülethessen a gondolat egy jól meghatározható csoportban: kellene a televízióban felekezeti műsort készíteni. Lássuk meg, alkalmasak-e arra a történelmi egyházak, hogy összefogva erőt képviseljenek, és azt mondják, hogy legyen egy éves műsor. Tévedés ne essék, ők finanszírozzák. Részarányosan. A műsor most már több mint két évtizede megy. A kezdetek kezdetén, szárnybontogató, ifjú riporterként a műsor első alkotói

között lehettem. A családi háttérem alkalmas volt hozzá; felekeztközien éltünk otthon is. Milyen jó volt rádöbenni évekkal később, hogy a Jóisten milyen érdekesen rendezi a sorsokat, az életet. Mire készít fel. Ez az emberben sokáig nem tudatosul, hogy van egy kijelölt út, amit járni kell. Nincs nagyobb áldás, hogy hétről hétre az ember a képernyőn feltehet olyan kérdéseket az arra avatottaknak, ami az Isten ügyét képviseli. Közélíthetünk bármilyen irányból, lehet beszélgetni, csütörtökönként egy kis lelki mannárt adni a televízió nézőinek. Ez egy rendkívüli és feltöltő erőt adó lehetőség, sőt szolgálat.

H. R.: *Hogyan történt a találkozásod a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

V. F.: Az idevezető út is elég hosszú volt, merthogy ehhez először meg kellett érni. A szem- és léleknyitogatóm a szerves műveltség szellemiségében Pap Gábor volt. Kazettás mennyezetű templomok a Tiszaháton, Virág virágossága címmel filmet készíthettem vele, és járhattam egy közös utat végig Técsőtől fel egészen Tákosig. Kutattuk a Tisza menti templomokat,

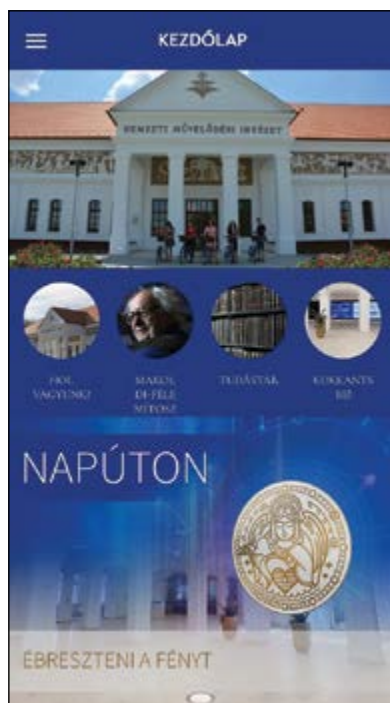
amelyeken keresztül nagyon szépen látszódott, hogyan fejlődött a kazettás mennyezetek világa. A mennyező mesterek, mert így hívták őket, majd' 150 év alatt mit, hogyan és miért mennyezték? Mit próbáltak üzenetként átadni nekünk? És azok az üzenetek visszanyúlnak egészen a Teremtőig. Pontosabban a Megváltóig, Jézus Krisztusig! Érdekes, hogy az ember felnéz, avatatlan szemmel, és jó érzéssel tölti el a látvány: de szép indák, de szép virágok, milyen fontos volt a régi embereknek, hogy a növények ilyen gyönyörű formában, és ezer meg ezer motívumkinccsel jelenjenek meg. Aztán persze ott vannak az állatok, amit már nem nagyon tud az ember hova tenni. Nem érti, miért van három nyuszi egybeforgatva fülüknel fogva? Miért alkotnak egy kört? Miért volt ennyire fontos a nyúl? Hát még a griffmadarat talán mitológiába el tudja helyezni, az oroszlánt is, és még sorolhatnám. Vagy ha Gyügyén jár az ember, akkor biztosan megkérdezi, hogy ugyan miért van abban a kazettában a dinnye meg a szőlő. És akkor persze már elindultunk, hogy nagyon-nagyon messzire nyúlik a történet, egészen a korai kereszténységig. Onnan érkező jelképek, üzenetek azok, amik a kazettás mennyezetben újjáéledtek. Nahát? Innen indult? De akkor, hogy is van ez, akkor mi van az Árpád-kori leletekkel? Hogy is van az, hogy az Etelközből, de még a magyarországi lelőhelyekről és Árpád-kori temetkezési helyekről mellkeresztetek kerülnek elő? Ez azonnali kérdés volt. Mi van akkor itt a kereszténység felvételével? Kik voltak keresztények, kik nem voltak keresztények? Az a fajta jelkép- és jelrendszer, ami egy-egy tarsolylemezen megjelenik, teljesen visszaköszön a kazettás mennyezetekről. Az indák és a szimbólumok nem véletlenül vannak úgy fölrajzolva, ahogyan. No, persze ez számos kérdést felvet azonnal az emberben.

Mag hó alatt – Télutón, Pap Gábor könyvcíméhez hasonlóan ész-

revettem, hogy a lelki havam alatt ott van a mag, ami csírázni kezdett. És akkor innen szépen elindul egy folyamat, és érzünk meg ahhoz a ponthoz, amikor a meghívást kaptam ide a Művelődési Intézetbe. Amikor megérkeztem Lakitelekre, és először Grátz Antival beszélve a vakolathímezési előtt, majd látva, hogy a nagyon kedves barátomnak lánya, Makoldi Gizó dolgozik az édesapja festményeiből összerakott frízeken a homlokzaton, akkor persze az embernek megdobbant a szíve, és akkor már tudtam, hogy abban a pillanatban elköteleződtem. És ez nem munka, ez szolgálat, hogy azt a fajta tudást, amit én kaptam ajándékba – ami azért hozzátesszem, hogy nagyon hiányos –, azt olyan örömmel szeretném továbbadni. Értsétek meg, ezt tudni kell! El kell mondani minél többeknek, hogy aztán tovább lehessen adni!

H. R.: *Említetted az épületet, a Nemzeti Művelődési Intézet székházát. De mi van a falakon túl? Mennyire tudod megítélni az itt folyó szakmai munkát?*

V. F.: Az első, ami eszembe jut, a hálaadás. Hálát adok az Istennek, hogy létezik ez az intézmény, és felvállalja azt, hogy a magyar közművelődést ily módon tudja szervezni, irányítani az egész országban és még országhatáron túl is, sőt a magyar diaszpóráig is elnyúlik. Szükség van a háttértámogatásra. Én hál' Istennek megtehettem azt, illetve hát kegyelem, hogy bejárhattam az egész magyar diaszpórát valamenyny kontinensen. Ezért első kézből tudom, hogy az ott élő magyaroknak mit jelent, hogy van egy kapaszkodó, mit jelent, hogy van egy kéz, aki segíteni, adni akar. Hogy ne vesszen a tudás, a kultúra, hogy a fiatalokban azt a kis magocskát lehessen még élesztgetni. Hogy ők, bár a napjaikat nem magyar nyelven élik, de késztetést érezzenek arra, hogy hétvégeken viszont magyarul éljenek, és ne feledjék, hogy hova nyúlnak vissza az őseik gyö-

A Napúton applikáció kezdőképernyője

A Naputat padlóba sülyesztett
bronz zodiákusok jelzik

kerei. És válhatnak majd egyenként a magyar nemzet és Magyarország nagyköveteivé. Mert ők azok lesznek a világban. És ugyanilyen fontos, hogy Kárpát-medencei programmal átnyúlik a Nemzeti Művelődési Intézet karja, és segítő kezét ad az ott élőknek. És milyen fontos azokban a kicsi falvakban, ahol már sajnos az elnéptelenedés szelét lehet érezni, ott bizony tud valami pluszt adni ez a szervezet. Fel lehet mutatni, és meg lehet mutatni a fiataloknak, hogy ragaszkodni kell a gyökerekhez, ragaszkodni kell a településhez, mert abban számos olyan lehetőség rejlik, amit nem ismer, vagy nem ismer fel, akár munkalehetőség, amiért érdemes ott maradni, és az ottani értékek, éltetni kell és a kincseket begyűjtögetni. Nagyon sok esetben érezzük azt, hogy a 23. óra 59. percében vagyunk egy-egy adatközlő megtalálásánál, azoknak az értékeknek a továbbadásánál, a népi kézművesek és mesterek fortélyainak átörökítésénél. Gondoljunk a hajdúböszörményi csengőkészítőkre. Egykor nemcsak a Kárpát-medencében, hanem Európa-szerte nevesek és híresek voltak. Ma már nincsenek, kihaltak. De jó lenne újraéleszteni! És a Nemzeti Művelődési Intézet tudom, ezt is felvállalja. Úgyhogy azt gondolom, ez egy kincs.

H. R.: *A közelmúltban elkészült a Nemzeti Művelődési Intézet székháza, aminek kialakításában egy speciális területen te is közremű-*

ködtél. Adja magát a kérdés, hogy milyen érzések, milyen gondolatok fogalmazódnak meg benned, amikor belépsz az épületbe?

V. F.: Végtelen büszkeség, hiszen ez az épület minden ízében magyar. És ide megérkezni, ezzel a tudattal, nincs ennél jobb érzés! Nem szeretnék közhelyeket mondani, de ide tényleg hazajön az ember. Egyfajta pátoszos szentély értéke van. Emelkedett lelkülettel nézek rá, akkor emelkedetten viselkedek benne, de otthon is érzem magam, ezért a magaménak is érzem. A székház esetében nincs meg az az érzés, ami nagyon sok új intézményi épület, irodaház esetén érezhető sajnos, *hogy szép, de lélektelen, ahova távolságtartással érkezzen meg az ember.* Nem, ide haza akarsz jönni.

H. R.: *Az aulában egy applikáció fogja majd segíteni az épület bejárást és a szerves magyar műveltség megismerését a NapútON, ami a ti tevékenységetekhez fűződik. Mit kell erről tudni?*

V. F.: Ez az applikáció letölthető és ingyenesen elérhető. Mind az androidos készülékekre a Play Áruházból, mind az Apple termékekre az AppStore-ból. És mit is ad? Tudást a szerves magyar műveltségről és magáról erről az intézetről, az épületről, az épület kincseiről. Mert azért tegyük hozzá, hogy kincsek és rejtett kincsek is vannak, amiért érdemes idejönni. Az élmény nem marad itt, újraélheti mindenki az applikáción keresztül, hogy személyesen neki a Napút és a csillagképek mit üzennek. Itt nem „horoszkopizálásról” van szó. Hanem azt az értéket próbáljuk felmutatni, hogy mit jelentett az őseinknek a szerves magyar műveltség

értelmezésével a csillagképeknek a vizsgálata, értelmezése, és az adott személyre való gyakorlata. Milyen alaptulajdonságokat, üzenetet hordoz magában egy-egy zodiákus. Ha ebben elmélyedünk, akkor meg tudjuk érteni az őseinket, hogy miért úgy cselekedtek bizonyos helyzetekben, miért azt jelenítették meg... Természetesen benne van az a fajta predesztináció, hogy hatni a személyiségre, meghatározza azt. Nagyon fontos – még egyszer mondom –, ez nem horoszkóp, nem asztrologia, hanem szerves magyar csillagkép-értelmezés a Napút. Amit a kazettás mennyezetek egyébként valamennyi templomban ott hordoznak magukban.

H. R.: *Napjainkban egy rohanó és folyamatosan változó világban élünk, alkalmazkodnunk kell mindenhez, így a közművelődésnek, a kultúrának is. Milyen jövőt képzelsz el, mit szeretnél látni a kultúra és a közművelődés területén?*

V. F.: Virágzást vágyom látni. Virágzást, abban az értelemben, hogy meg kell érinteni az emberek lelkét, hogy ne csak a hétköznapi rohanásban és a javak felhalmozásában keressék az öröm forrását. Hanem rejlik abban is az öröm, megnyugvás, amikor valaki megáll egy ilyen gyönyörű festett függöny mellett vagy feltekint az épület homlokzatára, illetve, ha már appot használ, akkor végig megy a Napúton. Öröm lenne számomra, ha sokak lelkében föléledne ez a vágy, hogy megtudják, milyen egyedülálló szellemiséghez, örökséghez tartoznak, milyen municióval rendelkeznek! Mert ez minden magyar embernek a lelkében ott van, csak fel kell ébreszteni azt a magocskát a hó alól.

VOJTKÓ FERENC Kárpátalján, Ungváron született. Ez önmagában azt hozta az életébe, hogy mély ragaszkodás alakult ki a lelkében mindenhez, ami magyar. Magyarul éltek, bár a 1990-es évek után sokszor megvető pillantások társultak ehhez Ungvár utcáin. Ahogy Magyarországra költözésük után arcukba vágta azt is, hogy muszkák. Elmondása szerint ez okozott némi zavart a gyermeki lelkében. „De ma már tudom: mindezek arra edzettek, hogy pontosan tudjam, éljem annak értékét, ami magyar, legyen az kultúra, történelem, irodalom és sokáig lehetne sorolni! Talán ez érzékelteti a legjobban: nekem a Mi Atyánk csak magyarul szól!” – mondta egy interjúban.

Közösségépítés a mozgókép eszközeivel

Interjú Mikulás Ferencsel

A Nemzeti Művelődési Intézet székházában a szerves magyar műveltség szellemiségét többek között az épület kerengőjéből kiinduló Napút is gazdagítja. Ez a valós és virtuális túra tizenkét állatövi jelképből, valamint két kiegészítő csillagképből áll, és az épület földszinti fogadóterének padlójába sülyesztett bronzplakettektől indul. A látogatók a zodiákus jelekhez kapcsolódó háttérinformációkat egy kifejezetten erre a célra fejlesztett applikáción keresztül, a NapútOn nevet viselő applikáción érhetik el. A felületen a témához kapcsolódva, sok egyéb mellett népzenei részletek, népművészeti alkotások, motívumok, szakkönyvek, valamint rajzfilmek is elérhetőek. És nem is akármilyen rajzfilmek! A Kecskemétfilm Kft. Magyar népmeséiből tizennégy alkotás. Erről az együttműködésről, a mozgóképkultúra jövőjéről és még sok egyébről kérdeztük Mikulás Ferencet, a Kecskemétfilm Kft. stúdióvezetőjét.

Hévizi Róbert: *Menjünk kicsit vissza az időben, hogyan került kapcsolatba a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

Mikulás Ferenc: Az egy hosszabb történet, körülbelül nyolc évvel ezelőtt keresett meg Závogyán Magdolna főigazgató a munkatársaival, hogy a Nemzeti Művelődési Intézetnek szüksége lenne egy emblémára. Akkor ezzel megbíztam egy kollégát, hogy próbáljon meg terveket készíteni. Különböző változatok voltak, de volt egy, amit szinte azonnal kiválasztottak, a Nemzeti Művelődési Intézet a mai napig ezt az emblémát használja. A második találkozásunk apropója már az új székház épülete volt, mert azzal kerestek meg, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet a tizenkét zodiákussal, csillagjeggyel összefüggésbe hozható magyar népmesét szeretne megvásárolni, hogy a székházban azokat vetítsék. Így a látogatók megismerhetnék az összefüggést a zodiákusok és a magyar népmesék között.

Ezek a népmesék – 100 népmese készült – a történelmi Magyarország területéről lettek összegyűjtve. Annak idején megkerestem a Magyar Tudományos Akadémia néprajzkutató csoportját, hogy az eredeti gyűjtéseket használhasuk fel. Az igazság az, hogy az írók által feldolgozott népmesék helyett

alkalmasabbnak találtam ezeket a meséket, és arra gondoltam, hogy a magyar nyelv archaikus szépségét is jobban meg lehetne őrizni. Ehhez nagyon jó kapcsolat volt Jankovics Marcell, aki a filmek első rendezője lett, a képi világ kialakításában Malonyai Dezső munkásságát használta fel.

Malonyai Dezsőt valószínűleg kevesebben ismerik. Ő francia és művészettörténet szakon végzett, és annak idején, amikor már egyetemi tanár volt, a diákjaival összegyűjtötték öt kötetben a történelmi Magyarország néprajzi tárgyi emlékeit. A Magyar népmese sorozatban a történelmi Magyarország területéről gyűjtött mesék grafikai

Mikulás Ferenc a 2019-es Kecskeméti Animációs Filmfesztivál megnyitóján
(Fotó: Horváth Péter/baon.hu)

megjelenítése kapcsolódik ahhoz a néprajzi anyaghoz, amit Malonyai Dezső és a munkatársai foglaltak össze. Malonyai különben később Munkácsy személyi titkára is volt. Mivel a Művelődési Intézet nemcsak a jelenlegi Magyarország területén élő honfitársainkban, hanem a történelmi Magyarországon is gondolkodik, és igen fontosnak tartja a határainkon kívül élő magyarok nemzeti identitásának megőrzését, ezért úgy gondolom, hogy a Magyar népmesék sorozat 12 epizódjának vetítésével ehhez a munkához mi is hozzájárultunk, és ezt az ügyet tudjuk szolgálni.

H. R.: *Milyen szempontok szerint került kiválasztásra ez a száz népmese?*

M. F.: Említettem, hogy az egész történelmi Magyarország területéről szeretnénk volna meséket megfilmesíteni, és azt is figyelembe vettük, hogy a népmeséknek különböző típusai vannak, így azt akartuk, hogy ezek a különböző típusú népmesék feldolgozásra kerüljenek. A magyar nyelv archaikus szépségét Szabó Gyula és a többi színész, népmesemondó is erősítette, akikkel a száz magyar népmese megfilmesítésében dolgoztunk. Ha ehhez hozzáteszük a

Kaláka együttes népzenei motívumait, akkor azt gondolom, nagyon sok értéket sikerült megőriznünk és korszerű eszközökkel továbbadnunk, nemcsak Magyarországon, hanem hál' Istennek külföldön is.

Mindezt azért mondom, mert feltettük a világhálóra – először magyar nyelven – a 100 magyar népmesét, és kiderült, hogy több tízmillió nézője van az epizódoknak. Ezután elhatároztam, hogy megcsináljuk az angol szinkront is. Érdekes volt az angol szinkron elkészítése is, mert amikor közvetlenül beszéltem az angol anyanyelvű színésszel, akkor teljesen olyan volt a hangja, mint Szabó Gyulának, de a hangstúdióban, amikor szerepelni kezdett, megváltozott a hangja, ahogyan angolul fölolvasta a mesét. Megpróbálkoztam azzal, hogy kihívtam a stúdióból, hogy másképpen kellene mondani a meséket. Nem sikerült a hangján változtatni szerephelyzetben. De a lényeg az, hogy kapunk visszajelzéseket angol nyelven is, hogy nagyon tetszik a nézőknek az angol szinkron. Tehát mégis csak sikerült jó színészt választani. Érdekes, hogy az Egyesült Államok után Távol-Keleten is nagyon népszerűek a magyar népmesék: Indiában, Fülöp-szigeteken

többek között nagyon sok nézője van. Ami külön ajándék, a filmekhez fűzött vélemények: több ezer komment érkezik angol nyelven a világ minden tájáról a mesékkel kapcsolatban. Megemlítik sokan, hogy nem tudják abbahagyni a sorozatok nézését, teljesen megszállottak lesznek, vannak, akik végignézik a 100 magyar népmesét zsinórban, több napon keresztül. Sokan írják, hogy náluk is vannak hasonló történetek, ami bizonyítja, hogy a népmesekincs egy archaikus kulturális kincs, aminek a különböző változatai megtalálhatók Távol-Keleten ugyanúgy, ahogyan Európa több országában is. Zárójelben mondom, hogy nagyon érdekes élményem volt, amikor egyik alkalommal a kecskeméti animációs filmfesztiválon a népmesével kapcsolatos konferenciát tartottunk, különböző országok népmeséiből készült rajzfilm-összeállításokat hívtam meg. A mongol televíziótól kaptunk két olyan mesét, ami egy az egyben magyar népmese is lehetett volna. Tehát aláhúzza és megerősíti azt, amit az előbb említettem. Olyan vélemények is érkeznek természetesen a kint élő magyaroktól, vagy azok lezármazottaitól, hogy nagyon örülnek annak, hogy találkozhatnak a magyar kultúrához kapcsolódó értékekkel, nagyon büszkék gyökereikre, és örülnek, hogy láthatják ezeket a filmeket.

Aztán vannak olyan viccesnek szánt észrevételek, hogy mennyire furcsák ezek a magyarok, hogy a férfiak is bő nadrágban jártak annak idején, vagy ha szeretne férjhez menni egy lány, akkor menjen be egy sűrű, sötét erdőbe, és kezdjen el sírni addig, amíg nem jön egy királyfi, aki aztán megmenti és elveszi feleségül. Ehhez hasonló nagyon kedves megjegyzésekkel halmoznak el bennünket. Kínában még nem tudják nézni, értelmezni ezeket a történeteket. Úgyhogy most dolgozom azon, hogy az an-

gol nyelv mellett kínaiul is megjelenjenek. Ebben az esetben pedig nemcsak egyszerűen feliratozni kell, hanem kínai nyelven el is kell mondani, mert a kisgyerekek még nem tudnak olvasni. Feliratozni meg azért kell, mert nagyon sok nyelvjárás van Kínában, ezért a hivatalos mandarin nyelvet kell használni, hogy a többség számára érthetőek, élvezhetőek legyenek a magyar népmesék.

H. R.: *A zodiákusokhoz kapcsolódó népmesék mi alapján lettek kiválasztva?*

M. F.: Van néhány tudós magyar ember – Pap Gábor, Jankovics Marcell, Grandpierre Attila – többek között, akik évek óta foglalkoznak ezzel a témával. Itt hagyatkoztam az ő kutatásaikra, illetve a Művelődési Intézet által kialakított sorrendiségben a Pap Gábor által kiválasztott filmek kerülnek levetítésre.

H. R.: *Egyébként milyen kapcsolata volt korábban a kultúrával? Mi az első kulturális élménye?*

M. F.: Én a kultúrát sokkal tágabb értelemben használom azt hiszem, mint nagyon sokan. Olyan településen nőttem fel, ahol valamikor a paraszti kultúra – a szó legnemesebb értelmében – virágzott. Ezalatt azt értem, hogy ezek a paraszt emberek, jóllehet nem voltak iskolázottak, de intelligensen éltek meg a mindennapjaikat, szervezték az életüket. Engem – zárójelben mondom – nagyon zavar az, hogy a napjainkban is nagyon sokszor összekeverik az iskolázottságot és az intelligenciát. Fiatal koromban nagyon sok intelligens parasztemberrel találkoztam, akik már '45 előtt is a legkorszerűbb szakmai folyóiratok szerint művelték a földjeiket és a gazdaságot. Ezen kívül pedig – Dunapatajról van szó, egy 7000 fős településről – volt olvasókör, 48-as kör, volt úri kaszinó, kettő is, olvasóegyletek is voltak, és az egyházak civil élete gyakorlatilag a különböző felekezetek találkozási pontja volt. Befogadó településként a ka-

tolikusoknak, evangélikusoknak, reformátusoknak és a zsidóknak is megvolt a saját templomuk. Ezek a parasztemberek törekedtek arra, hogy megtartsák a szokásaikat. Kiemelném a különböző vallási ünnepek szertartásait, és ezek mellett az egyéb népszokásokat is. Mivel 1940-ben születtem, így a második világháborút is, és mindazt, ami később az '50-es években Dunapatajon történt, átéltem. Ezek az emberek megőrizték a méltóságukat, és hiába várta el az akkori párt által meghatározott vezetőtestület az előírt viselkedési formákat, a faluban a hagyományok alapján alakult ki, hogy kinek van tekintélye.

A civil élet az egypártrendszer idején az egyletek megszüntetésével visszaszorult, az egyházon belül működött. Én református vagyok, a felekezetünkben is megvoltak ezek a civil kezdeményezések.

Első emlékeim között van a látvány, ahogyan menekültek az emberek Dunántúlra a front előtt, aztán vonultak az oroszok teherautókkal, utána vonultak a repülőgépek. Tele volt az égbolt Budapest felé tartó amerikai repülőgépekkel. A későbbiek folyamán a szüreti mulatságok, esküvők vonulásai maradtak meg. De ami igazán megragadott abban az időben, az a temetések menetei voltak. Annak idején még háznál ravatalozták fel az elhunytat, több napon keresztül búcsúztatták otthon, és temetésen a háztól vonult a gyászmenet a temetőbe. Ment a gyászmenet, és ennek is megvolt, ha úgy tetszik, a koreográfiája, a szertartása, hogy kik és milyen formában követhetik az elhunytat. De ugyanúgy léteztek a templomból kijövő emberek csoportosulásainak szabályai is, ahogyan különböző csoportokba verődve beszélgettek. A templomban is megvolt az ülésrend, hogy hova ülhettek a hajadonok, hova ültek a legények, a házaspárok. Tehát ezek tájékozódási pontok volt az ember életében, gyerekkorában.

És ez fontos volt. Ugyanakkor az én családom inkább polgári család volt. Apám korán meghalt, anyám a nagyapám házába költözött, a rokonságban polgári foglalkozást folytatók voltak javarészt (postás, vasutas, finánc), és tulajdonképpen így mi egy kicsit kilógtunk a sorból, öltözékben meg viselkedésben. Ennek ellenére lehetőségem volt arra, hogy teljes mértékben megismerjem azt az életformát, amit az előbb elmeséltem. Dolgoztam földeken, őriztem a teheneket, dolgoztam cséplőgépnél, őriztem a gyümölcsöst a Dunaháton, részt vettem Ordason egy hajóállomás építésén, útpítésen voltam köves segédmunkás. Benne voltam a falu szerves életében. Nagyon nagy élmény volt, és nagyon örülök, hogy mindezt megélhettem, mert későbbiekben ez nagyban meghatározta az értékrendemet.

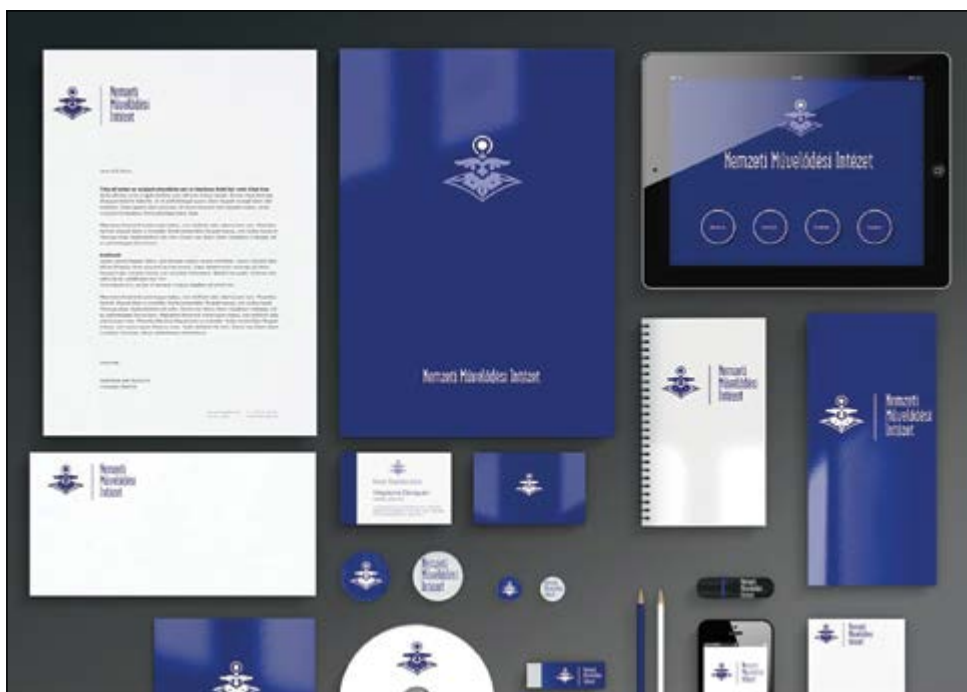
Nem véletlen, hogy a Magyar népmesék sorozat mellett olyan filmeket, filmsorozatot készítet-

A Magyar népmesék sorozat egyik epizódját nézik a gyerekek a ledfalon a Nemzeti Művelődési Intézet székházában

tünk, mint például a Mondák a magyar történelemből. Ez is az én ötletem volt, és felkértem Jankovics Marcellt, hogy legyen a rendezője. Amikor a Magyar népmesék sorozathoz válogattam a meséket, akkor talákoztam több olyan történettel, amik Mátyás királyról szóltak, és ez adta az ötletet ahhoz, hogy javasoljam a Magyar Televíziónak, készítsünk Mátyás királyról szóló mesékből is rajzfilmsorozatot. Elfogadták ezt a javaslatomat is. Aztán az ezredforduló környékén javasoltam a kollégáknak, hogy idézzük fel, mi történt Magyarországon 100 évvel ezelőtt. Gyerekkoromban a Tolnai Világlapja bekötött számai otthon megvoltak. Ez egy családi hetilap volt, 1900-as évek elején indították, és az első világháború előtt is, meg az első világháború alatt is megjelentek számok. Akkor még nem is első világháborúnak, hanem nagy háborúnak nevezték az első világháborút. Emlékeztem arra a látott cikkek alapján, hogy mennyire pezsgő szellemi élet volt az előző századfordulón, tehát az 1800-as évek végén, az 1900-as évek elején. És ebből az ötletből készült egy 26 epizódból álló sorozat, 100 éve történt címmel. Szoboszlai Péter rendező tematikusan dolgozta fel a korszak újságcikkeit: sorba vette a politikát, a honvédelmet, az oktatást, egészségügyet, szórakoztatást, tehát az élet minden területébe nyújtott bepillantást.

Most készítjük a Toldi sorozatot. Az Arany János Emlékbizottság Áder János köztársasági elnök úr vezetésével kezdeményezte egy rajzfilmsorozat megrendelését Arany János Toldi című elbeszélő költeményéből. A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alaptól pályázat útján mi nyertük el a megbízást, és most ezen dolgozunk. Az idei év végére kell befejeznünk, és már tervezzük azt is, hogy a sorozatnak egy egész estés moziváltozata is elkészüljön. Ezen kívül pedig most kezdtünk hozzá

Részlet a Nemzeti Művelődési Intézet 2013-as arculati kézikönyvéből

az Árpád-házi szentek életének a bemutatásához. Egyelőre három film van előkészítés alatt: Szent István, Szent László és Szent Margit életét feldolgozó epizódok – ezekre kaptunk támogatást. De már készítettünk filmet a regöletről, megfilmesítettük Arany János Rege a csodaszarvasról balladáját. Több művet adaptáltunk filmre a magyar irodalomból, amit úgy gondoltam, hogy fontos megörökíteni és továbbadni a következő generációnak, nemzedéknek.

H. R.: *Ezeknek a filmeknek, filmsorozatoknak a szellemisége egybevág a Nemzeti Művelődési Intézet szellemiségével. Mit tud a Művelődési Intézet munkájáról?*

M. E.: Szégyellem bevallani, nem eleget. Tudom, hogy gyakorlatilag a fővároson kívül az ország különböző településeinek közművelődési életében nyújtanak szolgáltatásokat, elsősorban, gondolom a művelődési központoknak, a helyi művelődési házaknak, vagy adott esetben a könyvtáraknak. Megteremtik azokat a megjelenési formákat, amelyek segítik a vidéki kulturális hagyományok megőrzését, művelését. Azt tapasztal-

tam, hogy a városi művelődési lehetőségek és a falusi művelődési lehetőségek között nagy a különbség. Ezen a saját eszközeimmel és lehetőségeimmel én is próbáltam egy kicsit változtatni. Amikor az első Kecskeméti Animációs Filmfesztivál befejeződött, a környező településekre is elvittük a díjnyertes filmeket, és azt tapasztaltam, hogy szeretettel és érdeklődéssel fordultak ezek iránt a filmek iránt. A későbbiek folyamán pedig már a versenyprogramot 12 Kecskemét környéki településre vittük el, ahol szavazhattak is a nézők.

Ekkor tapasztaltam, sőt, korábban a sajtóból is értesültem arról, hogy gyakorlatilag a kistelepüléseken, a kisvárosokban és a falvakban megszűntek a mozik. Ami nagyon nagy baj, mert annak idején egy falusi filmszínház nemcsak egyszerűen filmet vetített, hanem ez egyben társasági esemény is volt. Elmentek a fiatalok, és nagyon sokszor a randevű első színhelye volt a mozi. Tehát közösséget is formáltak. Javasoltam az Informatikai és Könyvtári Szövetségnek, hogy próbáljunk tenni valamit annak érdekében, hogy újból visszajuthasson a mozgókép-

kultúra a kistelepülésekre. Ma már 500 könyvtárhozi működik a legkorszerűbb eszközökkel felszerelve. Lehet játékfilmeket, animációs filmeket és dokumentumfilmeket is nézni közösségi vetítéseken.

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség segítségével vetítjük a Cigánymesék sorozatot, ehhez készülnek foglalkoztató füzetek is. Tehát sokszor közönségtalálkozó keretében nézik meg a filmeket, az alkotók jelen vannak, és a foglalkoztató füzetek segítségével a gyerekek feldolgozzák a látottakat. A Cigánymesék sorozattal az volt a célunk, hogy a cigányok is és a többségi társadalom is megismerkedhessen a cigány kultúrával. Tizenhárom film már elkészült, most újabb tizenhárom epizód finanszírozását próbálom megteremteni.

Ugyan nem ismerem mélyrehatóan a Nemzeti Művelődési Intézet munkáját, de azt tudom, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel hasonló ügyek mentén segítjük a társadalmat és a kultúrához való hozzáférést.

H. R.: *Beszélgetésünk elején szó volt a Nemzeti Művelődési Intézet emblémájáról. Ennek kialakításáról hallhatunk egy kicsit többet?*

M. F.: A Magyar népmesék sorozat nemcsak mint film érdekes, hanem ha úgy tetszik, az egész országot kicsit áthatja a szellemisége. Gondolok arra, hogy például a futball Európa Bajnokságon, amikor a magyarok legyőzték a belgákat Párizsban, akkor több ezer magyar néző énekelte, dúdolta a magyar népmese sorozat szignálját a lelátóról. Kecskeméten a megyei kórház gyermek és csecsemő osztályán 700 négyzetméteren a Magyar népmesék és a Vízipók-csodapók sorozat képei díszítik a falakat. Próbáltunk egy olyan közeget teremteni ott a gyerekek számára, ami oldja azt a feszültséget, amit a kórházban eltöltött idő jelent. Annyira jól sikerült, hogy a kórházigazgató elmondása szerint

az ambuláns részről, ahol szintén vannak képek, a gyerekek sokszor nem akarnak hazamenni, tovább is szeretnék nézni a képeket. Egy kecskeméti grafikus hölgyet kértem meg többek között arra, hogy segítsen ezeknek az anyagoknak az elkészítésében, mert itt nem csak arról volt szó, hogy a filmkockák-ból egy az egyben kiprinteltük a képeket, majd ezek kerültek felragasztásra a falra. A figurákkal jeleneteket kellett szerkeszteni, kompozíciókba kellett helyezni az adott felületnek megfelelően. Ezek olyan tapétán kerültek kinyomtatásra és felragasztásra a kórtermekben és a folyosókon, amelyeknek a felülete tisztántartható, lemosható.

A Nemzeti Művelődési Intézet logójának a megalkotására azokat kértem fel, akik a fenti projektben alkotótársak voltak: Boros Anikót és Zsoldos Csabát. A logóban is felfedezhető a népi motívum. Szintén Boros Anikó működött közre a székház zodiákusainak megtervezésében is.

H. R.: *Milyennek képzeled el a magyar kultúra, a közművelődés jövőjét? Ahogy említette, sokat tesz érte, sok kapcsolódási pont van. Hogyan szeretné ezt a területet látni a jövőben?*

M. F.: Elég szomorú vagyok, ha erről beszélek. Említettem a mozgóképkultúra helyzetének a megváltozását. Azzal párhuzamosan, hogy megszűntek vagy átalakultak

a kisvárosokban és a kistelepüléseken a filmszínházak, amerikai nagy filmforgalmazók jelentek meg Magyarországon, és a magyarországi mozik nagy százaléka az amerikai filmforgalmazók kezébe került. Nem érdekük az, hogy magyar filmeket vetítsenek, természetesen az amerikai sikerfilmek jegybevétele jóval magasabb a magyar filmekénél. Ezzel párhuzamosan kialakult egy filmklub jellegű hálózat is, akik sokszor sokkal szerényebb körülmények között tudják a filmeket vetíteni. Tagja vagyok a Nemzeti Kulturális Alap filmes bizottságának, tapasztalom, hogy nagyon sok esetben segíteni kell ezeket a művészmozikokat. Most például a koronavírus időszakában azt, hogy egyáltalán fennmaradjanak. Az art mozik nézőszámai nem tudják elérni azt a nézőszámot, amit az amerikai forgalmazók által üzemeltetett mozikban el lehet érni.

De ugyanezt el tudom mondani más kulturális területre vonatkozóan is. A kapitalista, piacalapú szemlélet megjelenésével a kultúrában eltűntek jó, rendszerváltás előtti kezdeményezések is. Talán a későbbiek folyamán vissza kellene térni azokra a működő gyakorlatokra, amelyek hasznosak voltak a korábbi rendszerben. Nem kell szégyellni ezt, nem kell kiönteni a mosdóvízzel a gyereket is. Mindenféleképpen nagyon sok tenni való van még ezzel kapcsolatban.

MIKULÁS FERENC 1971. február 15-től a Kecskeméti Rajzfilmstúdió vezetője, több film és filmsorozat producere (többek között a 100 epizódból álló Magyar népmesék sorozat, a Mondák a magyar történelemből, Vízipók-Csodapók, Mesék Mátyás királyról stb.). 1993-tól a Kecskeméti Animációs Filmfesztivál igazgatója. 1996-ban a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki. 2004-ben az Olasz Filmművész Szövetség díját kapta a magyar és nemzetközi animációs kultúra érdekében végzett három évtizedes tevékenységéért. 2008-ban Balázs Béla-díjat kapott. Ugyanebben az évben elnyerte a Bács-Kiskun Megyei Prima Díjat. 2011 novemberében vehette át a köztársasági elnök által alapított Magyar Köztársaság Érdemérmé kitüntetését kiemelkedő alkotói tevékenységéért. 2011 decemberében vehette át Mikulás Ferenc és a Kecskeméti Rajzfilmstúdió a Magyar Tudományos Akadémián a Magyar Örökség-díjat. 2015-ben Kecskemét díszpolgárává választották. 2016-ban Raoul Wallenberg-díjat vett át a budapesti Holokauszt Emlékközpontban a Cigánymesék című animációs filmsorozat elindításáért. Szintén 2016-ban Prima Primissima Díjjal ismerték el munkáját népművészet és közművelődés kategóriában. Jelenleg a Kecskemétfilm Kft. ügyvezető igazgatója, az itt készülő filmek producere, és a Kecskeméti Animációs Filmfesztivál igazgatója, a Magyar Producerek Szövetsége elnökségének tagja.

A tüzet parazsanként kell továbbadnunk!

Beszélgetés Boros Anikó grafikusművésszel

Hévizi Róbert: *Számos kulturális projektben vállalt szerepet az elmúlt években, örömeinkre igent mondott a Nemzeti Művelődési Intézet székházához kapcsolódó grafikai tervező munkára is. Magánemberként milyen szerepet tölt be az életében a kultúra? Honnan jön az elköteleződés?*

Boros Anikó: A kultúra tág fogalom, ha visszamegyek az időben, akkor a családomon keresztül kaptam az első impulzusokat. Pedagógus családba születtem, és nagyon sokat jártunk már gyermekkoromban múzeumokba, színházba, de a közvetlen találkozás a művelődési házon keresztül volt, ahova már óvodás koromban beirattak a rajzsakkörbe. A nagypapám nyugdíjasként egy művelődési házban dolgozott, a bélyegyűjtő szakkört vezette. Mi otthon erről beszélgettünk. Nyilván mindennek a valódi értelme akkor még számomra nem volt így kikristályosodva, de éreztem, van egy hely, ahova el lehet járni, és ott jó dolgok történnek. A papa minden héten ment, otthon pedig együtt a bélyegeket szedegettük le a borítékokról. Ez egy nagyon mesebeli és színes világ volt számomra. Aztán később,

nyilván, ahogy cseperedtem, több olyan szakkör volt, vagy olyan tevékenység, amit a helyi művházban lehetett végezni. Honismereti szakkör a múzeumban, vagy éppen színjátszókörbe jártunk. Később pedig, már húszéves korom körül elkezdett érdekelni a népművészet, azon belül is a szellemiség mellett annak gyakorlati része. Egy budapesti művelődési házban volt egy kétéves program, ott szironyozni, kosarat fenni is megtanultunk. Az évek során lépésről lépésre mindig az adott korszaknak megfelelően találkoztam a közművelődés kulturális lehetőségeivel, amellet pedig otthon sok könyvünk volt, sokat olvastunk, ez az önművelődés terépe volt.

H. R.: *És mindezek mellett jött a művészet is. Mi adta az ihletet, hogy képzőművész, grafikusművész legyen?*

B. A.: Azt hiszem, egész életemben érdekelt a vizualitás, ez volt, ami elvárásolt. Mint ahogy mondtam, már óvodában rajzsakkörbe jártam, biztos voltam benne, hogy rajzzal szeretnék foglalkozni. Ilyen irányban is tanultam tovább, és minden ismeret a későbbiekben, vagy tájékozódás, az mind

eköré csoportosult, és egy idő után szinergiába kezdett összeállni. De olyan érdekes módon, hogy később már felnőttként, mikor az asztrofófiával vagy akár a Pap Gábor-féle Csontváry-megközelítéssel találkoztam, az is mind egy-egy új ablakot nyitott ki számomra, hogy milyen más színes megközelítései is vannak a kultúrának, a művészetnek.

H. R.: *A közművelődés érezhető hatással volt a pályájára, de mikor és milyen módon találkozott a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

B. A.: Néhány évvel ezelőtt egy munka kapcsán találkoztunk, talán 2013-2014 körül, amikor a Nemzeti Művelődési Intézet megkereste

a Kecskeméti Rajzfilmstúdiót, Mikulás Ferencet, akivel akkor már jó pár projektben együtt dolgoztunk, hogy az ő általuk végzett munka szellemisége, az nagyon szépen illeszkedhet a Nemzeti Művelődési Intézet elképzeléseihez, a tervezett új arculathoz. Így az arculattervezés kapcsán kerültünk az intézet látóterébe, és alkotótársammal, Zsoldos Csabával és Mikulás Ferencel elkezdődött egy szellemi munka, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet megújuló stratégiai elképzeléseit vizuálisan hogyan tudnánk úgy megjeleníteni, hogy az szerethető legyen, felvállalható legyen, és egy olyan egységélményt tudjon kínálni, ami a külső szereplők szemében is egy szerethető márka, egy szerethető embléma.

H. R.: *Elkészült a logó. Mit ábrázol?*

B. A.: Ez egy szakmailag érdekes embléma-megközelítés. Van statikus, mobil emblémák, ez az embléma, egy kicsit mi úgy mondjuk, egy optikai kétrétegű embléma. Hogy ez mit jelent? Van jobb és bal agyféltekés gondolkodás. Ki-ki, aki ránéz, mást lát, van, aki egy táncoló lányt lát benne, van egy ilyen léptéke. De van egy olyan léptéke is, amikor az információ „feldolgozódik”, hogy mivel foglalkozik az intézet, mi a küldetése, egy egész más rétegét képes megmutatni, mégpedig a lánynak a szoknyája az maga az anyaföld, a teste maga a madár, a közvetítő, és a fejrész pedig a Nap. És ezek a

Boros Anikó és Zsoldos Csaba bemutatják a kreatív stáb értekezletén a NapútOn projekt védjegyét 2020 nyarán

madarak, ezek a tejúti közvetítő madarak, melyből több is van, szerepét tekintve azt jelképezi, hogy az értéket hordozza, az értéket és a tudást viszi a Napba, és hozza le a Napból a Földre. Tehát közvetít a kis egység, az emberek között, az egészen nagy kozmikus távlatokig. Ezt szerettük volna megmutatni, hogy itt egy értékőrző munka folyik, amely gondos, és benne van az egyén is, aki pedig fontos. Megjelenik a tánc, ami pedig egy nagyon emberi, és nagyon szenvedélyes tevékenység, akár egy fakanál bábót is el tudunk képzelni, ahogy pörgetjük, és megjelenik ez a fajta mozdulat, ez a figura előttünk.

H. R.: *Ahhoz, hogy ez a munka elkészüljön, mélyebben meg kellett ismerni az intézet munkáját, céljait. Hogyan itéli meg ennyi idő távlatából a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységét?*

B. A.: Az évek során egyre jobban ráláttunk, mára nagyon összetettnek érzem, és egészen új aspektusai derültek ki a számunkra, amelyekre elsősorban nem is gondoltunk. Nyilván elképzelni az ember, hogy egy ilyen országos intézmény,

amely 19 megyei irodát koordinál, segíti őket tanfolyamokkal, átadja a szakmai tudását, de emellett egy hiánypótló küldetéstudatot is láttunk. Ami most valami megújulásra készül, valami nagy dologra, ami a szakma szellemiségét is befolyásolhatja. Gondolok itt arra, hogy nagyon analitikus munkába kezdett, a múltban gyökeredző ismeretek, tudások megőrzésére, visszatartására, amelyeket át kell örökíteni az új nemzedék számára is, és ennek érdekében minden téren nagyon akkurátus munkát végeznek.

Nemrég talákoztunk a legújabb kiadványukkal, ami a reformkortól mutatja be a különböző egyesületek, körök életét 1945-ig Magyarországon. A háromkötetes könyv óriási anyaggyűjtés és rendszerezés eredménye, ennek köszönhetően kutathatóvá vált, hogy bizonyos településeken hogyan éltek az emberek, milyen közösségeket hoztak létre. Többek között a nagyszüleim is egy ilyen színjátszó együletben találkoztak. Ezért személy szerint is izgalmas felismerés volt számomra, hogy milyen fontos közössége-

A Nemzeti Művelődési Intézet 2013-ban tervezett optikai kétrétegű emblémája

A NapútOn projekt elfogadott védjegye

remtő erőt képviseltek ezek az egyletek. Ilyen és hasonló információk mind a múlt homályába vesznének, ha nem lenne értékörzés. Nekem ez olyan, mint amikor régen a paraszat nem hagyta kihunyni, vittek magukkal a tűz magját, ami újra nagy tüzeket gyújthatott, ilyen munkát végez a Nemzeti Művelődési Intézet, és ezt a munkát nemcsak országos, hanem Kárpát-medence szinten is folytatja. Számomra úgy tűnik, hogy egyre inkább az a célja, hogy teljesen elérhetővé és nyitottá is tegye mindenki számára a szolgáltatásait.

H. R.: *Beszélt az elhalványuló tudásról, valamikor a szerves magyar műveltség a magyar emberek mindennapjaiban is megtalálható volt. Most itt a székház épületében találkozhatunk ezzel a szellemiséggel? Milyen feladataik voltak a szellemiség vizuális megjelenítésében?*

B. A.: Nagyon izgalmas, összetett és tanulságos munka van

mögöttünk. Már 2019-ben elkezdődött egy szellemi workgroup jellegű együttműködő munka, több megyéből jöttek kollégák, az intézet szakértői, támogatói, tanácsadói, adott témákban nagyon járatos emberek, és felmerült a kérdés, hogy mi lehetne az a szellemi know how, ismeretátadás, ami kézzel foghatóvá, tapinthatóvá tehető az új épülettel kapcsolatban.

Ez az épület olyan jegyeket, szimbólumokat visel, amelyek lehetőséget teremtenek arra, hogy egy látogató, hogyha körbejárja az épületet, akkor a lelkében, a tudatalattijában valami megmozduljon, valami olyan ismeret, ami rendkívül ismerős, otthonos, de mégsem volt soha kimondva. Aminek addig nem látta az összefüggéseit. Most elindulhat egy felismerés, egy olyan „beavatódás”, amely arra ösztönözheti a látogatót, hogy elkezdje öntevékenyen megismerni, boncolgatni a szálakat, amelyeket a szerves magyar műveltséggel

kapcsolatban a házban talál. Erre nagyon sok lehetőség is lesz, hogy minél mélyebben, minél szerteágazóbban tájékozódjon.

Hogy mi volt az a munka, amit vállaltunk a szerves magyar műveltség átadásán belül? A Napút megmutatása. A Napútnak oly módon való megmutatása, hogy érzékeljük, hogy az egykori emberek élete mennyire a nap látszólagos járásától függött, a földi létbe irányítja az életünket, mint teremtő princípium, mint az életnek az energiát adó alapja. Csillagképi szempontból, állatövi szempontból is jelen van életünkben, az ősmítoszainkon keresztül, amit eleink ugye még tökéletesen ismertek. A magyar ember mindig is nagyon az időben élt, pontos helye, ideje volt a dolgoknak. Együttműködött a Nappal, amely az évkörön vissza-visszatérően évről évre járja látszólagos útját. Képes volt mindig a megfelelő időpontban tenni, amit kell, például vetni, aratni, ünnepegni. Nem is gondolkozunk el azon, hogy a hétköznapjainkban oly egyszerű dolgok, mint például amikor a madarak visszatérnek és elkezdenek fészket rakni, elkezdenek udvarolni, hogy az mind szimbólum, és teljesen „lefordítódik” az életünkre. A tavasz, a szerelem évszaka, a párkapcsolatok újra meg tudnak újulni, az ünnepek, a virágba borulás, az illatok, a madárdal, tehát ennek az egésznek végtelen természetes folyama van az évkörön keresztül, amit sokan elveszítettünk, és talán így vissza tudunk kanyarodni rá. Ha valaki nyitott szívvel bejárja az épületet, ez az élmény újra és újra megérinti, és lassan úgy kezd el élni, hogy figyel majd arra, hogy hogyan éli a napjait, hogyan működik együtt a Nappal, a Holddal, a fényvel.

H. R.: *A Napúthoz új marketing felületekre, termékekre is szükség van. Önök egy egységes dizájn javaslatával éltek. Miért van erre szükség?*

B. A.: Fontos, hogy ezek az ismeretek eljussanak az emberekhez – különösen fontos, hogy a fiatal korosztályhoz is –, és ehhez egy nagyon szervezett és koncentrált tudásátadásra van szükség: kedvet kell teremteni. Olyan új módszerek, új eszközök vannak, amelyek 10-20 évvel ezelőtt nem álltak rendelkezésre. A Napúthoz kapcsolódva megjelenik egy új applikáció, mivel a fiatalok mobiltelefonnal élnek, azt akartuk, hogy legyen lehetőségük bármikor, akár itt, akár otthon felidézni a látottakat, s elmélyülni egy-egy témában. Értékes és izgalmas témaköröket találnak a felhasználók, a design ezt erősíti vizuálisan. Fontos feladat a fiatalok megszólítása, pont olyan, mint maga a közművelődés, közösségekben vagyunk, szájról szájra száll az információ. Az intézet most erre egy korszerű megoldást választott.

H. R.: *Bár sokszor megfordult az épületben, mégis, miután elkészült, milyen érzés bejönni, milyen*

gondolatok fogalmazódnak meg önben?

B. A.: A legelső találkozás is nagyon meghatározó volt, akkor már álltak a falak, irdatlan mennyiségű dolgos kéz, ahol érte, tette a dolgát az épületen belül. És hónapról hónapra egyszerűen kinyílt, mint egy virág. Most is, ahogy megérkeztem, csak azt láttam, hogy itt még a rózsák is szebben nyílnak, gyönyörű lett a rózsakert is. Az egész épület letisztultsága, arányai, stílusa maximálisan illeszkedik a szervezet szellemiségéhez. Egy kicsit olyan, mint egy elvonuló hely. Úgy gondolom, az intézet el fogja érni, hogy aki egyszer itt volt, úgy érezze, hogy vissza kell jönnie a családjával egy nyugodt pillanatban, hogy mint egy kápolnába leüljön, és beszívja a hely atmoszférája, aztán barangolhat az applikáció tartalmi között, a látottakat szépen le lehet így ülepíteni, hogy egy másik szemszögből lássuk a világot. Lehet, egy alkalom alatt ezt nem is lehet befogadni.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet projektjeihez kapcsolódva sok munkájuk van. Marad még idejük más feladatokra is?*

B. A.: Az intézetben azért zömmel a vizualitáshoz, a dizájnhoz kötődő feladatok azok, amelyeket mi végeztünk. Mindennek megvolt a saját tudora, a saját embere, nagyon sok értékes emberrel ismerkedtünk itt meg. Ami az egyik legszebb feladat volt, az az intézet fogadóterében a padlózatba elhelyezett, bronzból kivitelezett állatövnek, zodiákusnak nevezett teljesen egyedi grafikai világú zodiákus megjelenés volt, amin keresztül nem a szokásos magazinokban megismerhető zodiákusokkal találkozunk, aki eljön, hanem a Napúthoz, az Évkörhöz kapcsolódóan egyfajta energiaáramlást, a fény útjának a valódi működéséhez talál segédletet. Nyilván, az itteni kollégák segítő tájékoztatása mellett új információkhoz vagy esetleg már régről ismert, de felelevenített információkhoz juthat a betérő. Az informá-

Marketing ajándékok is készülnek a Napúthoz

ciók a lelkünkben nyernek tanúbizonyságot, amit érzünk ugyan, de soha nincs annyi idő, hogy ezzel kicsit elmélyültebben foglalkozunk a hétköznapiakban. Itt viszont, mivel direktbe kapjuk az információkat, szerintem nagyon nagy erővel tud működni, mikor megérzi az ember, hogy egy tavaszi napéjegyenlőségnek mi a jelentősége.

Tehát az egyik ilyen szenzációsan szép munka ennek a zodiákusnak a megalkotása volt, illetve a NapútOn applikáció és a Napúton projekt vizuális leképezése, arcultának megteremtése. Amikor bejön majd az ember, s látja ezt az embelmát, lehet, hogy még nem érti, de mire távozik, minden a helyére kerül, és megérti, miért van egy tulipán a Nap útjának felső részében, hogyan találkozik a Mérleg és a Kos egy ábrán belül. A képből való gondolkodás, a képirásban való gondolkodás, azt hiszem itt óriási lehetőség. Ugyanígy ezt a képből való gondolkodást segítik Makoldi Gizella batik függönyei, Grátz Antal vakolathímei, vagy a homlokzati fríz, amely Makoldi Sándor rajzai alapján készült a magyar őstörténettel és a teremtésmítossszal. Ez mind egy-egy beavatásélményhez kapcsolódik az alkotók részéről is, és a befogadói oldalról is.

H. R.: *Ha a Naputat nézzük, és végigmegyünk rajta, akkor két beavató csillagképpel is találkozunk. Ezekre miért volt szükség?*

B. A.: Mert 12 zodiákusról, állatövről tudunk, vagy ennyit említ általában a szakirodalom. Azonban az ekliptikai (Napúti) csillagképek két további „titkos” csillagképpel is kiegészül. Az egyik az Orion, a magyarok Nimród csillagképe, a másik pedig a Kígyótartó. A Nimródnál és a Kígyótartónál is tejtüti energiák jelennek meg – ez egy nagyon érdekes terület, többórás beszélgetés tárgya is lehetne.

Az intézeti logónál már felmerült a madár jelkép. A Tejúton különböző madár csillagképek van-

nak, szám szerint négy: a Sas, a Galamb, a Főnix és a Holló. Azokon a pontokon, ahol útkereszteződések vannak, akár az Egyenlítővel vagy a Tejúttal, egyfajta kereszteződéshez érkezik az életünk, ott mindig valami érdekes változás lehetősége adatik meg. Hogy képesek vagyunk-e a föntre és a bentre figyelni, ezt szinkronba hozni. Általában ez a két beavató csillagkép mindkét esetben olyan egyensúlyra való törekvést jelenít meg, például a Nimródnál, hogy az övszillagok találkoznak az Egyenlítővel, hogy egyszerre látunk rá az Egyenlítő alatt és az Egyenlítő feletti, a szellemi és az ösztönvilágunkra. Ha jól használjuk a Földön ezt a tudást, akkor nagy valószínűséggel nem írunk le túl nagy vargabetűket. Ugyanígy a Kígyótartónál: egyik kezében a kígyófejet tartja, a másikban a kígyó farkát. Az ösztönök és a szellemi erőknél a kézben tartása nem azt jelenti, hogy le kell győzni, hanem azt, hogy tudni kell, hogy mikor melyiket kell használni ahhoz, hogy jól döntsék, hogy ember tudjak maradni. Ezek a beavató csillagképek csillagképpel, illetve egyes embereknek a horoszkópaiban is fellelhetők. Ezek nagyon nagy lehetőségeket biztosítanak, a Kígyótartó jelenléte komoly gyógyító képességeket feltételez. Nem biztos, hogy tudatában van az ember, de eljön az az idő, mert mindennek ideje van az életúton, amikor rájön, hogy őt a gyógyfüvek vagy a gyógyítás érdekli, sőt nemhogy érdekli, hanem rájön, hogy rendelkezik ezzel a képességgel.

H. R.: *Most úgy tűnik a gyorsuló időnek van itt az ideje, mindig változó, rohanó világban élünk, alkalmazkodni kell az új körülményekhez. Milyennek képzeled el a magyar kultúra, a közművelődés jövőjét?*

B. A.: Most nehéz időszakban vagyunk a vírus miatt, de azt látom, hogy ez megint egy tanító pillanat. Arra tanít, hogy történjen bármi, nem lehet leállni, sőt előre kell menni. Nekem egy kicsit olyan a helyzet, mint a Vízöntő időszakában, ami a múltba és a jövőbe is mutat. A múltból megőrzi, és tisztítja, amit még kell, ami még elmaradt, és a tiszta, szabad, megőrzött értékeket pedig továbbviszi. Ez szinte egy dobbantódeszka, az elugrás előtti pillanatot idézi, arra tanít, hogy az utolsó pillanatban vagyunk sok mindenben. Még meg lehet találni az egyedi alkotásokat, mesterfogásokat a népi kultúrában, a szerves magyar műveltség szellemisége még épp átadható.

Most dől el, hogy a jövőben megmarad-e ez az egész, újja tud-e születni. Azt érzem, hogy itt olyan tenniakarás van, főleg az utóbbi nyolc évben, hogy ez a tudás újjászületik. A Nemzeti Művelődési Intézet munkájának köszönhetően nem egy elrejtett tudásként lesz jelen egy porosodó polcon, hanem kinyílik, és újra szárnyalhat, mint a madár az anyaföldről a Nap felé.

BOROS ANIKÓ grafikusművész 1993-ban a Szegedi Egyetem Főiskolai Karán, majd a Magyar Iparművészeti Egyetemen tanult és diplomázott. Autonóm művészeti munkája mellett rajzot és grafikai ismereteket tanított, majd Zsoldos Csaba grafikusművésszel megalapították kreatív stúdiójukat, a koncepció és a design precíz szintézisének, és a vizuális kommunikáció – azon belül az empátia-marketing – kutatásának és működtetésének céljával. Vallja, hogy az alkotás folyamatának, amellyel, hogy egyéni utat jár be a művész, az elgondolástól a megvalósításig, óriási többletértéke lehet a hasonlóan gondolkodók találkozásának inspiratív lehetősége. Egyéni alkotómunkájában a ceruzát, a pasztellt és az akrilt használja legjellemzőbben. Eddigi munkássága a kreatív tervezés csaknem teljes ívét átfogja, a brand-tervezéstől az experimentális csomagolástervezésig. Legkedvesebb területe az emblematikus képek és jelek világa. Hisz abban, hogy egy jó design katalizátorként működhet egy cég vagy egy intézmény életében. Tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, alapító tagja a Magyarországi Grafikai Stúdiók Egyesületének.

Az elődök tisztelete

A Nemzeti Művelődési Intézet emléket kíván állítani azoknak a civil szervezetnek, amelyek a reformkortól a II. világháborút követő államosításig működtek Magyarországon. A székház átadásakor, és azt követően minden nap 15 óra 13 perckor lélekemelő eseményre kerül sor, amikor is megszólal a harang, emlékezve egy-egy valamikori civil szervezetre és tisztelegve annak tevékenysége előtt. A megemlékezések alapjául a 2020. május utolsó napjaiban elkészült háromkötetes kiadvány szolgál, amely az egykori civil szervezeteket mutatja be, „A magyarországi egyesületek címtára a reformkortól 1945-ig – Vidéki egyletek és körök” címmel. A műben több mint tizenötezer-ötszáz szervezet alapadatai szerepelnek. A kiadvány egy korábbi gyűjtés másodkiadása, immár vármegyebemutatókkal kibővítve tárja az olvasók elé a Kárpát-medencei magyarság közösségi aktivitásait a Nemzeti Művelődési Intézet kiadásában.

Az Emlékezet Tornyát a nemzeti összetartozás napján, 2020. június 4-én több prominens személy jelenlétében avatták fel a Nemzeti Művelődési Intézet székházának tetőteraszán, a díszkertben. A toronyban található Magyarság Harangját Dr. Kiss-Rigó László Szeged-Csanád Egyházmegye püspöke és Bagi Ferenc plébános szentelte meg. A program során bemutatás-

ra került további öt harang, melyeket a határon túli magyar művelődési intézetek a székház átadásának napján vehetnek majd át.

A harangok tervezési és kivitelezési munkálatait Laczik Attila képzőművész végezte. Az előkészületek és a viaszköpenyt tartalmazó bugák elkészítése a művész nagykökényesi műhelyében történt. A harangok öntésére Somoskőn, Bobály Ádám szobrászművész műhelyében került sor.

Hévízi Róbert: *Mióta foglalkozik képzőművészettel?*

Laczik Attila: Igazából gyermekkorom óta. Középiskolába is képzőművészeti iskolába jártam és egyetemre is. Később dolgoztam kő-, illetve fémrestaurátor ismerősökkel. Új alkotások elkészültében is segíthettem. Sok mindenbe belekóstoltam, és sikerült azóta is ötvözni a hétköznapiakat a képzőművészettel.

H. R.: *Mikor történt az első harangöntés?*

L. A.: A bronzöntés iránti szeretet hozta magával a lehetőséget. Aki hasonló dolgokkal foglalkozik, előbb vagy utóbb harangot is fog készíteni. Én az elsőt ajándéknak szántam 4 évvel ezelőtt.

H. R.: *És mik készülnek még a műhelyben?*

L. A.: Elsősorban éremöntéssel foglalkozom, mellette a restaurálás biztosítja a változatosságot.

H. R.: *Egy harangöntés során milyen munkafolyamatokra kell gondolnunk?*

L. A.: Hat darab egyforma harang elkészítése volt a feladat, az alkalmazott technika eltérő a klasszikus harangöntő eljárástól. Először el kell készíteni egy gipszvázatot, amit ki kell pörgetni. Ezt egy forgóprofil körkörös mozgatásával tudjuk elérni. Így lesz egy gipszharangunk, amit fel kell díszíteni a kívánt motívumokkal. A következő lépésben arról egy szilikon negatívot kell venni. A szilikon negatív alkalmas arra, hogy viaszt forgassunk bele, amit le lehet húzni róla, ha megdermedt a forma. Az így elkészült viaszt bele lehet ágyazni a tűzálló bugákba. A viasznál el kell érni azt, hogy ne ragadjon be a levegő, öntőcsatornákat kell kialakítani, a kiáramló levegőnek kijáratot kell biztosítani. Miután a viasz kiég, hátramarad

egy megfelelő formájú üreg, amit fel lehet önteni bronzzal.

H. R.: *A buga milyen anyagból készül?*

L. A.: A buga az téglapor, víz és gipsz keverékéből készül.

H. R.: *Hány fokon történik az égetés?*

L. A.: 500 fok körüli hőmérséklet szükséges. Az a lényeg, hogy nagyon lassan kell elérni ezt a hőmérsékletet, mert először a víznek kell távozni és utána a viasznak.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet által rendelt harangok a kisebb harangok közé tartoznak. Mi az átlagos harangméret?*

L. A.: Igazából az átlagos harangméret nem sokkal nagyobb, mint a Nemzeti Művelődési Intézet által kért harangok mérete. Az ajándék harangok mérete ez. Könnyen mozgatható, egyszerűbb az elkészítésük. A templomi harangok nyilván jóval nagyobbak, és azokat másképpen is lehet csinálni.

H. R.: *Hogy milyen hangja lesz a kész harangnak, azt mi befolyásolja?*

L. A.: Gyűrűszerkezete van és ezek a gyűrűk, ahogy vízszintesen egymásra épülnek úgy minden szinten más hangot adnak ki. Komolyabb helyeken – főleg a na-

gyobb harangokat – fel is esztergálják, behangolják, ahol dallamot játszik ott már ezekre a beállításokra is szükség van.

H. R.: *Mennyi ideig tartanak az előkészületek?*

L. A.: Ez attól is függ, hogy mennyi munkája van az embernek. Optimális körülmények között pár hétre van szükség.

H. R.: *Mit kell tudni a Nemzeti Művelődési Intézet által készített harangokról?*

L. A.: A harangok súlya egyenként közel négy kilogramm. Anyaguk bronz, amely 12% ón és vörösréz ötvözetű. A harangok palástján a Nemzeti Művelődési Intézet logója és a „2020” felirat található. Közel 1200 Celsius fokban hőmérsékleten kerültek kiöntésre.

LACZIK ATTILA képzőművész, 1999-2004 között a Nyíregyházi Művészeti Szakközépiskola diákja. 2007-től 2013-ig a Képzőművészeti Egyetemen hallgatója. 2004 óta több alkalommal részt vett bronz- és kőszobrok restaurálásánál. A harangöntésben elsősorban érmek készítésével foglalkozik.

Nemzeti művelődés, nemzeti művészet

Beszélgetés Mihály Gábor szobrászművésszel

A Nemzeti Művelődési Intézet székháza a szerves magyar műveltség szellemiségét idézi. Ennek része a Napút is, melynek elemeit, az állatövi jegyeket bronzból öntötte Mihály Gábor Kossuth-díjas szobrászművész. A budapesti Százados úti művésztelepen, Európa legrégebbi folyamatosan működő művésztelepén, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője, Závogyán Magdolna és Hévízi Róbert partnerségi központvezető látogatta meg, hogy művészi pályafutásáról beszélgessenek.

Hévízi Róbert: *Kedves művész úr, önnek mit jelent a közösség?*

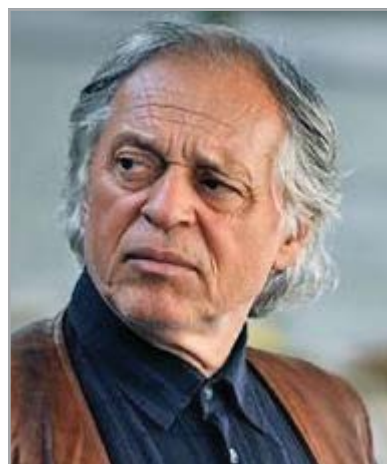
Mihály Gábor: Fontosak voltak az első, közösségben eltöltött időszakok. A 40-50 tagú ministráns-gárda a templomi közösségben, a színjátzó közösség az általános iskolában és a gimnáziumban, ahová már korán felfedezett színészi képességeim vittek. Így alakult aztán, hogy tulajdonképpen közösségi ember lennék, de itt a művésztelepen, ahol élek, az utóbbi időben kicsit elvesztettem a fonalat és talán nem csak azért, mert nem vagyok egyidős az újabb generáci-

óval. Mikor én voltam itt fiatal, az öregekkel jó barátságot igyekeztem fenntartani.

H. R.: *Hogyan alakult az élete? Mi volt az, ami a képzőművészet felé terelte, ebben inspirálta?*

M. G.: Pályafutásom tulajdonképpen a csanádapácai római katolikus templomban kezdődött. Többéves ministrálásaim során, már korán megragadtak bennem a templomba járó hívek között felfedezett karakterek, ilyen-olyan jellegzetes tulajdonságaikat vizsgálva utánoztam őket otthon a felnőttek derűltségére. Ez persze gyerekes csínytevés volt, de itt „alapoztam meg” a későbbi sikeres színjátszóköri éveket, és mindez végül szobrász-szakmai tudással kiegészülve vezetett például a portréábrázolás műfajához.

Visszatekintve, már korai éveimben mocorgott bennem valami, ami a művészi kifejezés valamilyen műfaja felé sodort, aztán végül, családi példák nyomán is, a szobrászatnál kötöttem ki. Persze hosszú volt az út, amíg ezt elértem. A kulák származás és az „ellenforradalmár gyermeke” nehéz örökségét én is cipeltem, talán ezért is

vettek fel csak többszöri próbálkozás után a Magyar Képzőművészeti Főiskolára.

Závogyán Magdolna: *Többször beszélgettünk már az elmúlt években, valahányszor előjött a kulák-üldözés, a földnek a témája, amely meghatározó jelentőségű volt az életében, mindig kiderült, hogy ezt a témát még szeretné valahogyan megfogni. Melyek azok a tervek, amelyeknek még mindenképpen a palettán kell szerepelnie?*

M. G.: A falusi gyermekkor világa, ami körülött engem, a családi gyökerek máig meghatározzák azt a kört, amelyben szobrászi érdeklődésem forog. A vidéki földmű-

Hévízi Róbert, Mihály Gábor és Závogyán Magdolna
2020 nyarán a Százados úti művésztelepen

velő mindennapos munkaeszközei, amelyekkel később – már fővárosiként is – körülvettem magam, a símára koptatott járom, a falusi kovács készítette vasalatok, a járomszög műtárgyként is továbbélő formája, a váltóeke „nikéi” vasszárnyai. Ezek mind-mind befolyásolták, alakították szobraim formavilágát, kifejező eszközeimmé, „fegyvereimmé” váltak szobraim létrehozásában, melyeket a földművelő ember hivatásának ábrázolására próbáltam és próbálok „bevetni”.

Hatalmas jeleket szeretnék állítani az Alföldön a földműves dicsőségére és örök időkre mentőt állítani szenvedésüknek, akik a Rákosi-rendszerben és még hosszú ideig – leszármazottjaikkal együtt – a társadalom kitaszítottjai voltak. Vészttö-Mágoron, gyönyörű természeti közegben, ahol Szent László lovasszobrom is áll, és ahol a népi írók portréi néznek le ránk, lehetne létrehozni, a termőföldjéről, mezőgazdaságáról híres Békés megye sajátos arcát megfogalmazni és felmutatni a képzőművészet nyelvén, mintegy cégérként az ide látogatók számára.

H. R.: *Mi volt az első munkája, az első komolyabb megbízatása?*

M. G.: Petőfi Sándor szobra, melyet Kiskunhalas város ösztöndíjasaként adtam cserébe egyéves ösztöndíjam fejében. 40 éve történt, az ösztöndíjat Bereczky Lóránd, a Magyar Nemzeti Galéria akkori főigazgatója járta ki nekem, aki nagyon értett a fiatal művészek lelkéhez, tudta, hogyan kell megközelíteni őket, felismerte a bennük rejlő tehetséget. Rézlemezből hegesztettem-kalapáltam és most 40 év után bronzból kiöntve lecseréljük. Halason a bronz változat, az eredeti lemez Petőfi pedig valószínűleg múzeumi térben fogja folytatni pályafutását.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet új székházában több munkája is található, ilyen például a 14 zodiákus jelkép. Hogyan került kapcsolatba az intézettel?*

M. G.: Závogyán Magdolnához kapcsolódik a történet, ugyanis a Békés Megyei Önkormányzat fedezte fel, hogy él Budapesten egy csanádapácai szobrász, aki talán szívesen visszajárna, ha esetleg kapna valami bátorítást, hogy szí-

vesen látják arrafelé. Meghívtak pályázatokra, és sikerült kettőt is megnyernem. Egyik az előbb említett Vészttö-Mágori Szent László lovasszobor, a másik pedig a szarvasi Szent Korona emlékmű. Závogyán Magdolna – ő volt a kulturális referens, vele tartottuk a kapcsolatot, amely mindmáig megmaradt – meghívott egy-két munkára és boldogan vállaltam.

Az új székházba például a zodiákus jegyeket készítettem el, de ez nem volt egy egyszerű dolog. Nem én terveztem, nem én voltam a szobrásza, viszont az én bronzöntő műhelyemben készült. Nem volt kis feladat, hogy ezt olyan formában tudjuk megoldani, mint ahogyan már látható a padlószinten.

Impozáns látványa minden előzetes aggályt eloszlattott.

A másik munka, amit a lányommal együtt végeztünk, azok a ki-

Mihály Gábor a Petőfi-szobor elszállításánál (Forrás: halasmedia.hu)

tüntetések, amelyek Illyés Gyulát, Beke Pált, Karácsony Sándort és a Nemzeti Művelődési Intézet jelképét ábrázolták. Ebből készült sok emlékérem.

A jelenlegi feladat fogja valószínűleg betetőzni az egészet, nincs könnyű dolgom. Van az új színházban két szűk lépcsőház, csigalépcsőkkel, amelynek a tartóoszlopaként, vagy legalábbis oda beékelődve kellene valami díszítőelemet rakni. Persze már tudjuk, hogy mit, eleitől fogva tudtuk: egy évig érő fát, vagyis kettőt, mert két lépcsőház van. Ezen vívodom, és remélhetőleg a legjobb formában, jövőre meg fogjuk oldani.

Ami az új színházat illeti, fantasztikus megoldás. Budapest helyett ott épült meg – valahol az ország közepe táján –, ahol a nemzeti kultúra születik.

Z. M.: Többen dolgoztunk rajta. Amikor egy-másfél évvel ezelőtt megkerestem művész urat, hogy lesz egy ilyen lépcsőház rész, akkor egyből beindult a fantáziája, és már hozta is a különböző megoldásokat, makettekkel. Alapvetően az volt a fő kérdés, hogy a szerves magyar műveltséghez kapcsolódjon mindeképpen, illetve mindaz, ami a népmeséinkben, népdalainkban, népzeneinkben megvan, hogyan tudná azzal ötvözni. Illetve még az volt a kérdés a művész úr felé, hogy a közművelődésben élen járóknak, nekünk irányt mutatóknak, vagy éppen jelenleg is velünk dolgozóknak egyfajta életfáját alkossa meg. Amelyet olyan formában képzelünk el, hogy a leveleken megjelenjen akár Beke Pál neve, akár az élők közül Balácsi Károlyé, Mátyus Alizé, azoké, akik a magyar közművelődésért ténylegesen tettek, és tesznek, azoknak is méltó memortót állítson ez a valódi életfa, legyen még most is élettel teli. Ezen dolgozik még a művész úr. Már láttunk néhány makettet, és remélem, hogy a műteremben is be tud nekünk mutatni most néhányat.

H. R.: *Mikorra várható, hogy ez elkészül?*

M. G.: Idén eldöntjük, hogy milyen lesz, és jövőre mind a kettőt nagyon hamar elkészítem, szerintem a harmadik negyedévben. Addig is jelenleg a lányommal együtt dolgozunk négy, a kommunizmus áldozatáról készült portrén, amely egy közös térben lesz majd Budapest XII. kerületében felállítva. Ez már az idén kész lesz, és valószínűleg jövő tavasszal állítjuk fel.

Tehát elmondhatom, ügyvezető asszony is megerősíti, hogy nagyon szerves a kapcsolatom a Nemzeti Művelődési Intézettel. Nagyon szeretek odajárni, számomra az otthont jelenti, mert ha már ott vagyok, mindig ellátogatok Csanádapácára, Orosházára, Szarvasra. Szoktunk kolbászt gyúrni, a Békés megyeiek erről nem mondanak le, én pedig egy igazi Békés megyei kétkézi szobrász-földműves és nagy disznótoros vagyok.

H. R.: *Művész szemmel, hogyan látja a mai magyar kultúrát, a magyar közművelődést?*

M. G.: A mai magyar közművelődés irányát és célkitűzéseit nagyon szépnek látom, jó kezekben van. Ha csak a Nemzeti Művelődési Intézetet nézem, akkor is mondhatom ezt, persze én elfogult vagyok, hiszen valamennyire részt veszek benne.

Egyébként a művészetek nemzeti karakteréről csak annyit, hogy az én művészeti tanulmányaim idején is, a világ nagy művészeti olvasztótégelyébe igyekvők „számítottak”, mint, ahogyan mostanában is. Pedig a világ nagy formai-, stílusalkádjában formálódó művészi karakter kifejező erejét első sorban legszűkebb környezetében átélte emberi tartalmak adják.

Ennek analógiájaként mondhatnám, hogy az én életművem is csak ezen a dél-alföldi tájon jöhetett létre és ha arra érdemes, a világ művészeti palettáját színesítheti vagy pedig besorolható

A Nemzeti Művelődési Intézet által alapított Illyés Gyula közművelődési életműdíj bronz plakettje

A Nemzeti Művelődési Intézet által alapított Beke Pál-díj bronz plakettje

volna az uniformizáltak olvasztótégelyébe.

Z. M.: *A műhelyben látható egy monumentális szobor, Attila szobra. Sokat beszélgettünk politikusokkal, művelődéstörténészekkel arról, hogy Attilának a megítélése és a szerepe hogyan formálódott a tör-*

ténelem folyamán. Az ön számára mit jelent Attila?

M. G.: Nem vagyok történész, de örülök, hogy a magyar őstörténet újratárgyalása felszínre került. Ugyanazt tudom mondani erről, amit általában a magyarság tud, a magyarok Attila népének tartják magukat. Én megmaradok a nép gyermekének e tekintetben, többet én sem tudok, ez a feladat a történelemszeinkre hárul. Újabban sok tudományos eszköz és régészeti lelet áll a rendelkezésükre, a genetikai bizonyítási lehetőségekről nagy örömmel olvasok. Remélhetőleg sok bizonyítékot ásnak majd így elő, ami arról fog tanúskodni, hogy nem véletlenül él a magyar nép tudatában az, hogy mi Attila népe vagyunk.

Z. M.: *Valóban így él a köztudatban, mégsem volt jellemző és jelentős, mondjuk, akár egy Attila-szobor, nemhogy ekkora volumennű alkotás. Én nem is tudok ilyen szintű szobrot, amely Attiláról megmintázásra került. Ez hiánypótló.*

M. G.: Ez nem lehet a véletlen műve, sokat dolgoztunk érte.

Élt itt a művésztelepen egy Cser Károly nevű szobrászművész, aki orosz hadifogságba esett, Mongóliába is elkerült, ott ébredt fel benne a gondolat, hogy megalkotja hatalmas lovasszoborban Attilát,

a hunok királyát. Az 1930-as évek végén, 40-es évek elején ki is állították a Múcsarnokban, utána itt állt a művésztelepi parkban, mert nem fért be a műterembe. Aztán a háborús évek zűrzavarában szinte teljesen megsemmisült, csupán Attila lovas figurájának a felsőteste maradt meg. Az unokája, Belloni Ákos harcolt érte, hogy újraalkotassék és bronzba öntve felállíttassék. Én voltam a szobrásza, ott álltam készenlétben, vártam, hogy hozzákezdhessek a munkához.

A váci helyszínen felállítottuk, csak az avatás van hátra.

H. R.: *Az asztalon látható két díj, az egyik az olimpiával kapcsolatos. Arról mit kell tudni?*

M. G.: A Nemzetközi Olimpiai Bizottság díja, Juan Antonio Samaranch úrtól kaptam a Lausanne-i Olimpiai Múzeumban felállított szobrom elismeréseként.

A szoborállítás Schmitt Pál köztársasági elnök úr – akkor még NOB főtitkár – közreműködésével jött létre. Az ő szervezésében Samaranch úrnak bemutattam Budapesten „Kerékpárosok” című szobortervem, melyen három kerékpárversenyző kerékpárjai úgy vannak megkomponálva, hogy a biciklikerekek az olimpiai ötkarikát formázzák. Nagyon tetszett

neki, hogy az olimpiák emblémáját sikerült szoborba belecsempezni, és megbízott, hogy a svájci Genfi-tó partján épülő új múzeum parkjába készítem el életnagyságú méretben.

1993-ban fel is állítottuk. Ettől kezdve önként elszegődtem a sport „szolgálatára”. Létrehoztam a Ferencvárosi Torna Club 26 olimpiai bajnokának a portrépantheonját az FTC Népligeti Sportközpontjában, a Forma 1-es világbajnokok szoborparkját a Hungaroringen, az idén újból felállítottuk, most már az új Puskás Ferenc stadionban az MLSZ Centenárium Emlékművét, 1996-óta áll a Magyar Parlament szomszédságában a Magyar Olimpiai Emlékművem és a nemzeti színűre festett hatalmas olimpiai ötkarika szobra.

H. R.: *Az olimpiai mellett álló másik elismerés, a Kossuth-díj. Milyen érzés Kossuth-díjas művésznek lenni?*

M. G.: Természetesen nagyon jó érzés. Azért is, mert abban is szerencsém volt – és ez nekem fontos –, hogy a jelenlegi állami vezetőktől vehettem át. Sokan mondták, hogy már hamarabb is megkaphattad volna viszont, hogy így alakult, emiatt boldogabb lehettem tőle.

MIHÁLY GÁBOR Munkácsy-díjas, Kossuth-díjas és Magyar Érdemrend Tisztikeresztel kitüntetett szobrászművész munkássága során a magyar nemzeti alkotófolyamatban kiemelkedő művészeti értéket hozott létre, főleg köztéri szobrászat terén magyarországi, fővárosi és külföldi helyszínen egyaránt. Monumentális szobrainak száma mára meghaladja a 200-at, melyek között neves személyiségekről alkotott portrészobrok, hegesztett lemez plasztikák, hatalmas festett csőszobrok és lovasszobrok találhatók. Munkássága során különös vonzódást érzett a lovasszobrászat iránt, melynek legszebb példái a Vésztő-Mágori Szent László lovasszobra, a felvidéki Révkomárom központjában felállított Sissi lovasszobra és a székelgyföldi Szentegyházára készülő Csaba királyfi lovasszobor, melyeket saját öntőműhelyében bronzból öntött.

A környezet egy vidéki kúria hangulatát idézte fel

Interjú Szabó Jánossal

A gondolattól a tervezésig, majd a tervek épületté formálásáig hosszú az út. A tervező egy időszakra szinte összeforr a házzal, figyeli, hogy minden a tervek szerint valósuljon meg. Ha változtatni kell, változtat. Ha nyomós érvei vannak, akkor meggyőz. A Nemzeti Művelődési Intézet székházának tervezője Szabó János. Sok dolga van most is, hiszen már újabb épületek formába öntésén dolgozik, de egy rövid interjúra így is sikerült időt szakítania.

Hévízi Róbert: *A laikusok számára egy épület tervezése egy viszonylag rövid folyamat, amiről azt gondolják, hogy csak néhány hetet vagy hónapot vesz igénybe. Valójában mennyi ideig tartott ennek a háznak a tervezése?*

Szabó János: Körülbelül két évig tartott a komplett tervezés. A gondolattól a kiviteli tervig talán három, három és fél év is eltelt.

H. R.: *Ebből azt gondolom, hogy ebben volt átdolgozás is?*

Sz. J.: Alapjaiban átdolgozni egyszer kellett, akkor sem teljes mértékben. Ez egy olyan épület, ami viszonylag az első gondolattól a megvalósulásig változatlanul maradt.

H. R.: *Milyen munkákat készített a székház előtt, hogy alakult a szakmai pályafutása?*

Sz. J.: Nagyon sok mindent terveztem már életemben. Azt lehet mondani, hogy a magasépítés minden szegmensében részt vettem. Talán ipari épületet a legkevésbé. Ha korszakokra bontom a pályafutásomat, akkor azt lehet mondani, hogy 1995-től nagyjából 2000-ig inkább lakóépületeket és kisebb létesítményeket; 2000-tól 2005-ig nagyobb társasházakat, bevásárló központokat, egy-két művelődési házat; 2005-től 2010-ig inkább olyan önkormányzati beruházások tervezését vállaltam, amelyek művelődési létesítményekben vagy sportközpontokban valósultak meg. Az elmúlt tíz évben is ez dominált: művelődési intézmények, színház, szálloda és most a Nemzeti Művelődési Intézet.

H. R.: *Ahogy most felsorolta, az épületek közül elég sok tervezése kapcsolódik a kulturális vagy szabadidős területhez. Magánemberként a kultúra mely területei iránt vonzódik?*

Sz. J.: Szeretem a kultúrát, szeretek olvasni, szeretek rajzolni, talán a képzőművészet és az irodalom

áll inkább közelebb hozzám, persze nem vetem meg a jó zenét sem.

H. R.: *Hogyan került kapcsolatba a Nemzeti Művelődési Intézettel? Honnan indult a folyamat?*

Sz. J.: Magával Lakitelekkel és Lakitelek eszméjével még Ungvári Mihály barátom ismertetett meg jó tizenévvvel ezelőtt. Festőművész volt, és valójában tőle tanultam annak idején a rajzolás, ő szerettette ezt meg velem. Ezt követően 2010 körül terveztünk egy színházat és a Csabagyöngye Kulturális Központot Békéscsabára. Ezeknek az intézményeknek a megálmodásán közösen dolgoztunk Závogyán Magdolna ügyvezető asszonnyal, aki akkor még Békéscsabán dolgozott a me-

gyei önkormányzatnál. A Nemzeti Művelődési Intézet tervezésére azért kért fel, mert már ismertük egymást, és tudta, mit várhat tőlem.

H. R.: *Akkor térjünk vissza a székházra. Mi vezérelte a kialakításban, melyek voltak azok a fontos sarokpontok, amelyek meghatározták, hogy hová kerüljenek az egyes terek, s hogy milyen legyen az épület?*

Sz. J.: Mint minden háznak, ennek is volt egy alapkövetelménye a funkcionális elrendezését tekintve és volt egy alapnégyzetméter igénye. Komoly méretű irodaházat kellett terveznünk, közel 4000 négyzetméter az épület. De vidéki környezetbe, az alföldi rónaságra. Úgy gondoltam, hogy ide nem illendő egy modern irodaházat tervezni és építeni. Valahogy ez a környezet egy vidéki kúria hangulatát idézte fel bennem. Ez a vidéki kúria, ami a magyar kúria emlékeit jelenti, olyan térarányokkal és épületarányokkal van a képzeletemben, ami földszintes épületet idéz, és ha lehet, belső udvaros. Ez az épület funkcionálisan gyakorlatilag belső udvaros, kerengős épület lett. A méretét és a külső megjelenését tekintve viszont egy földszintes épület benyomását kelti, annak elnére, hogy két emelet van benne.

A Nemzeti Művelődési Intézet székházának egyik látványterve

H. R.: *Az épület szellemisége is meghatározó. A szerves magyar műveltség jegyei találhatóak meg benne, és ennek kialakításában sokan mások is közreműködtek. Már a tervezés fázisába is bekapcsolódtak?*

Sz. J.: Igen, természetesen ez így történt, hamar bekapcsolódtak. Egy ilyen épületnek a tervezése nem egyszemélyes dolog. Már mikor az első ötletet megfogalmaztuk, már akkor is Grätz Antal barátommal együtt találtuk ki ezt a formát, és ennek az épületnek a lelkét, formavilágát, arányait és az elrendezését is. Belsőépítész barátom, Szenes István ugyanúgy a

kezdetektől fogva részt vett ebben az alkotásban, csakúgy, mint az irodám mindegyik tagja.

H. R.: *Menjünk be, és a belső teret is nézzük meg! Itt az aulában a sok oszlopnak bizonyára van jelentősége.*

Sz. J.: Jól érzi, van jelentőségük. Mint mondtam, kétemelet magas az épület, és az építmény magassága korlátozva volt. Ez determinálta azt a lehetőséget, hogy nagyon magas földszinti teret nem lehetett építeni. Ezért a viszonylag sűrű osztású pillérek a statikai teherbíráson túl azt is biztosítják, hogy a belső tér struktúrája, arányai egy

A Nemzeti Művelődési Intézet székháza tavasszal, fűvesítés előtt

kolostorkerengőhöz hasonlítson, olyan jellegű térhatást eredményez, amely a kialakított két belső udvart kellőképpen kihangsúlyozza.

H. R.: *Szakmai szempontból hány szakma váltotta itt egymást, ha sorba vennénk őket?*

Sz. J.: A tervezés során gyakorlatilag az összes szakágra szükség volt. Kezdődött természetesen az építészeti megfogalmazással. Ezt követően bekapcsolódtak a belsőépítészek, gépészek, elektromos tervezők, közműtervezők, az akusztikus kollégák pedig figyeltek arra, hogy a rengeteg üveg hatására a hangzása se legyen rossz az épületnek. Művészettörténészek segítettek abban, hogy a különböző felületek megfelelően legyenek díszítve, illetve alkalmazva. Az összes szakág, ami egy komplett ház tervezésénél szükséges, itt részt vett.

H. R.: *Térjünk kicsit vissza az akusztikus hatásra! Milyen megoldásokat kellett alkalmazni, hogy megfelelő legyen?*

Sz. J.: A rengeteg üvegfelület miatt elnyelő felületeket alkalmaztunk, itt a mennyezetre gondolok, illetve a függönyökre, a textilburkolatokra itt a nagytermekben, a padlószőnyeg az nem véletlenül padlószőnyeg, a növényzetre. Te-

hát azt tudtuk, hogy ez az épület adott esetben elég sok embert fog befogadni, és rendezvény esetén zaj lehet, tehát amennyire lehetett, az átláthatóság mellett a hangelnyelő felületeket is alkalmaztuk.

H. R.: *Készült két makett is, tekintsiük meg a Beke Pál terem felőlit, mert itt látható a sajátos tetőtéri terasz kialakítása is. Erről mit kell tudni, miért ilyen a terasz?*

Sz. J.: Annak ellenére, hogy vidéki helyszínen vagyunk, a rendelkezésünkre álló telekterület viszonylag kicsi volt. Gyakorlatilag az épület déli oldala szinte a hátsó telekhatáron van. Tehát kertünk, szabad területünk az épület mögött nincs. Ezért az irodában dolgozók számára szerettünk volna egy olyan belső udvart, egy olyan külső területet adni, ahol nyugodtan ki tudnak kapcsolódni, pihenni és levegőzni. A kert ugyanakkor a díszteremből is megközelíthető, így a résztvevők számára is lehetőséget ad beszélgetésre, feltöltődésre. Ez a tetőtéri díszkert biztosítja a szabad teret, amiből gyakorlatilag lelátás van a két átriumra is, hiszen a két átrium kialakítása is ezáltal tudott fényel és napfényel elárastott lenni. A tetőterasz zöld tetőként került kialakításra, de ezen ke-

A lépcsőfeljáró alulnézetből

resztül van a menekülési útja is az épületnek, tehát egy többfunkciós területről van szó.

H. R.: *Milyen vastagságú ez a terasz, milyen rétegek találhatóak itt?*

Sz. J.: Összességében két felületről van szó. A legmagasabb rész az nagyjából két méter vastagságú, a keskenyebb 1 méter 20 centiméter. Klasszikus intenzív zöld tető lett kialakítva, ami azt jelenti, hogy hőszigetelés, vízszigetelés és termőföld, majd növénytakaró került beépítésre.

H. R.: *Nagyon tetszetős ez a makett. Mennyi ideig tart egy ilyen elkészítése, és miből készült?*

Sz. J.: Ez a makett jórészt műanyagból készült. Nagy része egyedi öntött elemekből van kialakítva. Teljesen valóságghű. Ráadásul annyira próbált interaktív lenni, hogy az épület belsejét is meg tudja mutatni a külső mellett. A földszint és az emelet el lett emelve egymástól, ezáltal beláthatunk az épület belsejébe. Elhelyezésre került benne egy képernyő is, ami a valóságban is felszerelésre került a hátsó falon, és ha megfigyeljük, akkor ugyanaz

A földszinti kerengő részlete az említett oszlopokkal

A székház kiállított makettjét a gyerekek mindig megcsodálják

A Nemzeti Művelődési Intézet földszinti fogadótere

a műsor megy rajta, mint az igazin. Összekötetésben vannak egymással, interaktív makett a gyerekek és a fiatalok számára, ők nagyon szeretik az ilyesmit. Kicsit játékszernek tűnhet, de annak ellenére ez egy nagyon pontos, precíz mása az épületnek. Körülbelül hat hónapig készítette a makettkészítő, és nagyon nagy lelkesedéssel csinálta.

H. R.: *A másik oldalon is található egy makett. Az már nem eltolt állapotban van, hanem a természetes formáját mutatja. Ez milyen arányban van lekicsinyítve?*

Sz. J.: Ez gyakorlatilag 1:100-as léptékű kerámia makett. Ennek az a célja, hogy a gyengénlátóknak, vakoknak, akadálymentes felületként egy tapogatható makettet biztosítson. Részletei, arányai teljesen valóságűek. Kitapogatható rajta az a fríz díszítés is, ami a homlokzat jellegzetességét adja. Az összes ablak is érezhető ujjal. Úgy gondolom, hogy ez maradandó és fontos alkotása az épületnek. Börönte László keramikus készítette Szentesen, a másik makettet Békéscsában készítették.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézetre visszakanyarodva, mi a meglátása, véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai munkájáról?*

Sz. J.: Amennyire én megismerem a tervezés öt éve alatt, amióta az első gondolat megszületett, és a hároméves tervezés folyamata tartott, egy olyan létesítményben találkoztunk állandóan, ahol viszonylag nyitott irodák, nyitott és empátikus emberek dolgoznak. Ez azt üzenete, hogy a külvilág felé az intézet nyitott, annak érdekében, hogy teret adjon bárkinek, aki a közösséghez szeretne tartozni. A magyarságon keresztül az európaiságot is képviseli. Én úgy érzem, hogy azon túl, hogy irodai munka folyik benne, mert azért ebben a létesítményben, mivel ez az intézmény központja, nagyon komoly irodai munka is van, a kialakított közösségi terek alkalmasak a közösségek befogadására, kiállítások rendezé-

sére, képzések tartására, de a megmutatkozást is lehetővé teszi.

H. R.: *Milyen érzés most ide bejönni?*

Sz. J.: Olyan, mintha hazajönnék. Itt voltam a kezdetek óta, gyakorlatilag egyre jobban formálódott az épület az alapoktól a tetőig és a belső építészetig. Szívügyem minden egyes részlete az épületnek. Természetesen vannak olyan részek, mint minden építkezésnél, ami nem úgy készült el, ahogy kitaláltuk: volt néhány funkcionális változtatás, de a helyiségelosztásban nem nagyon történt változás az eredeti rajzokhoz képest. Van pár rész megoldás, amit eredetileg másként képzeltem el, de már kezdem megszokni így a végleges formájukban őket. Összességében úgy gondolom, hogy a kezek egész kialakult. A legfontosabb, hogy most már azok tapasztalják meg ennek az épületnek a lehetőségeit, akiknek épült, s mindazok, akik majd ide jó szívvel betérnek.

SZABÓ JÁNOS okleveles építészmérnök, a Planning Stúdió Kft. ügyvezetője. A Nemzeti Művelődési Intézet generáltervezője.

Nyolcszáz ember munkája egy épületért

Villáminterjú Laczkó Józseffel és Karsai Lászlóval

A Bauszer Kft. 1989 óta a hazai és részben a külföldi építési piacon folyamatosan jelen lévő, vasbeton munkákra szakosodott, de a déli régióban generálmunkákat vállaló kivitelező cég. Tevékenységük kiterjed mind a magasépítésre, mind a mélyépítésre. „Alaptól a tetőig” – ez a szlogen hirdeti a teljeskörű kivitelezést honlapjukon, s ez így történt a Nemzeti Művelődési Intézet székházának építésekor is. A cég kivitelezőként valóban az első földmunkáktól az utolsó cserép felhelyezéséig, sokszor a hét minden napján azon dolgozott, hogy az épület határidőre elkészüljön. Az elmúlt évek összehangolt munkájáról Laczkó József ügyvezetővel és munkatársával, Karsai Lászlóval beszélgettünk.

Hévízi Róbert: A közművelődés fellegvára lett ez az épület a Kárpát-medencében. Korábban a művelődéssel, közművelődéssel, kultúrával milyen kapcsolatban voltak?

Laczkó József: Attól függ, hogy veszem. Ha úgy veszem, mint szokások továbbadása, akkor ez nálam elsősorban családi alapon történt, elsőgenerációs diplomás, parasztszármazású gyerekek vagyok, a klasz-

Laczkó József

szikus modell szerint. A kulturális átörökítés a családon belül történt meg elsősorban, a generációk együtt éltek, ami ma már annyira nem jellemző. Utána jött az iskola és a szellemi eszmélés az egyetem időszakában. Akkor volt egy olyan kedvező légkör, különösen az egyetemen, ahol létre lehetett hozni 1970-ben a Rajk Szakkollégiumot. Az egyetem mellett egy olyan önképző, demokratikus, ön-építő, társadalomtudományokkal foglalkozó intézményrendszer volt, amit utána újabbak követtek, például a Bibó Szakkollégium. Volt néhány katartikus élményem ez alatt az időszak alatt. A NÉKOSZ

Karsai László

1946-ban alakult, és én megérhettem azt Pesten, hogy 1976-ban a 30 éves évfordulóján ott lehettem. Az Akadémián volt a díszülés, hát ott részt venni az eredeti résztvevőkkel, majd utána este a Madách Színházban ott lenni, ahol Illyés Gyula mondott beszédet, az felejthetetlen volt.

H. R.: Illyés Gyulát említi, az ő nevéhez fűződik a Művelődési Intézet jogelődjének megalapítása. Esetleg a munkát megelőzően, korábban hallottak a Nemzeti Művelődési Intézetről?

Karsai László: Nem igazán hallottunk, de most már tudjuk, hogy volt egy elődintézménye, és nagy

múltja van. Erről még az ügyvezető asszonytól értesültünk az első találkozásunkkor. Az új szervezetnek, nonprofit szervezetként azt hiszem nem túl régi a története, bár annál nagyobb a visszhangja a tevékenységének egy-két év alatt, többször halunk róla a televízióban, rádióban.

H. R.: *Lépjünk be az épületbe! Szakmailag mekkora kihívás egy ilyen jellegű aulát kialakítani? Hány szakember kellett ehhez a munkához?*

K. L.: Ezt a munka válogatja. Jelen épületcsodát, amiben most itt állunk, a számot is nagyon nehéz kimondani, annyira hihetetlen, de több mint 800 fő hozta össze. 800 különböző ember vett részt a munkában. Ebbe természetesen beletartozik az is, aki ideszállította a speciális anyagokat, aki átvette, aki raktározott, aki a logisztikát intézte, és az is, aki kétkezi munkával hozzájárult ehhez az épülethez. Tulajdonképpen ez egy régi stílusú épület új vázra ráépítve. Talán nem is épül jelenleg Magyarországon hasonló épület ilyen technológiával.

H. R.: *A külső homlokzatot vakolatthímeiket találhatunk. Mennyire jelentett plusz munkát az eredeti elképzelésekhez képest?*

Tégláról téglára

K. L.: Pluszmunkát nem jelentett, inkább nagyon pontos szervezési metodikát és ütemezést igényelt. Olyan nagy felületek vannak itt az épület homlokzatán, hogy megfelelően tudtuk prioritizálni azt, hogy a művészeti alkotások és az egyéb építészeti munkálatok milyen ütemben, hogyan kövessék egymást, és kialakulhasson ez az arculat, ami most jelenleg is látható. Ezek a munkafolyamatok összeegyeztethetőek voltak az építési ütemünkkel.

H. R.: *Ha a tervezést és a kivitelezést nézzük, sikerült mindent úgy megvalósítani, mint ahogy a tervekben szerepelt? Vagy voltak esetleg menetközben apró módosítások?*

K. L.: Mindig van egy épületen, ami előre nem látott műszaki megoldást igényel, amiben egy kicsi változtatásra van szükség. A jelenlegi épület viszont arról nevezetes, hogy az, ami a rajzokon vagy a látványterveken volt, azt szóról szóra leköveztük, és azt valósítottuk meg, amit elgondolt a tervező.

H. R.: *A határidőket hogyan sikerült tartani?*

L. J.: A tervezés közben az intézmény nonprofit kft. lett, így némileg a funkciója is változott. A létszámváltozások miatt az épület belsejében azért voltak áttervezések. Sokszor egy apró belenyúlás is alapvetően változtatja meg a kivitelezés ütemét. Nem állt túl hosszú idő rendelkezésre, végül egy elvet köveztünk: építünk, és nem bontunk! Minden nap azt építettük, ami következett, és a kollégámnak az volt az utasításom, hogy nem bonthatnak. Ez persze okozott néha némi fejtörést. Ahol most itt állunk, a boltívek alatt, no ezt két hónapig nézegettük. Majd éjszakánként

szültük meg a technológiát, hogy hogy legyen kialakítva. Alumínium bordákra van az egész felszerkesztve, 150 ponton felfüggesztve, utána jött a hajlítható gipszkarton az ívekre. A határidők tartása érdekében a létszám sokszor elérte 150 a főt is. Az emberek szinte egymás hegyén-hátán dolgoztak, miközben a megrendelő már felmondta a bérleteit, és költözött volna. Igazából belesodrótunk abba a klasszikus építőipari helyzetbe, amikor nem az elején sikerül a projektet megfogni, hanem a végén kell megváltani a világot. Hát mi is a végén váltottuk meg a világot.

H. R.: *Ha a végeredményt tekintjük, akkor azt gondolom, megérte. Van-e azóta hasonló jellegű megrendelés? Milyen munkákon dolgoznak most?*

K. L.: Építettünk, illetve helyreállítottunk hasonló homlokzatú, igényes, régi, mives épületet és építettünk modern kulturális központot is. A Nemzeti Művelődési Intézet székházának kivitelezése mindenképpen komoly referencia lesz számunkra.

H. R.: *Milyen garanciát vállaltak az épülettel kapcsolatban?*

L. J.: A székházra hároméves, teljes körű garanciát vállaltunk bankgaranciával. A technológiát úgy próbáltuk megválasztani, hogy később a lehető legkevesebb bajjal, visszajárással járjon. Vannak az épületben érdekes megoldások, például a tetőterasz, és a többféle anyagból kialakított ívek. Elvileg magukba hordják azt, hogy a kisebb repedések, hibák előfordulhatnak, de hát alapvetően bízunk a bankgaranciánkban.

H. R.: *Változtak-e a kultúraforgasztási szokásaik a közös munka következtében?*

K. L.: Eddig is érdeklődtünk a kultúra iránt. Bár kevés az időnk, nem profilunk a kultúra, a művészetek világa, de mindenképpen segít abban, hogy közelebb hozzuk az építőipari kultúrát a művésze-

tekhez, vagy a művészetet az építőiparhoz. Ez egy nagyon jó példája ennek a kivitelezésnek.

L. J.: Bízom benne, hogy hordozzuk azt az értékrendet, ami ezzel a szellemiséggel egyezik. Bízom abban is, hogy az elkötelezett kollégák segítségével, akiket már 10 éve próbálok a magam mintájára formálni, az ő előnyükre vagy hátrányukra, remélem, hogy ez az elkötelezett gondolkodás a cég munkájában is megnyilvánul. Bizonyíték erre az elmúlt 31 év, illetve az a több száz megrendelő, a több ezer alkalmazott vagy alvállalkozó, akivel kapcsolatba kerültünk. Remélem, hogy kiszámíthatóak vagyunk, becsülettel teljesítettük a kötelességünket, és akaratlanul is terjesztjük ezt a kultúrát, meg gondolkodásmódot.

LACZKÓ JÓZSEF Kiskunfélegyházán született, gyermekkorát Pusztaszeren töltötte. Szegeden és Budapesten végezte közgazdasági tanulmányait. Munkatapasztalatot szerzett a könyvelés, az adótanácsadás, a nemzetközi adózás területén is, de az élet az építőipar felé sodorta. 1989 óta a Bauszer Kft. ügyvezető igazgatójaként a hazai és a nemzetközi piacokon vállal cégével építőipari tevékenységet, generálkivitelezést. Céljuk, hogy az ingatlanfejlesztések, a pályázati rendszerek és az egyéb gazdasági szolgáltatások terén a legösszetettebb, legkomplexebb szolgáltatásokat nyújtsák partnereik részére.

KARSAI LÁSZLÓ Szegeden született, gyermekéveit Algyón töltötte. Építész tanulmányait Szegeden és Debrecenben végezte, ezt követően a kivitelezésben kezdett el dolgozni. A magasépítéstől a mélyépítésig, a kétkézi munkától a projektvezetésig minden szegletét kipróbálta ennek a szép alkotói tevékenységnek.

Érezni kell a környezet fontosságát, erejét

Interjú Szenes Istvánnal

A Nemzeti Művelődési Intézet új székházának tervezésénél fontos szempont volt, hogy az épület kívül-belül egy gondolatot sugározzon. Ez a tervezőktől, építészekről, belsőépítészekről komoly, összehangolt munkát kívánt, hiszen a szerves magyar műveltség minden elemét meg kellett jeleníteni az épületben, ugyanakkor a XXI. századi funkcionalitásnak is meg kellett felelni. Szenes Istvánt, Ybl-díjas belsőépítész-iparművészt a közösségi művelődéshez, és magához a Nemzeti Művelődési Intézethez fűződő kapcsolatáról kérdeztük.

Hévizi Róbert: *Mikorra vezethetők vissza első kulturális emléképei? Milyen területről indult karrierje, szakmai fejlődése?*

Szenes István: Ehhez a válaszhoz vissza kell nyúlnom gyermekkori élményeimhez, hiszen a művészethez való viszonyom egyértelműen onnan eredeztethető. A zenéhez, művészetekhez való személyes élményeim már egészen kicsi gyermekkoromban megnyilvánultak. Azok a rajzok, képek, amelyeket akkoriban készítettem, kötődtek zenei élményeimhez, és a színházi előadások varázslatához.

Én ugyanis varázslatként éltem meg a színpadon történő cselekmények drámaiságát, melyeket a nagyszerű dallamok kifejező erejükkel még fokozottabban alátámasztottak. A színházban a zenén kívül az egész produkció vizuális élménye is mindig magával ragadott: a díszleteken kívül figyeltem a jelmezeket, a tárgyakat, a világítás összehatása is elbűvölt.

Ezek a gyermekkori élmények elkísértek egészen az iskolák befejezéséig, amikor már senki számára nem volt kétséges, hogy sorsom a művészi pályára predesztinált.

Az első sikertelen főiskolai felvételi után – a Képzőművészeti Főiskolára jelentkeztem – elhelyezkedtem a Magyar Filmgyártó Nemzeti Vállalatnál (a MAFILM-nél), ahol először a díszletfestőknél, később a díszlettervezőknél dolgoztam.

Többször is beadtam még jelentkezésem a főiskolára, de a sikertelen próbálkozások megértették velem, hogy váltanom kell, és valóban, az Iparművészeti Főiskola építész-belsőépítész szakára azonnal felvettek. Hiszem, hogy ez nem volt véletlen, így alakítja az élet a sorsunkat.

Bár a Filmgyár visszavárt, ugyanis rögzített státuszom volt mint díszlettervező, mégis a tanárom által felajánlott Középülettervező Vállalat (KÖZTI) ajánlatát fogadtam el.

Ez volt a kezdet, azután a tervező intézetben eltöltött 20 sikeres év után 1993-ban saját irodát alapítottam, amely azóta is eredményesen működik. Számtalan középület – irodaház, kórház, hotel, színház – és lakóház tervezésében vettem részt kollégáimmal együtt, akik időközben tanítványokból önálló alkotókká váltak a Szenes Design Stúdióban.

H. R.: A közösségi, vagy közösségekben való gondolkodás,

szerepvállalás mennyire jellemző önre? Akár szakmájának tükrében nézve.

Sz. I.: A közösségi szerep a tervező számára az élethez nélkülözhetetlen levegő, amelyben alkotni, tervezni tud.

Az építészeti-belsőépítészeti tervezés célja az ember szűkebb és tágabb környezetének kialakítása. Annak a közegnek a fizikai megteremtése, amelyben élni tud, illetve amelyben élni szándékozik, amely kifejezi belső vágyait, megteremti az élethez szükséges materiális, és egyben a lelki környezetet. Egyszerre teremti meg a jelen, de sokszor az elképzelt jövő tükrét. Azt a valóságot, amelyben élünk, és azt a reményt, amelyben élni szeretnénk.

Az építész is a közösségért él: a közösségből kiáramló vágyak megvalósítására törekszik, de nem a művészet abszurd kifejezési módján, mint például a képzőművészet, hanem az anyagi valóság eszközeivel.

Az építész, a belsőépítész, a design jelen van életünk minden részében és helyszínén. Megtalálhatóak eszközeinkben, hétköznapi környezetünkben, az otthonaink-

ban, munkahelyünkön, de intim vágyaink kifejeződésében is. Egysszóval átszövik, behálózzák mindennapjainkat.

H. R.: *A Szenes Design Stúdió számos középület, művelődési intézmény, oktatási vagy éppen egészségügyi létesítmény, irodaház tervezését végezte el az elmúlt közel két évtizedben.*

Mi volt a különlegesség ebben a munkában? A Nemzeti Művelődési Intézet székházának tervezése során milyen elvek vezérelték önt?

Sz. I.: A Nemzeti Művelődési Intézet új székháza épületének tervezésekor, és közben a folyamatos egyeztetések alkalmával ébredtünk arra a felismerésre, hogy a célja-

Balipap terem

Munka közben

Emeleti folyosó

Vezetői iroda

Tárlók

ink azonosak, csupán a megvalósításhoz szükséges módszerek és eszközök különbözöek. Ezért is alkalmaztuk az épület külső és belső kialakítása során azokat a jeleket, jelképeket és formákat, melyeken keresztül kifejezhető az az üzenet, amely az általános információkon túl a sajátos nemzeti létünk megbecsülésére, azok sajátosságainak megismerésére és szeretetére ösztönöznek.

Az építészet és a formavilág sajátos eszközeivel teremtettük meg azokat a kifejezésmódokat, amelyek minden különösebb magyarázat nélkül sugározzák a nemzeti sajátosságokat, a jellemző téraryonokat, azokat a jelképszerű motívumokat, amelyek szavak nélkül is kifejezik a Nemzeti Múvelődési Intézet tevékenységének lényegét.

A cél az volt, hogy olyan korszerű, mai irodaépületet hozzunk létre, amely kívül-belül minden részletében tükrözi a XXI. század technikáját, de összetéveszthetetlenül magán viseli a magyar Alföld, a nemzeti karakter és formavilág jegyeit.

Tárgyaló

SZENES ISTVÁN Ybl Miklós-díjas, valamint Érdemes művész címmel 2014-ben kitüntetett magyar belsőépítész. A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, Iparművészeti és Tervezőművészeti tagozatának tagja (2011), 2017-től a tagozat vezetője. 1995-ben alakította meg a Szenes Design Stúdiót.

Mulandó trendiség helyett időtálló értékmentés

Interjú Popovics Istvánnal

Hévízi Róbert: *Melyek voltak az első kulturális élményei, hogyan került kapcsolatba a kultúrával, a közösségi művelődéssel?*

Popovics István: Első élményem, ami egyben a legmeghatározóbb is, 1982-re vezethető vissza. A nyírbátori moziban heti rendszerességgel tartottak filmklubot, a válogatott mesterműveket édesanyámmal együtt néztük meg, és utána megbeszéltük, elemeztük a látottakat.

Későbbi meghatározó élményem már olyan, ahol én is tevékenyen részt vállaltam a közösségi munkában. A művészeti egyesületünkkel Balassagyarmaton szerveztünk egy kiállítást, 1996 címmel. Az egyesületi tagjainkkal és a pártoló fiatal építészekkel együtt létrehozott kiállítás az építészet, fotózás, népművészet ötvözetéből álló diavetítésből, és népi eszközök szokatlan, figyelemfelkeltő installációjából állt.

H. R.: *Az Ön számára mit jelent a közösségi művelődés? Milyen szerepet játszik az életében?*

P. I.: Úgy gondolom, hogy a közösségi művelődés olyan kapcsolatot hoz létre az emberek között, mely segíti megérteni a másikat,

a másik hozzáállását, jó eszköz a félreértéseink elkerülésére is, komoly társadalmi hatású, építő jellege van. Legyen szó akár közös hangig, képi vagy akár gasztronómiai élményekről, közelebb kerülünk általuk egymáshoz. Sajnos a mai információtechnológiai világunk ezt inkább aláássa, mint segíti. A közös dalok, mesék, a vének, bölcsék meghallgatása, a közös élmények, a tudás fenntartásának ösztöne már az őskor, a kezdetek kezdete óta velünk van, a génjeinkben, nem levetkezhető.

Személy szerint én törekszem e hitvallásomat utódaimnak átadni, és a nyíltságra, figyelemre ösztönözni őket. A közösségbe illeszkedés egyik fontos alkotó eleme ez. A kérdés, hogy a ma embere megengedi-e azt, hogy ez irányított legyen? A válasz szerintem egyszerű: igen. Hiszen gyermekeink sem tudnának beszélni, ha kívülről nem kapnának szavakat, maguktól nem tudnák anyanyelvüket sem használni. Az irányítás viszont felelősségteljes dolog, az emberi sokszínűséget és gondolkodásmódot nem korlátozhatja.

H. R.: *Mi a véleménye a Nemzeti Művelődési Intézet munkájáról?*

A szakmai feladatai közül melyeket érzi meghatározónak, irányadónak?

P. I.: Legfontosabbnak az elzárt, a kultúrát nem könnyen elérő közösségek segítségét, az általuk képviselt értékek megismerését, ezeknek a megvédését tartom a legfontosabbnak. A művelődés elkövetésén sokat jelent a hétköznapi embernek, támpontot ad a világ megismerésében, az egyéniség egészséges kifejlődésében. Ebben látom az intézet óriási szerepét és köteleességét.

H. R.: *Az önök által a Nemzeti Művelődési Intézet új székházában végzett munkáról mit kell tudni? Hogyan illeszkedik a ház szellemiségéhez?*

Közösségi terem

P. I.: Szakmailag, de emberileg is jó kapcsolatot ápolunk a projekt tervező építészével. Az intézetet igazán közös munkánk során ismertük meg, és rengeteget tanultunk róla. Még a tervezési folyamat legelején megfogalmazzuk a házzal kapcsolatos véleményünket, mely szerint az volt az alapvetésünk, hogy bár a belsőépítészet sajnos mulandóbb az építészetnél, de mi kerüljük a trendiséget, kliséket, és a belsőt a külső elválaszthatatlan részévé forrasztjuk, összehangoljuk. Az épületeket embereknek szánjuk, nem a személyes önmegvalósítás volt egyetlen projektünknel sem a mozzgatórugó korábbi megbízásaink során sem.

Ezen elveket rögzítettük is, mert előtte mindig meghallgatjuk az épület használóit, azok képviselőit, és végig a vezérfonal mentén

Tárgyaló

szeretnénk haladni, attól a végére sem szeretnénk eltérni.

Ha megengedi, a pontosság kedvéért idézem az általunk megfogalmazott alapelveket, melyeket végig szem előtt tartottunk, és amelyek jól mutatják, mi volt a kiindulási elv, és a megfogalmazott cél:

„Az építészeti környezet egyedi, visszatekintő, szinte gyűjteményező formakincse inspiratív elemeket tartalmaz, és a belső tér is ezekre az értékekre építkezik.

Bár vadonatúj épületről beszélünk, megjelenése nem kíván trendi lenni. Inkább arra hagyatkozunk, ami kincsesládánkban már megtalálható.

A belső tér meghatározásakor a tisztaság, a tévutaktól mentes inspiratív tér meghatározását éreztük feladatunknak. Kissé a reformációt említhetjük, szellemisége a lényegre törekvés, a sallangmentesség, de értékmentéssel, iránymutatással.

Törekszünk a takarékoság jegyében megfogalmazott terek létrehozására, de kerüljük a minimált, sivárságot.

Időtálló megoldásokat, anyagokat, és olyan technikákat kívánunk használni, melyek már bizonyítottak. A kísérleteket ezen eszközök használatával hajtjuk végre.”

H. R.: *Ön szerint a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai tevékenysége mivel járul hozzá a Kárpát-medencei kulturális élet és a közművelődés kiteljesedéséhez?*

P. I.: Véleményem szerint az előszervezetek munkáját folytatva a sikeres szakmai tevékenység eljuttatja a Kárpát-medence minden pontjára az üzenetet: a művészet nem ismer határokat. Ez a mottója a mi művészeti egyesületünknek is, és kívánom, hogy mind az egyesületünk, mind az intézet ezen elvek mentén tudja végezni a munkáját.

H. R.: *Mit gondol a közösségi művelődés társadalmi szerepéről, megítéléséről? Milyen helyzetben*

Iroda

Kiállítófelület ledfallal

van most a közművelődés? Hogyan képzelel el a terület jövőjét?

P. I.: A közösségi művelődés az egészséges optimista társadalom elválaszthatatlan része. A technikai fejlődés hatalmas tempóban zajlik, hétköznapjainkat pedig épp egy közösségellenes világjárvány

félelme itatja át. A közművelődésnek ebben az időszakban még megfontoltabbnak, retrospektívebbnek, reménykeltőbbnek és az értékek megtartására irányulónak kell lennie.

A jövőt csakis a múltunk alapos megismerésével lehet felépíteni.

POPOVICS ISTVÁN okleveles építész mérnök, belsőépítész, a Szenes Design Stúdió vezető építésze.

Gondolattól a megvalósulásig

A Nemzeti Művelődési Intézet székháza

Imázs-fotó a Nemzeti Művelődési Intézet székházáról

Az alapkőletétel napján még csak egy sajtófal idézte meg a székház leendő épületét

Helyére került az időkapzsula (2018. június 28., Fekete Péter, Závogyán Magdolna, Lezsák Sándor és Dr. Kis-Rigó László)

A székház felülnézeti látványterve

Állványok között

Készül a fríz Makoldi Sándor rajzai alapján

Tavaszi napsütésben, fűvesítésre várva

A székház teljes pompájában, virágszigetekkel várja a látogatókat

Ikerablakok
a kora tavaszi napfényben

Az épületet díszítő
vakolathímek egyike

Az intézmény gasztrobusza
a székház előtt

Földszinti fogadótér
az első érdeklődőkkel

Lépcsőfeljáró az emeleti szintre

A ledfalon akár virtuális kiállítások
is megjelenhetnek

Díszkert az Emlékezet Tornyával

Makoldi Gizella batik függőnye

Éjszakai fények

Az emberi lét alapja a közösség

Beszélgetés Domokos Lászlóval, az Állami Számvevőszék elnökével

Hévizi Róbert: *Számos konferencián, szakmai rendezvényen hallhattuk már önt előadást tartani, lelkesítő volt az értékek és a kultúra iránti elkötelezettsége, nyitottsága. Melyek az első kulturális élményei, amelyek meghatározóak voltak?*

Domokos László: Alapvetően a család és az iskola adja az embernek a kultúrát. Több gyermekkori élmény is bennem él még, különösen az általános iskolai évekből. Az első meghatározó alsó tagozatban volt, amikor napközisként a békéscsabai Jókai Színház bársonnyal fedett erkélyén egy gyerekelőadást néztünk. A színházban egyébként ez egy ma is ápolt hagyomány, rendszeresen vannak gyerekelőadások. Én imádtam odajárni.

A másik meghatározó az egy családi élmény, még a '45 előtti világból. A nagynénémék háza félig-meddig kultúrházként működött. Arra emlékszem, hogy egy polcon könyvek voltak, egy másikon társasjátékok, az udvaron lengőteke, és időről időre, amikor arra jártam, kártyázó öregek gyűltek össze az utcáról. Igazi kulturális és közösségi helyszín volt. Nem volt hivalkodó, ott nem volt bársony,

még intézményesülés se volt mögötte, de megérintette az embereket, a közösségeket. És persze a gyerekeket, köztük engem is.

Ez az emlék a számomra máig iskolán kívüli leckéje annak, hogy az emberi lét alapja a közösség. Ebben nagy felelősségünk van. Gyermekünknek és az unokáinknak is ugyanezt az élményt kell biztosítanunk, hiszen sohasem magától történik a kultúrával való találkozás.

Nagyon fontos, hogy gyermekként milyen első impulzusok, benyomások, érzések érnek minket. Ebben kiemelkedő szerepe van a családnak, az iskolának, a pedagógusoknak, a művelődési szakembereknek, hogy megéreztesék, megszeretessék a gyerekekkel a kultúrát, a közösségi létet.

H. R.: *Napjainkban milyen kapcsolata van a közösségi művelődéssel?*

D. L.: Májig nyitott vagyok minden művelődési ág iránt, de a zene, ha úgy fogalmazhatok, külön is a csemegém. Most épp egy Horgas Eszter-konцерtról jöttem, ami a Városmajorban volt.

Tavasszal a vírusügy utáni vagy a közbeni bezártság időszakában, a zene elementáris erővel hatott.

Szerintem az emberi lény természetéből adódik, hogy zenére vagyunk. A zene feltölt, kikapcsol vagy épp lendületbe hoz, a lényeg, hogy kiemeli az embert a hétköznapi monotonitásából. Ahogy időm engedi, szívesen és tudatosan keresek akár egy könnyűzenei darabot, akár egy klasszikus, online közvetített koncertet.

H. R.: *Mennyire tartja fontosnak a kulturális ágazatok közül a közművelődést napjainkban?*

D. L.: Véleményem szerint ez alapkérdés, hiszen ide tartozik a közfeladatok ellátása mellett, illetve azokat kiegészítve az országhatáron átnyúló kulturális kapcsolatok erősítése, a magyar kulturális

Domokos László, az Állami Számvevőszék elnöke és Hévízi Róbert központvezető az interjúján

értékek gyarapítása, az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzáféres biztosítása és a közösségi szerepvállalás erősítése is.

Ne feledjük el azt sem, hogy velünk él az a természetes igény, hogy az ember nemcsak önmagával foglalkozik, nemcsak a családjával, hanem egy szélesebb körrel, a szomszédságával, a szűkebben és tágabban vett közösségeivel. Ez magától azonban nem működik, fontos, hogy szerveződjön, hogy legyen ember, aki szervezi, összefogja. Ehhez bizony professzionális háttér kell, amely megszervezi, tudatosítja az emberekben a közösségi értékeket, lehetőséget biztosít a gyerekeknek, vezeti a magányosokat és a tudáskeresőket.

H. R.: *A magyar közművelődés csúcsintézményévé vált a Nemzeti Művelődési Intézet. Hogyan ítéli meg az intézmény munkáját?*

D. L.: Több oldalról is van rálátásom, hiszen az Állami Számvevőszék annak idején többször is ellenőrizte a Nemzeti Művelődési Intézetet, illetve annak jogelődjét. A 2008–2012-es időszakát tekintettük át pénzügyi, gazdasági és irányítási szempontból. A jelentés, amely 2014-ben jelent meg, természetesen nyilvános, a mai napig olvasható.

Jól emlékszem, hogy a 2008–2012 időszakot vizsgálva sok hibát találtunk a vagyonnal való bánás, a modern integritás, a korrupció elleni védettsége, illetve a jogszabályok betartása tekintetében. Elemi dolog, hogy legyen leltár, hogy ki legyen alakítva annak rendszerre, hogy biztosítva legyen az intézmény csalásmentes működése. Ezek hiányoztak ebből a vizsgált időszakból.

Ebből úgy láttuk, hogy méltó módon kell megszervezni az intézetet, és a közpénzek felhasználásának menetét. Szükség volt tehát erre az ellenőrzésre, mert általa hozzájárultunk ahhoz, hogy mára egy erős és meghatározó intézménnyé váljon a Művelődési Intézet.

Az új főigazgató asszony, az akkor még frissen kinevezett Závogyán Magdolna nyitott volt arra, hogy egy pedáns, példamutató szervezetet építsen, hiszen tényleg ez a nemzet egyik csúcsintézménye, amire nagyon sok hasonló szervezet referenciaként, példaként tekint. Ha ez pénzügyileg szedett-vedett, rendetlen maradt volna, akkor az bizalmatlanságot szülne, másrészt rossz példát mutatna. Fejleszteni kellett tehát az intézetet, ami meg is történt. A fő-

igazgató asszony büszke lehet a munkájára.

H. R.: *Nemcsak határon belül, hanem határon túl is lát el feladatokat a Nemzeti Művelődési Intézet. Mi a véleménye az intézmény Kárpát-medencei feladatellátásáról?*

D. L.: A közösségben éli meg az ember az életét. A magyar nemzetnek pedig az a sorsa, hogy határon belül és határon túlra is kell látnia. A világot látva szinte nem is tudom megmondani, hogy van-e olyan ország, ahol nem élnek kisebb-nagyobb magyar közösségek. Ezért úgy vélem, ezeket érdemes hálózatba szervezni. Látni őket, hiszen ugyanúgy értéket hordoz egy új-zélandi magyar közösség, mint a kárpátaljai, őshonos magyaroké.

Meggyőződésem, hogy a nemzetet nem lehet határok közé szorítani, jóval nagyobb viszonylatban lehet értelmezni. A Kárpát-medencében, a diaszpórában nem a határok a meghatározóak, sokkal inkább a hálózatok, az együttműködések. Ezért fontos, hogy ezek a közösségek meg legyenek szólítva, hogy legyen lehetőségük az értékeiket bemutatni, ápolni, s egyúttal lehetőséget kapjanak a közös gondolkodásra, a közösségünk megélésére. Ebben is nagy szerepe van a Művelődési Intézetnek.

H. R.: *A közelmúltban elkészült a Nemzeti Művelődési Intézet székháza itt, Lakiteleken. Ideérkezve, az épületbe belépve milyen érzések, milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben?*

D. L.: Egy épület mindig keretet ad. Egy miliót teremt. Az ország költségvetése pénzt szánt erre, méghozzá milliárdokat. Azt gondolom, ez kifejezi a Magyar Országgyűlés, a kormányzat megbecsülését és bizalmát, ami nem volt megalapozatlan, hiszen a Nemzeti Művelődési Intézet nagyon világos koncepcióval, jól követhető eredményeket, szolgáltatási portfóliót mutatott fel már az építkezés előtt. Gondoljunk bele, a legnehezebb

időszakban óriási segítséget adott a munkanélkülieknek a Kulturális Közfoglalkoztatási Programmal. A kis falvakkal újból kinyitotta a kapuit, és évek, évtizedek alatt összegyűlt hiányosságokat próbált pótolni. Ez az épület kifejezi ezt a háttérrel és ezt a célrendszert. Ha magát az épület megvalósítását nézem, egyszerre jelenik meg benne a polgári lét és a magyar nép hagyományos építészeti háttere. Belülről modern, mégis otthon érezhetjük magunkat, olyan helyen, ahol mindenki megtalálja a gyökereit.

H. R.: *Az itteni beszélgetések során említésre került az Állami Számvevőszék és a Nemzeti Művelődési Intézet közötti stratégiai együttműködés. Mi indokolta ennek a megállapodásnak a megkötését?*

D. L.: Egyedül nem megy – leegyszerűsítve így tudnám mondani. Nemcsak a közművelődésnek kell saját erőit összefognia, nemcsak a közösségeknek érdemes más közösségekkel együttműködéseket életre hívni, hanem az állami, a nemzeti intézményeknek is érdemes összefogni, ha közös célokat, közös értékeket találnak. A Számvevőszék még 2014-ben az országgyűléstől meghatalmazást, felkérést kapott arra, hogy az emberek, a családok pénzügyeinek fejlesztésével is foglalkozzon. Amikor ezt a feladatot megkaptuk, akkor átgondoltuk, hogy kivel tudunk együttműködni. Már 2010-től kezdődően volt az ÁSZ-nak kapcsolata egyesületekkel, civil szervezetekkel. A Nemzeti Művelődési Intézettel 2015-ben kötöttünk egy keretmegállapodást, majd 2017-ben ezt tovább bővítettük, fejlesztettük. Először feltérképeztük a közös felületeket, ezt a munkát a tananyagfejlesztés követte, majd a tudásátadás.

Az elmúlt öt-hat év az ismeretek megosztásán túl a közös programok megfogalmazásával telt. Ez nagyon sok élményhez, tudáshoz juttatta a partnereket és a munka eredményébe bekapcsolódó ál-

lampolgárokat. A számvevők által végzett munka, az ellenőrzés az mindig egy kicsit technokrata, lát-szatra lélektelen dolog. Az, hogy a számvevők a tapasztalataikkal másoknak segíteni tudnak, hogy nemcsak az intézmények helyes működtetéséhez járulnak hozzá, hanem az embereket, a családokat a pénzügyi tudatosság felé mozdítják el, az más típusú értelmet ad a munkájuknak. A polgártársainkat, a szélesebb közösségünk tagjait védjük, segítjük. Azoknak a kollégáknak, akik a társadalmi felelősségvállalás keretében, önkéntes alapon részt akartak venni a programban, azok számára biztosítottuk ezt a lehetőséget. Hiszen egy hivatalnoknak talán legnagyobb veszélyt – ha a mi hétköznapjaink oldaláról nézzük – a kiégés jelenti. A munkáltatónak megoldásokat, lehetőségeket kell biztosítani ennek elkerülése érdekében. Ehhez pedig az kell, hogy olyat csináljanak, amit szeretnek, amiben érzelmileg motiváltak, és persze amihez értenek is. Úgy mondanám, hogy ez egy win-win kapcsolat, amivel mindenki nyer. A legtöbbet természetesen az emberek, a családok, akiknek hasznára válik ez az együttműködés, a megszerzett új szemlélet és tudás.

H. R.: *Egy ellenőrzés során fontos, hogy legyen visszacsatolás, hogy jól működik-e az intézmény. Mint mondta, a Nemzeti Művelődési Intézettel volt már ilyen tapasztalat. Kisebb közművelődési intézményekkel, művelődési házakkal, művelődési központokkal terveznek ilyen jellegű vizsgálatokat?*

D. L.: Először a nagy pénzeket felhasználó intézményeket nézzük meg. Ilyenek voltak a múzeumok, majd a könyvtárak, amelyek közül nem egy, a megváltozott kultúrafigyasztsági szokások miatt, részben kiüresedett. Közben pedig óriási pénzek mentek el.

Itt vannak a művelődésnek, a közművelődésnek azok az intézményei, amelyeknek egy részük közművelődéssel is foglalkozik, de nem feltétlenül főprofilal. Ezeknek a területeknek nem az intézményrendszerét kell ellenőrizni, hanem az intézményrendszernek a szervezetségét.

Tehát megnézzük, hogy mennyiben van kialakítva az irányítási rendszer, a csalásmentes működés. Ha megveszik az eszközöket, akkor a vagyont megfelelően megőrzik-e. És egyáltalán a közpénzzel, legyen az akár pályázati pénz, megfelelően el tudnak-e számolni. Úgy látjuk, hogy itt egyrészt tudásbeli

Lezsák Sándor, Domokos László, Závogyán Magdolna, Bánkutiné Mihalcsik Márta a Magyar Értékek Napján (2019)

hiány van, másrészt sok esetben szemléleti problémák is felmerülnek. Ezért most egy új programmal indultunk, az úgynevezett monitoring programmal, amelynek keretében az alapidokumentáltságot vizsgáljuk, hiszen az mindennek az alapja. Tavasszal kezdtünk az önkormányzatokkal, bekértük 3200 önkormányzat 26 alapidokumentumát. Kétszáznál több volt, aki nem is válaszolt a megkeresésre. Tehát ki kell mondanunk, úgy tűnik, hogy ők sokszor már 30 éve a magyar jogon kívül működnek. Ez mintegy 6-8%-a ennek az intézményrendszernek. Több mint 4000 intézmény van önkormányzati fenntartásban. A következő lépés az lesz, hogy megnézzük a 4000 intézmény alapidokumentumainak egyáltalán a létét, és mindig adunk lehetőséget és segítséget is arra, hogy javítsanak. Azt gondoljuk, hogy egy szervezeti és működési szabályzat, egy számvitelpolitika, egy pénzügykezelési szabályzat, egy leltározás alapvetően meg kell, hogy legyen annak, aki közpénzt akar felhasználni. Az ellenőrzés számára ezt természetesen be is kell mutatni.

A Számvevőszék korábban 600 helyszínre tudott egy évben kimenni, miközben 16-18 ezer helyre jut közpénz ma Magyarországon. Ha a civileket még hozzáveszem ehhez, akkor még körülbelül 30-40 ezer. Ezeket mind el kell érnie a Számvevőszéknek. Örömmel mondhatom, hogy kialakítottuk ennek a módszertanát, megközelítésmódját, és hamarosan mindenhova eljutunk. Olyan helyekre is, ahol évtizedek alatt ellenőrt se láttak.

Érdekünk, hogy minél többen tudjanak törvényesen, átláthatóan és hatékonyan közpénzt felhasználni, ennek viszont alapfeltétele, hogy a közbizalmat megerősítsük a szervezet irányában. Ennek érdekében egyre inkább a segítő-tanácsadó funkció fele megyünk, és így közeledünk a közművelődési intézmények és a civilek felé. Nem

véletlenül hívtam fel többször is a figyelmet a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai rendezvényein, hogy ne feledje senki: aki közművelődést szervez, végső soron az adófizetők pénzéből teszi ezt. Nagyon fontos, hogy közösséget építenek, viszont ha a pénzzel nem tudnak bánni, akkor akaratlanul is ezt a közösséget rombolják.

Tehát mi úgy gondolkozunk, hogy egy építő jellegű, tanácsadó-ellenőrző feladatot kell ellátnunk. Ezt ma már öntesztikkel is támogatjuk, amelyek az Állami Számvevőszék honlapjáról letölthetők. Az intézmények meg tudják nézni, hogyan tudnak jobbak lenni. Ösztönözzük és motiváljuk az intézményeket, szervezeteket, mert azért tudjuk, az emberek jó része számára az adminisztráció sokszor a nemszeretem dolgok kategóriájába tartozik, és ezek akkor kerülnek a látókörbe, hogyha ehhez megvan a megfelelő képzés, illetve ösztönzés is.

Nagyon képletesen azt szoktam mondani, hogy szeretném, ha minden közpénzfelhasználó a törvényesség hideg leheletét érezné a tarkóján, ugyanakkor meg is értené, hogy miért ellenőrzi a Számvevőszék. Hiszen az a 4 és fél millió magyar adófizető állampolgár érdeke, hogy az ő nagy nehezen befizetett adóját jó célra, hatékonyan, eredményesen, szabályosan költésék el. Ennek vagyunk mi a garantomter szervezete, így gondolkozunk közművelődésről, egészségügyről, határvédelemről, banki feladatok ellátásáról, vagy bármilyen más területről, ahol közpénz van.

H. R.: *Ön magánemberként és az Állami Számvevőszék elnökeként is rendszeres látogatója kulturális rendezvényeknek. Milyennek képzeled el, milyennek szeretné látni a magyar közművelődést az elkövetkezendő időszakban?*

D. L.: Közösséginek és jó hangulatúnak. Szerintem ez az alapja mindennek. Szeressenek az embe-

rek ott lenni, gyűjtsék az értékeket, ápolják a hagyományokat.

Az is fontos, hogy a digitalizáció adta lehetőségeket egyre jobban használja ez az intézményrendszer. Úgy gondolom, ebben már a mai időszakban is kevés ennél fontosabb szerep van. Az otthon maradt embereket ki kell szabadítani, oldani kell a bezártság érzésüket. A nagyobb rendezvények elmaradása miatt egyre nagyobb igény van a kultúra elérhető formáira, a különböző foglalkozásokra. A digitális tér, az online platformok kiváló lehetőséget biztosítanak ahhoz, hogy támogassák az emberek közösségi igényeit és kulturális élményeiket. Ez egyébként a jövőnek is a kultúrához, a szellemi egészséghez és a jókedvhez ajtót táró kulcsa.

Domokos László öszszegző gondolatai

Az Állami Számvevőszék elnökeként hiszem, hogy a számvevőszéki ellenőrzés képes az állampolgárok mindennapi életét jobbá tevő pozitív változások elindítására. Nap mint nap az intézmények biztonságos és eredményes működtetéséért, fenntarthatóságáért és az adósságmentes stabil fejlődés eléréseért dolgozom. Meggyőződésem és tapasztalataim szerint ellenőrzés nélkül nincs rend, és azt is hittell vallom, hogy a rend értéket teremt. Ellenőrzésre tehát szükség van, az értékteremtő ellenőrzés pedig feltételezi munkánk tényleges és valós, társadalmi szinten is érzékelhető hasznosulását. A nemzeti kultúra ápolását, a kulturális értékek megőrzését szívügyemnek tekintem, amelyek alapjaiban határozzák meg egy nemzet társadalmi fejlődési lehetőségeit, és amelyek a következő generáció életkörülményeire is döntő befolyással bírnak.

Tárgyi anyanyelve: népi kézművesség

Interjú Pál Miklósnéval

A Nemzeti Művelődési Intézet az elmúlt nyolc évben több szervezettel kötött stratégiai és szakmai szempontból is kiemelkedő együttműködési megállapodást, többek között a Népművészeti Egyesületek Szövetségével is, melynek oszlopos tagja a Békés Megyei Népművészeti Egyesület. Az egyesület elnöke a magyar népművészet motorja, kifogyhatatlan energiája mindenkit magával ragad. Pál Miklósnéval, vagy ahogy szinte az egész ország ismeri, Pál Ancival Lakiteleken volt szerencsénk beszélgetni.

Hévizi Róbert: *Nehéz valakitől, aki egész életét a kultúra, a közművelődés és a népművészet büvös hármasa jegyében élte azt kérdezni, hogy ő maga hogy kezdte, mikor találkozott először a kultúrával? De mégis fontosnak tartom, mert erről még sosem beszélünk.*

Pál Miklósné: Már általános iskolás koromban is „nyüzsgő” voltam, részt vettem az akkori közösségi életben. Aztán egyszer csak ott találtam magam a szülőfalum művelődési házában, ahol ifjúsági klubot vezettem és egy színjátszó csoportnak is tagja voltam, ez meghatározó szerepet töltött be

az életemben. 19 éves koromban megismerkedtem a férjemmel, aki végzett népművelő volt és beleszőpöntem a közösségi művelődés, vagy ahogy akkor hívták, művelődési házi mozgalomba. Békéscsabán, a Megyei Művelődési Központban kezdtem dolgozni, ez volt az első és utolsó munkahelyem nyugdíjazásomig.

H. R.: *Több évtizede a Népművészeti Egyesületek Szövetségének választott tisztségviselője, elnöke. Mesélne nekünk bővebben a NESZ létrejöttéről?*

P. M.: Még jóval a rendszerváltás előtt a kultúra területén dolgozó emberek úgy gondolták, hogy alternatívákat kell találni a különböző szervezeti formákra. Ekkor jött létre többek között az Országos Népművészeti Egyesület is, ekkor 1982-t írtunk. Akkor még nem tudtuk, hogy ezt hogyan kell művelni, egyáltalán hogyan kell civil szervezeteket létrehozni és működtetni. Jellemző módon, Magyarországon „felülről”, a minisztériumból kezdeményezték a civil szervezetek létrehozását.

Sok helyen jártam a világban, és ahol a népművészetéről beszéltek, ott mindig hozzátették, hogy

a nemzet kultúrájának felszínre hozatala, szembenállást jelent az adott országra erőszakolt kultúrával, kultúrákkal. Nálunk a '80-as években, amikor az addigi politikai helyzet lazult, akkor sok merész ember úgy gondolta, hogy a népművészeti örökségünket meg kell mutatni (a keletről mindent beborító, meghatározó kultúrával szemben). Tehát ez egy „ellenzéki” mozgalom volt, arra irányult, hogy a sajátos magyar kulturális értékek kerüljenek a felszínre.

Ma már természetes mindenki számára, hogy nemzeti identitásunkhoz nagyban hozzátartozik hagyományaink megőrzése. Az országos egyesület megalakulásától

Pál Miklósné a Család és közösség konferencián

eltelt körülbelül 10 év, amikor sikerült talpra állítani a szövetséget, s létrejöttek a megyei önálló szervezetek, 19 darab. A közel 40 év alatt a tagszervezetek száma folyamatosan nőtt, részben Magyarországról csatlakoztak, de vannak tagjaink Kárpátaljáról, Erdélyből és a Vajdaságból is. Jelenleg 60 szervezet és körülbelül 4000 tag alkotja a Népművészeti Egyesületek Szövetségét, amely egy jól működő hálózat és egy nagy család.

H. R.: *Ez hogyan működik megyei szinten, mi a helyzet a Békés megyei egyesülettel?*

P. M.: Amit ma népi kézművészségnek nevezünk, az a XVIII-XIX. században az önálló parasztgazdaság eszközeinek, felszereléseinek elkészítését, a lakások berendezési tárgyainak létrehozását stb. jelentette. Annak idején a férfiak kosarat, gyékényt fontak, ők készítették el a házuk fa oromzatát, a bútorokat, a díszes faragásokat. Az asszonyok megszótták az alapanyagot, ruhát, háztartási textíliákat varrtak belőle. Tájégségként eltérő tárgykultúrát hoztak létre, amely egyik helyen szegényesebb, a másik helyen gazdagabbra sikeredett. Békés megye messze elmaradt például a Matyóföld vagy Mezőség tárgykultúrájától. A kutatók figyelme sem irányult erre a térségre.

Egy ilyen megyében kellett elkezdeni az értékek összegyűjtését.

Ez volt a mi feladatunk: gyűjtöttük azokat a kincseket, amelyek csak a megyére jellemzőek. A Békés megyei egyesület mint az országos szervezet tagja, 38 évvel ezelőtt alakult meg, és 1990-ben az elsők között vált önálló civil szervezetté.

A több évtized alatt felfedeztük a hímző, a fazekas, a faműves kultúránkat, de sorolhatnám a többi népi kézműves szakágat is. Hosszú ideig elsődleges feladatunk a kutatás volt, a másodlagos, ami most talán már elsődlegesnek tekinthető,

a tudásátadás. Az a célunk, hogy ez a kultúra megmaradjon és tovább éljen. Ennek érdekében rengeteg képzést, tábort, műhelyfoglalkozást szerveztünk és szervezünk, melynek eredményeként a Népművészeti Egyesületek Szövetségének tagszervezetei között a Békés megyei a legnagyobb, jelenleg a taglétszámunk 400 fő.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézettel milyen kapcsolatban állnak?*

P. M.: A Népművészeti Egyesületek Szövetségének jó és sokrétű együttműködése van a Művelődési Intézettel. Závogyán Magdolna ügyvezető asszony a stratégiai megállapodás megkötésekor, így fogalmazott: „a Nemzeti Művelődési Intézet nem lehet egyedül képes mindezenre, ha partnerséget kötünk a közművelődés egyes tevékenységeit felölelő hálózatokkal, akkor kölcsönösen nagyon jól ki tudjuk egymást egészíteni. Ők hoznak bizonyos tudást, mi hozzáteszük a miénket, és a kettő tudásból – kettő pénztárcából – csodákat lehet megvalósítani.” S ez valóban így van.

Nagyon sok közös projektünk volt már eddig is, amelyből csak néhányat idézek fel. *Közfoglalkoztatottak képzése*, amelyben három-négyezer ember ismerked-

Nép kézműves tanfolyam a Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében

Újra öltünk és örökítünk szakkör Békés megyében

hetett meg a népi kézművesség különböző területeivel, kapott bepillantási lehetőséget tárgyi anyanyelvünkbe.

Számomra nagyon kedves, hozzám nagyon közelálló volt az *Újra öltünk és örökítünk program*. A szikra Békés megyében pattant ki. Az apropót egy, a Kárpát-medence hímzőkultúráját bemutató

kiállítás adta. Ügyvezető asszony, aki egyébként nemcsak szereti, hanem valamikor aktívan művelte is a népi kézművességet, rácsodálkozott, nagyon tetszett neki. Felhívtam rá a figyelmét, hogy jól nézze meg, mert ilyen nem sokáig láthat, mivel a '70-es, '80-as években indult hímzőszakköri mozgalom gyakorlatilag eltűnt. Akkor azt mond-

ta, „hívjuk újra életre őket”. Először két megyében indítottunk szakköröket, majd többre is kiszélesítettük e tevékenységet.

Közös projekt volt a *Komatál program* is. Az ötlet Závogyán Magdolnáé volt, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége mellé állt és közösen valósítottuk meg. Régen fontos esemény volt a gyermek születése, az adott család segítése. A komatál arról kapta a nevét, hogy a koma, vagy a komaasszony ebben vitte az ételt a gyermekágyas asszonynak. Olyan tartalom és forma került felszínre, ami a közösséget szolgálja. Talán ezzel a programmal is rá tudjuk irányítani a figyelmet az összetartozás, a segítségadás fontosságára, és emellett nagyon szép kézműves tárgyak készülnek és válnak ismertté.

A legfrissebb program az *online szakkörök* létrehozása. Ez a mi területünkön új, és nagyon keményen kell érte megdolgozni, de bízunk benne, hogy sikere lesz. A hímzés, a mézeskalácskészítés, a gyöngyfüzés és a csipkeverés területén 30-30 foglalkozásból álló filmsorozat készül el az év végére. Hiszem azt, hogy azért kell online

Komatál kiállítás Lakiteleken 2019-ben

kapcsolatokat kiépíteni, hogy az offline kapcsolatot eredményezzen, vagyis az internet segítségével olyan emberekhez is eljuthatunk, akiket eddig kevésbé tudtunk megszólítani – főleg a fiatalokra gondolok –, akik később talán az interneten kívüli közösségekbe is bekapcsolódnak. A Népművészeti Egyesületek Szövetsége szakmai védnökséget vállalt e projektben.

A Békés Megyei Népművészeti Egyesület és a Nemzeti Művelődési Intézet között is szoros kapcsolat alakult ki.

Együttműködésünk módját egy korábbi modell alapozta meg.

20-30 évvel ezelőtt szerencsém volt Nyugat-Európába, illetve a tengerentúlra is eljutni, ahol kuttattam-kérdezgettem, hogyan és milyen szervezeti formában működik ott a kultúra. Ezen tapasztalatok birtokában 25 évvel ezelőtt fogalmaztam meg először, hogy a kultúra valószínűleg ki fog kerülni a nonprofit szektorba. Ehhez viszont három feltételre van szükség: megfelelő szemléletre, a működést lehetővé tévő jogrendszerre és „pénztárcára”, vagyis finanszírozóra.

A magyar közösségi művelődés történetében a Békés Megyei Önkormányzat kötött első alkalommal közművelődési megállapodást civil szervezettel önkormányzati feladatok ellátására. 2007-ben a megyében működő közösségfejlesztőkkel, a néptáncosokkal, a népi kézművesekkel jött létre együttműködés. A támogatás megteremtette és stabilá tette az egyesületek működési alapját. Akkor, ott mind a három korábban említett feltétel együttállt.

Ám megváltozott a megyei önkormányzatok szerepköre, és ez a támogatás gyakorlatilag megszűnt.

A Nemzeti Művelődési Intézet – a Békés megyei tapasztalatokra alapozva –, ha jól emlékszem, 10-12 civil szervezettel kötött ekkor közfeladat-ellátási megállapodást, köztük a Békés Megyei Népművészeti Egyesülettel is.

Mind a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, mind pedig a Békés Megyei Népművészeti Egyesület szoros és folyamatos kapcsolatban áll a Nemzeti Művelődési Intézettel.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet a határon túl is kifejtí tevékenységét. Hogyan ítéli meg a Kárpát-medencei helyzetet?*

P. M.: Ezen a területen nem rendelkezem pontos információkkal. Meggyőződésem, hogy az anyaországban lévő kultúráközvetítő szervezeteknek – ezek között van a Nemzeti Művelődési Intézet is – kötelessége együttműködni a külhoniakkal. Példaként említek egy húsz évvel ezelőtti történetet. Létrehoztuk a Határok Nélküli Néprajzi Népfőiskolát, melynek célja az volt – és ma is az, mert még mindig működik –, hogy a határon túl lévőknek segítsünk a néprajzi és a hímzőkultúra tudásátadásában. Jöttek és jönnek a Vajdaságból, Erdélyből, Szlovákiából, Kárpátaljáról. Az említett területen az elméleti és gyakorlati jártasság megszerzése mellett emberi kapcsolatok születtek és születnek, s ez erősíti identitásunkat is. Húsz évvel ezelőtt egyik este a tábortúznél valaki azt mondta a csoportból, „amit Trianon szétválasztott, az Békéscsabán egy hétre összekötődik”.

H. R.: *A közelmúltban készült el az intézet székháza. Milyen benyomások, milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben, amikor bejött az épületbe?*

P. M.: A Budapest, Corvin téri épület jelent meg a szemem előtt, hiszen 51 éve dolgozom a szakmában, és az volt mindig a centrum. Az egy palota. Amikor megálltam a lakiteleki épület előtt, elsőre a templom szó fogalmazódott meg bennem, a kis ablakok viszont egy családi házat juttattak az eszembe. Szép épület, azt kívánom, hogy legyen ez a kultúráközvetítők, a kultúrahhasználók otthona.

H. R.: *Vannak termek az épületben, amik egykori közművelődési szakemberekről lettek elnevezve. Ismerte őket, dolgoztak együtt az elmúlt félszázados pályája során?*

P. M.: Igen, ők a kortársaim voltak. Balipap Feri évfolyamtársam volt, sokszor megvitattuk a közművelődés éppen aktuális gondjait, vagy éppen sikereit, jókat tudtunk vitatkozni egymással. A férjem évfolyamtársa volt Kígyós Sanyi, vele nem dolgoztam, de ismertem az életútját.

Aki legközelebb állt a szívemhez, az Beke Pali volt. Vele úgy ismerkedtem meg, hogy valamiért hívnom kellett a Corvin tér 8-ban lévő intézetet; és hívtam 8-kor, fél 9-kor, 9-kor, fél 10-kor, és 10 óra körül egyszer csak megszólal a telefon másik végén Beke Pál. A magam 23 éves lendületével kérdőre vontam: maguknál mikor kezdődik a munkaidő? Ez volt az első találkozásunk, később fél éjszakákat beszélgettünk végig a közművelődés helyzetéről, arról, hogy mit lehetne tenni.

Ott voltunk jó pár Békés megyei népművelővel együtt, amikor Hajóson a nyitott házról beszélgettünk, ami nekem meghatározó élményem volt. Talán akkor döbbentem rá, hogy a kultúra, a művelődés az nem egy szűk terület, hanem maga az életünk. Arra vállalkoztunk mi kultúráközvetítők – és talán ma is arra vállalkoznak –, hogy próbáljuk meg szolgálni a kultúrát és az embereket. Palival erről is sokat beszélgettünk, hogy milyen szerepe lehet egy közművelődési szervezetnek, egy intézménynek ebben a folyamatban, hogyan tudja a helyi társadalmat alakítani. Mikor második alkalommal lett az intézet igazgatója, eljött Békéscsabára, és majdnem egy egész napot átbeszélgettünk. Arra volt kíváncsi, hogyan látom kétszáz kilométerről a Corvin tér 8-at, és elmondta, ő hogy látja a megyei művelődési központokat. Amiket egyébként nem nagyon szeretett. Én mindig

XX. Körös-völgyi Sokadalom – Gálaműsor a tószínpadon

arról vitatkoztam vele, hogy nem a szervezet és nem az épület az, ami meghatározó, hanem azok az emberek, akik benne vannak, és akik gondolkodnak, dolgoznak.

H. R.: *A múlt felidézését követően tekintsünk előre. Hogyan képzeled el a jövőt a kultúrában, a népművészetben? Hogyan szeretné látni?*

P. M.: Azt gondolom, hogy minden településen kell egy-két közösségi ház, amelyben az emberek jól érzik magukat. Szeretnék ilyen otthonokat látni minden településen. Kisebb falvakban egyet, nagyobb településen többet. Jó lenne, ha a városokban különböző szakosított közösségi házak működnének. Fogalmazhatok úgy, hogy minden nagyobb városban kell egy „székesegyház” – a kultúra passzív befogadására, a nagyközönségi összejövetelekre – és mellé kell több „imaház”, ami területi, illetve egy-egy tevékenységre szakosított közösségi házakat jelent.

Az egy-egy tevékenységre – például népi kézművességre – szakosított közösségi házakba az azonos érdeklődési körű emberek járnak. Úgy gondolom, hogy az azonos érdeklődésre épített kö-

zösségek tudnak sokáig fennmaradni. Ilyen közösségi tereket képelek magam elé. És azt képzelem, hogy rengeteg ember, rengeteg közösség dolgozik ott és szervezi a maga kis életét.

A jövő közösségi tereiben, elképzeléseim szerint nem lesz különbség támogatottságban, mindegy, hogy az önkormányzati vagy civil fenntartású. Ha a közösséget szolgálja, akkor kap működési támogatást.

Sok településen lesz népművészeti alkotóház. A tárgyi anyanyelvünket sokan beszélik. A népi kézművesség különböző területein sok közösség működik, sokan alkotnak olyan, a népművészetben gyökerező tárgyakat, amelyet a XXI. századi ember használ vagy hord. Azt

gondolom, mindenkinek meg kell ismernie a tárgyi anyanyelvünket csakúgy, mint a zeneit.

Én a népi kézművességet csodának tartom. Kisugárzása van, azt a közösségi lét érzését hozza elő, amelyben megszületett. A XVIII. században nagycsaládi és faluközösségek működtek, önmaguk irányították magukat egy adott településen az emberek, ennek a kornak a terméke ez a kultúra. És aki ezzel a kultúrával foglalkozik, maga is közösségi emberré válik.

S végül az is a vízióm, hogy a jövőben a közösségi művelődésben rengeteg hálózat működik, és ezek a hálózatok összekapcsolódnak, kölcsönösen segítik egymást és hatékonyabban szolgálják a társadalmat építő embereket.

PÁL MIKLÓSNÉ a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett közművelődési és népművelési előadónaként. 1969-ben kezdett dolgozni a Békés Megyei Művelődési Központban. Innen, első munkahelyéről ment nyugdíjba 2007-ben, azonban a munkát nem hagyta abba, nyugdíjas éveiként rendkívül aktívan telnek, hajnaltól késő estig tevékenykedik a közérdekben, a civil szférában, önkéntes és választott tisztségeiben. A szakmában eltöltött ötven év alatt a közművelődés szinte valamennyi területével foglalkozott, a népművészet áll hozzá a legközelebb. Munkásságát több kitüntetéssel ismerték el. 1990-től a Békés Megyei Népművészeti Egyesület elnöke. 1992-ben választották meg a Népművészeti Egyesületek Szövetsége egyik alelnökének, 2003-tól a szövetség elnöki tisztségét tölti be.

Marketing célú eszközökkel történeteink fennmaradásáért

Interjú dr. Erdész Ádámmal

A Nemzeti Művelődési Intézet több szervezettel is szorosan együttműködik, többek között a Magyar Nemzeti Levéltárral, illetve annak Békés Megyei Levéltárával. Erről a kapcsolatról kérdeztük dr. Erdész Ádámot, a Békés Megyei Levéltár igazgatóját.

dr. Erdész Ádám: Valóban régi a kapcsolat a Nemzeti Művelődési Intézettel. A civil szervezetek történetének világa az a terület, amely legfőképp összeköt minket. Hiszen a Művelődési Intézet a közösségi kultúrát szervezi, ezt próbálja minél szélesebb alapokra állítani, és ehhez a munkához elengedhetetlen a múlt megismerése. Annál is inkább, mert sajnos volt egy nagyon súlyos, akár jóvátehetetlennek is mondható törés: a XIX. század első felében elindult egy folyamat, amikor létrejöttek a civil szervezetek; az egyletek, körök pedig szerveződni kezdtek. Ezt 1948-1950 után mintha elvágták volna. A levéltárban ott maradtak az egyesületi alapszabályok, egyesületi iratok; a közigazgatási iratokban is sok ilyenfajta dokumentum maradt. Nos, a kapcsolatot ez az iratanyag jelenti – a régi tudás felélesztése.

Hévízi Róbert: *Ha már a múltba tekintünk, Ön mikor és hogyan találkozott a kultúrával?*

dr. E. Á.: Amikor olvasni kezdtek tanítani: elolvastam az első meséket, az első történeteket, legendákat, mondákat. Ez akár egy hagyomány lett és lett, csak ezt nem visszabontották, hanem mindig újabb rétegek épültek rá, amelyet ma már talán csak valami kultúrfilozófiai rendszerrel lehetne bemutatni, hogy mi minden van bennem. Tulajdonképpen a kultúra a mesterségem is lett; a közeg, amiben élek.

H. R.: *Hogyan alakult ki önben a gondolat, hogy a történelmi pályát választja?*

dr. E. Á.: A történeteket nagyon szerettem egészen kisiskolás koromtól kezdődően; ez indult a mesékkel, azután folytatódott a történelmi regényekkel. Megismertem azt a világot, amiben éltem, az rengeteg történetet hordozott. Ez egy többnyelvű Békés megyei település volt, ahol több nemzetiség élt együtt, és amelynek XIX-XX. századi története, amelyre még emlékeztek az idősebbek, nagyon sok fordulatot tartalmazott. Azután jött a tanulás. Mire az érettségiig

eljutottam, már magától értetődő volt, hogy történelem szakra fogok felvételizni. Sikerült is, pedig annak idején nem volt olyan egyszerű. Amikor a szakdolgozatomat írtam, bejártam a Békés megyei Levéltárba. Minden nap odalépett hozzám az akkori levéltári igazgató Szabó Ferenc – aki hál' istennek még ma is köztünk van –, kérdezgetett, beszélgetett velem, nagyon jó tanácsokat adott. Megtisztelve éreztem magam, hogy az igazgató nap mint nap figyelmet szentel nekem. Érdeklődött az olvasmányélményeimről, kérdezte, mi a véleményem róluk. Később kiderült, ez egy vizsga volt, mert egy idősebb kolléga nyugdíjba készült, ő pedig kereste

vány, tervrajz, munkaidőigazolás ügyében.

A papír egy nagyon romlékony adathordozó, rendben kell tartani. Ez az úgynevezett állományvédelmi munka, amely kezdődik a mérésekkel, a pára és hőmérsékletmérésekkel, és folytatódik azzal, hogy a sérült köteteket restaurálják, tisztogatják a kollégáink, vagy azok az intézmények, amelyeknek átadjuk a sérült köteteket. Végül következik az egész csúcsa: meg kell szólaltatnunk ezeket a forrásokat, és az érdeklődő közönséghez eljuttatni könyvsorozatok, webes felületek, adatbázisok formájában. Amióta a Magyar Nemzeti Levéltár 2012-ben létrejött, az adatbázisok előtérbe kerültek, mégpedig úgy, hogy azok az egész ország területét lefedik. Dióhéjban ennyi a munkánk, de természetesen még hosszasan lehetne sorolni, mi mindennel foglalkozunk.

H. R.: *Ahhoz, hogy megfelelő iratanyaggal rendelkezzenek, a településekkel is kapcsolatban kell lenniük. Hogy állnak a települések ehhez a kérdéshez, mennyire tartják fontosnak ezeknek az iratanyagoknak a levéltárba történő beszo- gáltatását?*

dr. E. Á.: Két része van a levéltárba érkező iratoknak.

Az egyik az úgynevezett illeté- kességi területről érkező iratanyag,

az utódot. A jelek szerint ezen a vizsgán átmentem. Immáron 40 éve vagyok levéltáros.

H. R.: *Nagyon szép pálya. De hogyan alakult a levéltáron belül a szakmai helyzete?*

dr. E. Á.: Kezdtém, ahogy mindenki, segédlevéltárosként kis levéltárban. Szinte mindennel foglalkoztunk, ami igazán hasznos volt számomra, így megismerhettem az iratanyag nagy részét. Ez akkor, amikor én odakerültem, nálunk a XVIII. századtól a XX. századig terjedt. Azután jöttek a speciális feladatok. 1980-ban kezdtem, a '90-es évek elején igazgatóhelyettes lettem, és léptünk tovább, majdnem úgy, mint Japánban, ahol az ember ugyanabban a rendszerben egyre több területet megismer, és a végén irányítja.

H. R.: *Milyen tevékenységet végez jelenleg a Békés Megyei Levéltár?*

dr. E. Á.: A levéltár nagyon összetett tevékenységet folytat. Kifelé mindig a kiadványainkat, a konferenciáinkat, illetve most már a webes felületeinket mutatjuk. De van emellett 10-12 olyan terület, amely rendkívül jelentős. A levéltári munka nem a régi iratokkal kezdődik, amelyek a raktárban vannak, hanem az intézményen kívül, mégpedig a hivatalos szerveknél. Azok

az iratok, amelyek ma keletkeznek, legalábbis részben, történeti értékű iratok lesznek. A levéltár az állami, önkormányzati szervek irattározását ellenőrzi, selejtezéseiket jóváhagyja. Onnan érkezik be az anyag, melyeknek megtörténik a rendezése, különböző segédletek készülnek. Ezek korábban csak egyszerű raktári jegyzékek voltak, most már sokkal inkább adatbázisok, vagy a kettőnek a keveréke. Megtörténik az iratanyag feldolgozása. Kutatókkal is találkozunk, hiszen nálunk található mintegy tízezer folyóméternyi iratanyag, amely iránt sokan érdeklődnek. Ügyfelek is megfordulnak nálunk, elveszett bizonyít-

azaz azoktól a szervektől, amelyeknek törvény szabályozza vagy különböző jogszabályok írják nekik elő az iratkezelést. Például az önkormányzatok, az önkormányzati tulajdonú intézmények, az állami intézmények esetében szabályozott, hogyan kell irattározniuk, melyik rész a maradandó értékű, vagyis történeti értékű iratanyag, amelyet levéltárba kell adniuk. Ezek meglehetősen zökkenőmentesen zajlanak. Megvannak a jogszabályok, az évtizedek óta kialakult gyakorlat, mondhatni, szépen szolgáltatják be az iratokat (a 15 évesnél régebbi iratok kerülnek be a levéltárba).

Emellett van az úgynevezett gyűjtőterület: hiszen gondolhatjuk, hogy az önkormányzatok, a jogszolgáltató szervek, az említett önkormányzati és állami fenntartású intézmények hivatalos dokumentumain túl mennyi iratanyag keletkezik. Ha egy jeles embernek van hagyatéka, az automatikusan ma már nem kerül levéltárba, tehát nagyon kell figyelni, keresni a kapcsolatot az utódokkal, hogy ezeket is begyűjthessük. Az elmúlt évtized tapasztalatai alapján mondhatom, hogy nagyon sokan fordultak a levéltár felé. Köztük intézmények is, hiszen például egy civil szervezet-

nek nem kell beadni az iratanyagát a levéltárba, de magánembereknek sem, viszont úgy gondolják, hogy ott van a legnagyobb biztonságban. Amikor átvettünk egyszer egy nagyon értékes iratanyagot egy velem egykorú könyvtáros kolléganőtől, ő elárulta, hogy megkönnyebbült, amikor a levéltárba került az iratanyag. A családi iratokat az édesanyjától kapta nagylány korában egy nagyon szép levél kíséretében, amiben le volt írva, hogy miért értékes számukra ez az anyag, mit kell tennie vele, és hogyan kell továbbadnia. Igen ám, csak hogy az ő gyermekei külföldön dolgoznak, nem olyan körülmények között laknak, hogy egy szobát iratok őrzésére tudnának berendezni, ezért megkönnyebbülés volt számára, hogy azok a levéltárba kerültek. Ez tehát a másik forrás, ahonnan kerülnek be iratok, méghozzá feletébb értékesek is.

H. R.: *A Nemzeti Művelődési Intézet munkájára milyen szinten van rálátása, gondolok itt a belföldön végzett, vagy akár Kárpát-medencei szintű tevékenységre?*

dr. E. Á.: Volt alkalmam egy olyan konferencián részt venni, ahol több mint 200 művelődésszervező és más szakember volt jelen az egész Kárpát-medencéből. Tisztában vagyok azzal, és fontosnak tartom, hogy az intézmény az egész Kárpát-medencében szervezi a művelődési és kulturális munkát. Azt is tudom, hogy tulajdonképpen az egyik legfőbb törekvés az, hogy ezt az általam említett szakadékot megszüntesse, vagyis szerves kapcsolatot teremtsen a régi civil világ, és az új között; azaz úgy adjon segítséget, hogy tulajdonképpen ezt követően háttérbe léphessen.

Úgy gondolom, hogy a Művelődési Intézetnek a legnagyobb eredménye az, ha segítségével, mintaadásával létrejönnek olyan szervezetek, amelyek érzik, hogy egy nagy támogató áll a hátuk mögött, de egy idő után azt mondhat-

ják, hogy mi most már megállunk a saját lábunkon.

H. R.: *Térjünk vissza a civilekhez. A közelmúltban a Nemzeti Művelődési Intézet szerkesztésében újból megjelent egy kiadvány, amely az egykori vidéki civil szervezetek listáját és a vármegyék bemutatását tartalmazza. Mi a véleménye erről a kiadványról?*

dr. E. Á.: Kulcsfontosságú kiadványnak tartom. Az első kiadása, amely most lényegesen kibővült, a '80-as évek végén jelent meg, amikor a szerveződő és lábakra kapó civil világ kereste a maga előképeit, és meg akarta mutatni azt, hogy a társadalom tagjainak, a polgároknak az autonóm szerveződése mennyire régi; hogy mennyi minta volt erre, mennyire áthatható, mondjuk, egy városi vagy egy községi társadalmat egy-egy ilyen szervezetrendszer. Megjelent ez a háromkötetes nagy munka, amely szerény külsejű volt, fehér borítású kötetekben, stencilezeten sokszorosítva, és mégis jelentős hatású munka lett. Olykor eltűnt a könyvtárakból, vagy rongyossá olvasták a mi példányunkat is; a levéltárban rendkívül sokat forgatták.

Nagyon jó ötletnek tartom, hogy megjelent újra. Mégpedig kibővítve megyetörténetekkel, általános áttekintéssel. Azt hiszem, ez lehet az alap, ami megerősíti a mai civil szervezeteket. Ha nem is a közvetlen elődjüket találják meg – bár erre is van példa –, de láthatják, hogy egy községben – szerencsés esetben akár a reformkortól, de a dualizmus időszakától biztosan –, hogy alakultak sorra az olvasóköri, tűzoltó egyesületek, temetkezési egyesületek, vagyis az önszervező egyesületek, a felekezeti körök, és sok másféle egyesület, akkor láthatják, hogy működött ez régen. Van egy másik fontos üzenete is ennek a kötetnek: mégpedig az, hogy ez a világ autonóm módon működött. Nem nagyon szorult anyagi, sem úgy egyálta-

lán semmilyen segítségre (nem is lett volna). Ha szerényebb anyagi lehetőségekkel is rendelkeztek, de összerakták a kis tagdíjakat, esetleg adományokat; ha jobb korszakban éltek, stabilitásban, akkor hosszabb időre tudtak felvenni kölcsönt, és megépítették a székházakat. Amelyek egyébként sokszor egyes települések központi helyein vannak ma is. A polgárok önállóságán, szabadságán alapultak ezek az intézmények. Nagyon fontos volt a régi időkben – és szerintem ez a példa ma is az –, hogy a maguk ügyeiben maguk döntöttek. Ott hamarabb volt választás, akár titkos választás, mint a társadalom egészében.

H. R.: *A civil szervezetek kapcsán említette: arra törekedtek, hogy székházuk legyen, legyen egy olyan hely, ahol találkozhatnak. A magyar közművelődésnek is elkészült a székháza, a Nemzeti Művelődési Intézet központja itt, Lakiteleken. Az épületbe belépve milyen gondolatok fogalmazódtak meg önben?*

dr. E. Á.: Én most láttam ezt az épületet először, még nem volt alkalmam az egészet bejárni, a hom-

lokzattal találkoztam. Imponáló az épület; az a része, amit láttam, a belső teret, és bizonyos szobákat, termeket volt alkalmam megnézni, különlegesen szépek és praktikusnak hat. Azon túl látom, hogy bizonyos fajta üzenetet közvetít a magyarság és a teremtés történetéről. Tehát aki itt dolgozik, vagy aki itt megfordul, az olyan millióban él, amely biztosan hatással van rá.

H. R.: *Egy felgyorsult, rohanó világban élünk, gyorsan változik minden, folyamatosan alkalmazkodnunk kell ehhez. Hogyan képzeli el a kultúra jövőjét, hogyan szeretné látni azt? Akár a levéltári, akár a közművelődési vonalon.*

dr. E. Á.: Nehéz kérdés. Én azt szeretném, hogy sokágú és továbbra is virágzó kultúra alakuljon ki gazdag intézményrendszerrel, amelyben minél több az autonómia.

Nyilván egy olyan időszak árnyékából, amikor az állam mindent a kezébe vett és mindent ellenőrzött, elég nehéz kilépni. A kultúra hajtóereje az autonómia. Én úgy gondolom, hogy a közösségi művelődés helyi szinten teremti meg ezt

a fajta szabadságot. Azt szeretném, hogy minden ága kapjon elég figyelmet, ami most már nem olyan egyszerű dolog, hiszen a kultúrának nagyon értékes produktumai vannak, amelyeket meg kell jeleníteni valamiféle marketinggel a potenciális érdeklődő közönség elé. Talán a közösségi média is lehet ez. Lehet az a fajta intézményhálózat is, ami mögött ott áll a Nemzeti Művelődési Intézet. Illetve van a kultúrának egy hozzám különösen közel álló része: értelemszerűen a történelem, a múlt tudománya.

Az elmúlt évtizedekben a szociológiai felmérések azt mutatták, hogy ahhoz, hogy az emberek jól érezzék magukat ott, ahol élnek, nemcsak anyagi javak kellene (szép ház, autó stb.), hanem otthonosságérzet is. Szerintem az otthonosságérzetnek az egyik pillére a múlt ismerete, az, hogy úgy érezze valaki, hogy nem egyedül áll a világban, hanem egy önmaga múltját évszázadokkal mérő közösségnek a tagja. Ezt a múltat leginkább a történeteken keresztül lehet megismertetni, hiszen azok a történeti munkák, amelyek nagyon fonto-

sak szakmai szempontból, a nagyközönséghez nem igazán jutnak el. Meg kell teremteni egy olyan köztes műfajt, amely a történetekre épül, amely sok emberhez szól, amelynek a hordozója már sok esetben nem a könyv lesz, hanem a digitális felületek, amelyek viszont ezt a fajta múltban gyökerező otthonosságérzetet is megteremtik. Véleményem szerint a levéltáraknak ebben nagy szerepük lehet. Mi elkezdtuk ezt a munkát 10-15 évvel ezelőtt, és mind a mai napig folytatjuk. Ezt fontosnak tartom. De majdnem minden múlttal foglalkozó intézmény számára fontosnak tartom, hogy ne csupán a szakmának szóljanak feltétlenül, bár oda kell az elsődleges mondanivalót irányítani, a szakmai kontroll a legfontosabb – ám ami ezen a szakmai kontrollon átmejj, azt lehetőleg a nagyközönséggel is meg kell ismertetni, hogy valóban a múlt közös emlékünkné legyen.

H. R.: *Milyen programokat kívánnak megvalósítani a közeljövőben? Van esetleg azok közül olyan, amely új kapcsolódási pontokat jelenthet a Nemzeti Művelődési Intézettel?*

dr. E. Á.: Ebben az évben indult egy olyan programunk, amire az előbb mondottak utaltak is, A mi otthonunk, a mi történeteink címet viseli. Ez egy több lábon álló projekt.

Az egyik része kiadványokat jelent, mégpedig olyan kiadványokat, amelyekben pont a címben szereplő történeteket szeretnénk megmutatni. A levéltárak néhány évvel ezelőtt egy újságban megjelent egy sorozata, Anno címmel. Maximum 4 000 karakternyi, lehetőleg érdekes, történeti tárcaszerű szöveget kellett írni; a projekt keretében ez most megjelenik könyvben. Felfedeztünk egy különleges memoárt, amely két részből áll: az egyik szerzője Gyula város monográfiájának írója, és kiderült, hogy az édesapja – aki 1862-ben született – ugyan-

csak írt egy memoárt. Ez egy egészen különleges, színes történet-sorozat, mintegy száz évet ölel fel.

Készítünk egy kiállítást, amely a rendszerváltozás helyi eseményeit mutatja be, természetesen országos háttérrel.

A webes felületeken is folyamatosan osztunk meg érdekes anyagokat. Házaknak, azok lakóinak a történeteit hosszabb-rövidebb szövegekben, képekben, tervrajzokban, más levéltári dokumentumokban elmesélve (hogy ki-ki megtalálja a saját adathordozóját), melyekhez egy-egy tízperces kis tévés felvétel is kapcsolódik, ami részben a helyszínen készül.

A Művelődési Intézethez a harmadik láb áll talán a legközelebb, amely egy vándorprogram. Kimondottan olyan kistelepüléseket

választottunk ki, ahol van még iskola. Oda elmegyünk, és arra kérjük az adott közösség múltörzőit, helytörténészeket, akár lelkészeket, plébánosokat, akik előveszik a historia domust, hogy egy keveset – akár velünk közösen – meséljenek a múltról. Illetve felkérjük az általános iskolák diákjait is, hogy adjanak elő történeteket arról, amit a szülőktől, nagyszülőktől hallottak. Vegyenek elő képsorokat, álljanak oda a prezentáció elé, és meséljenek a családjukról. De aki még ügyesebb, és tud már videofelvételt készíteni, az próbáljon meg egy felvétellel elmesélni valamit, ami a maga településén fontos számára. Szabad a pálya, mindenki a neki legmegfelelőbb közeget használhatja, a lényeg, hogy adja át, és ezáltal éljük át közösen a történetét.

ERDÉSZ ÁDÁM Mezőberényben született, 1975-ben érettségizett a mezőberényi Petőfi Sándor Gimnáziumban. 1980-ban történelem-könyvtár szakos végzettséget szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1986-ban „summa cum laude” minősítéssel védte meg doktori disszertációját. PhD tudományos fokozatát 1997-ben nyerte el. 1980 szeptemberétől a Békés Megyei Levéltár munkatársa lett. 1994. augusztus 1-től a levéltár igazgató-helyettese volt. 2006. január 1-jétől pedig dr. Erdmann Gyula után az intézmény igazgatója. Erdész Ádám meghatározó szerepet játszik Békés megye történeti kutatásában. 2010-ben Pauler Gyula-díjjal tüntették ki. 2015. augusztus 20-án Mezőberény díszpolgárává választották. Elsőként kapta meg a 2016-ban létrehozott Pro Archivo Nationali díj arany fokozatát, mellyel a levéltár legkiválóbb munkatársait jutalmazták.

KÖVETKEZŐ LAPSZÁMUNKBAN FOLYTATJUK...

Mi egyetlen magyar állampolgárról sem mondunk le

Beszélgetése Dr. Hoppál Péterrel

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a tárca társágazatival együtt a kultúra, az oktatás, az egészségügy, a szociális ágazat, a sport, sok-sok együttműködésen keresztül valójában az identitást, az anyanyelv megőrzését, a népi kultúra 21. században is erőt adó gyökérzetének a feltámasztását tudtuk feladatként és célként megfogalmazni.”

Nemzeti kultúránk a legegységibb erőforrásunk

Interjú Halász Jánossal

„Ha szűkebben nézzük a kulturális területet, az előadóművészet, alkotóművészet vagy a közösségi művelődés ügyét, ezek azok, amelyek megmenekítik a szívünket napról napra, hétről hétre; egy színházi előadás, egy koncert, a filharmonikusok egy koncertje Debrecenben, a Nemzeti Színházban egy Vidnyánszky-rendezés, egy vidéki pajtászínházban valamilyen előadás, vagy egy hímező kör Kondoroson. Ez mind-mind olyan eleme a magyarságnak, amely erőt ad. Mégpedig így, a kultúrán keresztül nyújtja azt. A nemzeti kultúránk tehát az életető erőnk.”

Változások vonzásában Závogyán Magdolna beszélgetése

Dr. Németh János Istvánnal

„A tényleges szocializmus szintén nem tudta megérinteni, eltörölni mindazt a hagyományt, amely éltette a magyar társadalmat a közösségi hajszálereken keresztül. Kétségkívül, hogy roncsolódott ebben az időszakban ez a szövet. Ritkult. Sok-sok olyan támadás érte. Úgy tűnt el lehet törölni. De, mint egy egészséges szervezet egy stramm immunrendszerrel, a közművelődés képes volt a tetszhalott állapotból a közösségeket életre hívni, a lappangó, búvópatakként létező kezdeményezéseket lassan megerősíteni, ezt nagyon sok népművelő kolléga tudja igazolni.”

Minden út a közösségbe vezet Múlt- és jövőidézés Závogyán Magdolnával

„Nagyon fontos, hogy az, amit hat év alatt az anyaországban rendszerként kidolgoztunk és együtt vittünk végig a 19 megyei igazgatósággal, az napi rutinná vált. Ezen területek stabilitásával, és hálózati rendszerben való működéssel a Nemzeti Művelődési Intézet érett arra, hogy mindezt ki tudjuk terjeszteni Kárpát-medencei szinten. Garancia az, hogy 2008 óta működik a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, ezáltal a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézettel, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesülettel, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézettel, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel és a lendvai Bánffy Központtal töretlen a kapcsolatunk.”

A kultúra a mindennapjaimat jelenti Beszélgetés Kruzsainé Herter Anikóval

„A Nemzeti Művelődési Intézet a hazai közművelődés meghatározó intézménye. Olyan országos lefedettségű hálózattal rendelkezik, ami példaértékű, ennek köszönhetően nemcsak a központban végeznek módszertani szakmai munkát, hanem a 19 megyében is. A kiterjedt hálózati struktúrájának köszönhetően eléri a kistélepusú lakosságot, a kistélepusú szárbá szökkenő lokális kezdeményezéseket, mozgalmakat, segíti ezeknek a mozgalmaknak a fejlődését, tehát nagyon fontos szerepet tölt be annak érdekében, hogy a kulturális alapellátás eszménye a legkisebb településeken is megvalósulhasson.”

Velünk ünnepelnek még ugyanabban a lapszámban:

Bak Lajos; Benkő Benedek; Dr. Földi-Deutsch Eszter; Dr. Juhász Erika; Dr. Kucséra Tamás Gergely; Dr. Pesti Imre; Dr. Széman Péter; Fekete-Dombi Ildikó; Gondi Martina; Hegedűs Katalin; Huszár László; Imre Károly; Jantyik Zsolt; Kárpáti Árpád; Kereszti Ferenc; Mátyus Aliz; Molnár Eleonóra; Molnár Lajos Milán; Nagy Márta; Neveda Amália; Polyák Albert; Prohászka Béla; Salamon Hugó; Say István; Somogyi Béla; Soós Mihály; Szalay Lilla; Szedlacsek Emília; Székér Tamás; Sente Béla és Tímár Alpár.

A Szakkör.

TUDÁSUNKKAL KÉZENFOGVA

ÖRÖKSÉGÜNK TUDÁSTÁRA EGY HELYEN

INFORMÁCIÓK, KÉPZÉSEK,
SZAKKÖRÖK, KÖZÖSSÉGEK
EGY FELÜLETEN

aszakkor.hu

OSZD MEG TE IS TUDÁSODAT!

Nemzeti
Művelődési
Intézet

Nemzeti Művelődési Intézet
a tudásátadás szolgálatában

IKERABLAKOK VAKOLATHÍMMEL
FOTÓ: BODNÁR ISTVÁN

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG

WWW.NMI.HU